

NALED

PHILIP MORRIS
OPERATIONS A.D. NIŠ

SIVA KNJIGA INOVACIJA

Preporuke za unapređenje uslova za inovativno i visokotehnološko preduzetništvo u Srbiji 2022.

PHILIP MORRIS
OPERATIONS A.D. NIŠ

SIVA KNJIGA INOVACIJA

Preporuke za unapređenje uslova za inovativno i visokotehnološko preduzetništvo u Srbiji 2022.

© 2022 NALED

Makedonska 30/VII, 11000 Beograd, Srbija

www.naled.rs, naled@naled.rs

Sva prava zadržana. Ovaj dokument je pripremila Laboratorija inovativnih javnih politika NALED-a, u okviru StarTech projekta za promociju inovacija i tehnološkog razvoja u Srbiji koji sprovodi NALED uz finansijsku podršku kompanije Philip Morris. Analize, tumačenja i zaključci izneti u ovom izveštaju ne moraju nužno odražavati stavove članova ili organa NALED-a. Zakonski okvir je analiziran zaključno sa martom 2022. Svi naponi su učinjeni kako bi se osigurala pouzdanost, tačnost i ažurnost informacija iznetih u izveštaju. NALED ne prihvata bilo kakav oblik odgovornosti za eventualne greške sadržane u izveštaju ili nastalu štetu, finansijsku ili bilo koju drugu, proisteklu u vezi sa njenim korišćenjem. Korišćenje, kopiranje i distribucija sadržaja ovog izveštaja dozvoljena je isključivo u neprofitne svrhe i uz odgovarajuće naznačenje imena, odnosno priznavanje autorskih prava NALED-a.

POZDRAVNA REČ	7
UVOD	8
1 INOVATIVNI SUBJEKTI I ORGANIZACIJE PODRŠKE	10
1.1. Precizirati uslove za dobijanje statusa inovativnog subjekta	10
1.2. Precizirati definiciju poslovnog anđela u Zakonu o inovacionoj delatnosti	11
1.3. Proširiti krug subjekata koji mogu steći svojstvo organizacije podrške startupima	12
1.4. Jačati kapacitete javne uprave za pružanje podrške inovativnim subjektima	13
1.5. Uspostaviti program obuke za sprovođenje partnerstva za inovacije	14
1.6. Zakonski definisati klaster kao vrstu poslovnog udruženja	15
1.7. Priznati klasterima svojstvo stranke u upravnim postupcima u kojima učestvuju članovi klastera	16
1.8. Usvojiti metodologiju podrške klasterima, sa posebnim tretmanom inovativnih klastera	17
2 SARADNJA NAUKE I PRIVREDE I INTELEKTUALNA SVOJINA	18
2.1. Uvesti industrijske doktorate u obrazovni sistem Srbije	18
2.2. Vrednovati razvoj inovacija u saradnji s privredom kod sticanja zvanja	19
2.3. Uspostaviti onlajn centralnu evidenciju naučno-istraživačke infrastrukture	20
2.4. Transponovati Uredbu o Evropskom konzorcijumu istraživačke infrastrukture (ERIC)	21
2.5. Urediti zaštitu intelektualne svojine opštim aktima naučno-istraživačkih organizacija i inovativnih subjekta	22
2.6. Propisati rok za odlučivanje o urednosti prijave i ispunjenosti uslova za registraciju žiga	23
3 FINANSIJE I DIGITALNA IMOVINA	24
3.1. Ovlastiti Fond za inovacionu delatnost za kreditno finansiranje	24
3.2. Omogućiti finansiranje startupova od strane nebankarskih mikrofinansijskih institucija	25
3.3. Pravno regulisati grupno finansiranje	26
3.4. Omogućiti i urediti uslove za ulaganja dobrovoljnog penzijskog fonda u udele društva sa ograničenom odgovornošću	27
3.5. Omogućiti hibridni model ulaganja u privredna društva (tzv. mezanin kapital)	28
3.6. Učiniti dostupnim modele ugovora o davanju subordiniranog zajma sa učešćem u dobiti društva i učešćem u dobiti projekta	29
3.7. Obezbediti sprovođenje ex-post analiza efekata za programe podrške inovativnim subjektima	30
3.8. Omogućiti preduzetnicima pravni status stečaja, tj. „pravo na drugu šansu“	31
3.9. Prekinuti s kažnjavanjem startupova zbog kašnjenja uplate jedne rate kredita	32
3.10. Urediti uslove za prebijanje kapitalnih gubitaka i dobitaka od digitalne imovine i za izuzeće od oporezivanja transakcija manje	33
3.11. Precizirati uslove dokumentovanja troškova u nastanku digitalne imovine	34
3.12. Omogućiti primenu pametnog ugovora u pravnom sistemu Srbije	35
4 POREZI I CARINE	36
4.1. Uvesti objedinjenu naplatu obaveza za preduzetnike	36
4.2. Precizirati i pojednostaviti postupak izdavanja uverenja nerezidentima za transfer novca u inostranstvo	37
4.3. Pokrenuti postupak za zaključenje Ugovora o izbegavanju dvostrukog oporezivanja sa SAD	38
4.4. Pojednostaviti uvoz neregistrovanih medicinskih sredstava za potrebe istraživanja i razvoja	39
4.5. Omogućiti primenu tzv. kućnog carinjenja za inovacione subjekte	40
5 INFRASTRUKTURA I MOBILNOST	41
5.1. Ukinuti arbitrarna ograničenja za postavljanje radio-stanica mobilne telefonije	41
5.2. Obezbediti implementaciju Zakona o zaštiti od nejonizujućeg zračenja u proceduri izdavanja dozvola za izgradnju baznih stanica koje emituju nejonizujuće zračenje	42
5.3. Precizirati uslove puštanja u rad i korišćenja mreže baznih stanica koje emituju nejonizujuće zračenje, u skladu sa EU standardima	43
5.4. Usaglasiti propisane granice izlaganja nejonizujućem zračenju sa EU standardima i unaprediti informisanje putem portala	44

5.5. Zakonski urediti mikromobilnost – korišćenje električnih troketara, bicikala i sličnih vozila.....	45
5.6. Propisati obaveznost poštovanja standarda saobraćajne signalizacije i kvaliteta saobraćajnih znakova na lokalnim putevima	46
5.7. Omogućiti registraciju vozila kod kojih je izvršena konverzija motora sa unutrašnjem sagorevanjem sa motorom na električni pogon (e-Retrofit).....	47
5.8. Dodati podatak o snazi elektromotora hibridnih vozila u saobraćajne dozvole	48
5.9. Unaprediti sistem za registraciju hibridnih i električnih vozila tako da se omogući korišćenje poreskog oslobođenja	49
5.10. Olakšati postavljanje punionica za električna vozila.....	50
5.11. Regulisati naplatu punjenja električnih i hibridnih vozila i bliže urediti uslove pružanja te usluge	51
5.12. Uvesti regulatorno sigurno testno okruženje za testiranje autonomnih vozila.....	52
6 RADNO ZAKONODAVSTVO I UPOTREBA PODATAKA	53
6.1. Omogućiti elektronsko potpisivanje i dostavu radnopravnih dokumenata elektronskim putem	53
6.2. Omogućiti fleksibilno korišćenje godišnjeg odmora u skladu sa zahtevom zaposlenog.....	54
6.3. Omogućiti fleksibilnost radnog vremena u toku dana.....	55
6.4. Omogućiti zaštitu poslodavaca u stvarima koje se tiču konkurencije, odnosno poverljivosti podataka.....	56
6.5. Dopuniti Klasifikaciju delatnosti i Šifarnik zanimanja sa nazivima, šiframa i opisima delatnosti koji su u skladu sa potrebama digitalne ekonomije.....	57
6.6. Urediti izvoz podataka o ličnosti iz Srbije u skladu sa standardima EU.....	58
6.7. Zakonom urediti upotrebu veštačke inteligencije, naročito u pogledu primene etičkih standarda	59
7 PORESKE OLAKŠICE I SUBVENCIJE	60
7.1. Propisati pravo na poreski kredit po osnovu investicionih ulaganja u inovativne subjekte.....	60
7.2. Propisati pravo na poreski kredit po osnovu ulaganja u alternativne investicione fondove (AIF)	61
7.3. Umanjiti porez na kapitalnu dobit alternativnih investicionih fondova i njihovih ulagača.....	62
7.4. Otkloniti negativne efekte dvostrukog oporezivanja povodom dividendi na ulaganja u AIF preduzetničkog kapitala.....	63
7.5. Izuzeti od oporezivanja transakcije kriptovaluta koje su promenile vrednost.....	64
7.6. Podstaci upotrebu alternativnih ekoloških goriva (tečni naftni gas, komprimovani prirodni gas) subvencijama i smanjenjem poreskog opterećenja.....	65
7.7. Subvencionisati zamenu SUS motora sa elektromotorom (e-Retrofit)	66
7.8. Subvencionisati nabavku električnih bicikala	67
7.9. Povećati budžet za subvencije za električna i hibridna vozila i pojednostaviti proceduru odobrenja subvencije	68
7.10. Kreirati dodatni set podsticajnih mera za korišćenje električnih i hibridnih vozila	69

POZDRAVNA REČ

Ivan Milić

Predsednik Saveza za fer konkurenciju u NALED-u

Direktor korporativnih poslova za region jugoistočne Evrope u kompaniji Philip Morris International

Poštovani članovi i partneri,

Velika mi je čast i zadovoljstvo da vam predstavim prvo izdanje Sive knjige inovacija. Prvi put na jednom mestu možete naći detaljnu analizu ambijenta u kojem stvaraju i realizuju svoje ideje naši istraživači, inovatori i preduzetnici novog vremena, uz 60 sistematizovanih i precizno definisanih preporuka koje bi, kako verujemo, taj ambijent učinile boljim i tlo Srbije plodnijim za velika inovativna dostignuća. I ova Siva knjiga predstavlja jednu malu inovaciju, proisteklu iz StarTech programa, jer je ovo prvi putokaz ove vrste za resorne institucije koje mogu biti odskočna daska za unapređenje poslovnog ambijenta sa posebnim osvrtnom na inovativne proizvode, usluge i rešenja.

Možda se nikada nećemo saglasiti ko su najveći inovatori u istoriji čovečanstva, ali se liste najvećih izuma u velikoj meri poklapaju, počev od točka, preko kompasa, štamparske mašine, motora, telefona, interneta... Dok je ranije vremenski jaz između dva izuma bio daleko širi nego danas kada oni niču svakodnevno, ali niču pre svega tamo gde su inovatori brzi, vešti, imaju finansijsku i regulatornu podršku.

A mi u Srbiji, u 12.000 istraživača, više od 70 instituta, 22 centra izuzetnih vrednosti i 123 univerziteta i fakulteta imamo neverovatne resurse. Potrebno je samo otključati potencijal tih akademskih istraživanja, ubrzati procese, obezbediti finansijsku pomoć i nadamo se zahvaljujući i ovim smernicama obezbediti podsticajni regulatorni okvir, kako bi upravo Srbija bila blagorodno tlo za inovacije.

Verujemo da smo pokretanjem StarTech programa za podršku inovacijama i digitalnoj transformaciji naše ekonomije pronašli taj ključ koji nam je bio neophodan. U najrazvijenijim ekonomijama to nije ništa novo, jer najviše novca za istraživanje i razvoj stiže upravo iz privatnog sektora. Ali u Srbiji, kompanija Filip Moris je prva koja je izdvojila sredstva i to pet miliona dolara za podršku razvoju inovativnog ekosistema u Srbiji. Kada vam se za bespovratne podsticaje koji su deo ovog projekta javi gotovo 10 puta više aplikacija nego što možete da dodelite sredstava, znate da ste uradili pravu stvar, ali i da ima mnogo prostora za druge privatne kompanije da podrže ideje u nastajanju.

Pozitivna veza između inovacija i ekonomskog rasta je aksiom, kao što je aksiom da će kompanija Filip Moris, NALED i StarTech program uvek biti na raspolaganju Vladi Srbije da zajedno dođemo do inovativnog ekosistema koji stvara novu vrednost, kreira kvalitetna radna mesta i pruža priliku našem velikom bogatstvu - mladim i visokoobrazovanim pokretačima novog doba.

Siva knjiga inovacija nastala je po uzoru na najpoznatiju i najuticajniju NALED-ovu publikaciju – Sivu knjigu propisa, koja je u proteklih 14 godina postala svojevrsna regulatorna biblija za donosioce odluka i kreatore javnih politika u našoj zemlji. Zahvaljujući svojoj praktičnosti i sveobuhvatnosti, Siva knjiga je uspjela da okupi sve segmente društva i podstakne ih da se uključe i aktivno doprinesu realizaciji zajedničkog cilja – izgradnji boljeg poslovnog ambijenta kroz ukidanje suvišnih administrativnih procedura.

Jedinstvenost Sive knjige inovacija se ogleda u činjenici da je to prva Siva knjiga nastala u okviru programa u celosti finansiranog od strane jedne privatne kompanije - Philip Morris u Srbiji, a u domenu podrške inovacijama i digitalnoj transformaciji malih i srednjih preduzeća. Reč je o programu StarTech, koji za cilj ima transformaciju tradicionalne ekonomije u digitalnu i visokotehnološku, kroz direktne grantove privrednim subjektima u ukupnom iznosu od oko 3 miliona dolara, rad na unapređenju uslova za primenu inovacija i promociju inovatora i Srbije kao investicione destinacije.

Ključne ideje za izradu preporuka Sive knjige prikupljene su tokom Meseca inovacija, organizovanog tokom novembra 2021. Kroz okrugle stolove, preko sajta www.startech.org.rs i putem društvenih mreža, svi zainteresovani preduzetnici, inovatori, istraživači, predstavnici privrede, relevantnih institucija, akademske zajednice i građani, imali su prilike da ukažu na izazove sa kojima se susreću unutar inovacionog ekosistema i ponude preporuke za njegovo unapređenje. Stoga preporuke u Sivoj knjizi inovacija predstavljaju vernu „sliku sa terena“ o uspešnosti institucija u kreiranju okruženja stimulativnog za inovacije i mogućnostima inovacionih subjekata da u takvom okruženju rastu i napreduju. Značajan doprinos u procesu izrade Sive knjige inovacija dale su i partnerske organizacije koje su nominovale preporuke iz svog domena rada: Centar za motorna vozila AMSS-a, Nacionalna asocijacija autonomnih i električnih vozila, Inicijativa Digitalna Srbija, Advokatska kancelarija Žunić, Asocijacija industrije video igara Srbije, PricewaterhouseCoopers (PwC) i Naučno-tehnološki park Beograd. Ovako nastale preporuke označene su partnerskim bedžom.

Proces prikupljanja preporuka i finalne izrade Sive knjige inovacija koordinirali su članovi Laboratorije inovativnih javnih politika iz redova zaposlenih NALED-a i spoljnih eksperata. Svim partnerima i drugim organizacijama i pojedincima koji su investirali svoje vreme i energiju da nam ukažu na probleme, predlože rešenja ili podele kako važeći propisi i način primene propisa utiču na njihov rad dugujemo dve stvari: zahvalnost za trud i obećanje da ćemo raditi na sprovođenju predloženih unapređenja iz Sive knjige inovacija od prvog dana objavljivanja.

Prvo izdanje Sive knjige inovacija donosi 60 preporuka za unapređenje uslova za poslovanje inovativnih i visokotehnoloških privrednih subjekata, od čega 10 stimulativnih preporuka na liniji poreskih olakšica i subvencija, koje ministarstva treba da uzmu u razmatranje u skladu sa raspoloživim budžetskim sredstvima. Preporuke su podeljene u sedam oblasti, i to:

- 1. Inovativni subjekti i organizacije podrške*
- 2. Saradnja nauke i privrede i intelektualna svojina*
- 3. Finansije i digitalna imovina*
- 4. Porezi i carine*
- 5. Infrastruktura i mobilnost*
- 6. Radno zakonodavstvo i upotreba podataka*
- 7. Poreske olakšice i subvencije*

Najveći broj preporuka u prvom izdanju Sive knjige inovacija odnosi se na materiju Zakona o porezu na dohodak građana, kao i Zakona o inovacionoj delatnosti, Zakona o privrednim društvima i Zakona o bezbednosti saobraćaja na putevima. Kad je reč o ministarstvima, najveći broj preporuka se odnosi na pitanja u nadležnosti Ministarstva finansija i Ministarstva prosvete, nauke i tehnološkog razvoja, a zatim Ministarstva zaštite životne sredine i Ministarstva privrede.

Iako smatramo da su svih 60 preporuka od značaja za unapređenje inovacionog ekosistema u Srbiji, posebno se izdvaja 10 čije rešavanje od strane nadležnih institucija treba biti prioritetno.

SIVA KNJIGA INOVACIJA: 10 PRIORITETNIH PREPORUKA

Broj u SK	OPIS PREPORUKE	NADLEŽNA INSTITUCIJA
2.1.	Uvesti industrijske doktorate u obrazovni sistem Srbije	Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja, Nacionalni savet za visoko obrazovanje
2.6.	Propisati rok za odlučivanje o urednosti prijave i ispunjenosti uslova za registraciju žiga	Zavod za zaštitu intelektualne svojine
3.2.	Omogućiti finansiranje startupova od strane nebankarskih mikrofinansijskih institucija	Ministarstvo finansija, Narodna banka Srbije
3.9.	Prekinuti s kažnjavanjem startupova zbog kašnjenja uplate jedne rate kredita	Udruženje banaka
3.12.	Omogućiti primenu pametnog ugovora u pravnom sistemu Srbije	Ministarstvo građevinarstva, saobraćaja i infrastrukture, Ministarstvo pravde, Ministarstvo finansija, Republički geodetski zavod, Agencija za privredne registre, Javnobeležnička komora, Advokatska komora
4.4.	Pojednostaviti uvoz neregistrovanih medicinskih sredstava za potrebe istraživanja i razvoja	Ministarstvo finansija
5.1.	Ukinuti arbitrarna ograničenja za postavljanje radio-stanica mobilne telefonije	Ministarstvo zaštite životne sredine
5.5.	Zakonski urediti mikromobilnost – korišćenje električnih trotineta, bicikala i sličnih vozila	Ministarstvo građevinarstva, saobraćaja i infrastrukture, Ministarstvo unutrašnjih poslova
6.6.	Urediti izvoz podataka o ličnosti iz Srbije u skladu sa standardima EU	Ministarstvo pravde, Poverenik za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti
6.7.	Zakonom urediti upotrebu veštačke inteligencije, naročito u pogledu primene etičkih standarda	Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja

Na kraju, dok se spremamo da nam Siva knjiga inovacija bude vodič za intenzivne konsultacije između javnog i privatnog sektora na unapređenju uslova za razvoj inovacionog ekosistema, svesni smo da prvo izdanje Sive knjige inovacija nije uspelo da obuhvati sve probleme i administrativne prepreke sa kojima se susreću inovativni i visokotehnološki privredni subjekti, istraživači, predstavnici akademske zajednice i građani. Očekujemo da sledeće izdanje bude dopunjeno dodatnim predlozima još šireg kruga zainteresovanih strana, ali i da će značajan deo preporuka iz ovog izdanja biti rešen. NALED je kao organizacija spreman da pruži svu potrebnu podršku i da saraduje sa svim državnim institucijama i akterima ovog važnog ekosistema od čije spremnosti za modernizaciju će zavistiti unapređenje uslova za poslovanje inovativnih i visokotehnoloških subjekata u našoj zemlji.

1. INOVATIVNI SUBJEKTI I ORGANIZACIJE PODRŠKE

1.1. PRECIZIRATI USLOVE ZA DOBIJANJE STATUSA INOVATIVNOG SUBJEKTA

Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja

OPIS PROBLEMA

Članom 2. Zakona o inovacionoj delatnosti definisan je „inovativni subjekat“ kao privredno društvo, ogranak privrednog društva, drugo pravno lice, deo pravnog lica, preduzetnik, fizičko lice ili skup fizičkih lica koji razvija inovacije, odnosno plasira svoje ili tuđe inovacije na tržište ili u upotrebu. Međutim, Zakonom nije propisano kako se dokazuje da je reč o inovaciji, pa je ova odredba nejasna u pogledu prepoznavanja svojstva inovativnosti kod subjekta.

Pravilnikom o uslovima za upis u Registar inovacione delatnosti i za brisanje iz Registra donetim na osnovu prethodnog zakona su bliže uređeni uslovi za upis pravnog lica u Registar inovacione delatnosti, tako da, između ostalog, subjekat mora da ima „opšti akt kojim se utvrđuju ciljevi osnivanja, odnosno programska opredeljenja u oblasti inovacione delatnosti“ – što može biti osnivački akt, odnosno ugovor o osnivanju ili poseban opšti akt društva (odluka, pravilnik). Novim Zakonom o inovacionoj delatnosti predviđeno je donošenje novih podzakonskih akata u periodu od godinu dana (najkasnije do kraja 2022).

S druge strane, Zakonom o porezu na dobit pravih lica, u članu 50j, propisano je pravo na poreski kredit u visini od 30% izvršenog ulaganja, ukoliko obveznik, koji se ne može smatrati novoosnovanim privrednim društvom koje obavlja inovacionu delatnost, izvrši ulaganje u kapital novoosnovanog privrednog društva koje obavlja inovacionu delatnost. Novoosnovanim privrednim društvom koje obavlja inovacionu delatnost, u smislu ovog člana, smatra se privredno društvo od čijeg osnivanja nije prošlo više od tri godine. Dodatno, članom 22. Zakona o inovacionoj delatnosti se propisuje da je startap „novoosnovano privredno društvo ili preduzetnik koje obavlja inovacionu delatnost i koje ima potencijal brzog i velikog rasta“. Međutim, Zakon ne pojašnjava pojam novoosnovanog privrednog društva, koji se u praksi različito tumači: Fond za inovacionu delatnost - do pet godina starosti; Ministarstvo privrede i Fond za razvoj, kao i Naučno-tehnološki park Beograd – ne stariji od dve godine.

PREDLOG REŠENJA

Ujednačiti definiciju novoosnovanog privrednog subjekta (privredna društva i preduzetnici) u Zakonu o inovacionoj delatnosti, Zakonu o porezu na dohodak građana, Zakonu o porezu na dobit pravih lica, Uredbi o pravilima za dodelu državne pomoći, Zakonu o alternativnim investicionim fondovima i Zakonu o doprinosima za obavezno socijalno osiguranje, kao i programima za razvoj inovacione delatnosti, u pogledu roka od osnivanja u kome se privredni subjekat smatra „novoosnovanim“.

Kad je reč o statusu inovativnog subjekta, predlažemo da se Zakonom propišu uslovi za upis u Registar i održavanje statusa inovativnog subjekta, dok bi se podzakonskim aktom bliže propisao način dokazivanja ispunjenosti tih uslova. Uslov za upis u Registar novoosnovanih privrednih subjekata, odnosno startapa bi trebalo da bude iskazivanje namere bavljenja inovacionom delatnošću, što bi se prilikom osnivanja dokazivalo izjavom da će poslovanje biti usmereno na inovacionu delatnost, koja bi bila validna sve dok ima privredni subjekat ima status novoosnovanog privrednog subjekta. Nakon isteka tog roka, predlažemo da se status njihove inovativnosti ocenjuje na osnovu kriterijuma iz Zakona o porezu na dobit pravih lica, i to: da troškovi istraživanja i razvoja čine najmanje 15% ukupnih rashoda; ili da visokokvalifikovani zaposleni čine više od 80% svih zaposlenih; ili da je vlasnik, odnosno korisnik patenta koji je neposredno povezan sa inovacionom delatnošću koju obavlja. Način dokazivanja inovativnosti treba preciznije definisati podzakonskim aktom, tako da uključi finansijske izveštaje, izvode iz Centralnog registra obaveznog socijalnog osiguranja i Zavoda za intelektualnu svojinu i sl.

Takođe, izmenama Zakona bi trebalo propisati kako neki privredni subjekt prestaje da bude startap i kako se briše iz Registra inovacione delatnosti.

PROPISI: Zakon o inovacionoj delatnosti (Službeni glasnik RS, br. 129/2021)

Pravilnik o uslovima za upis u Registar inovacione delatnosti i za brisanje iz Registra (Službeni glasnik RS, br. 16/2011 i 39/2021)

1. INOVATIVNI SUBJEKTI I ORGANIZACIJE PODRŠKE

1.2. PRECIZIRATI DEFINICIJU POSLOVNOG ANĐELA U ZAKONU O INOVACIONOJ DELATNOSTI

Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja; Ministarstvo privrede

OPIS PROBLEMA

Članom 2. Zakona o inovacionoj delatnosti definisano je značenje pojmova koji se koriste u Zakonu. Prema članu 2, tačka 12) „investitor u inovacionu delatnost je pravno ili fizičko lice koje ulaže finansijska sredstva u inovativne subjekte i/ili u subjekte inovacione infrastrukture“, dok je prema tački 13) „poslovni anđeo investitor u inovacionu delatnost koji u startup ulaže finansijska sredstva“.

Smatramo da je definicija poslovnog anđela previše široko formulirana, jer obuhvata i pravna i fizička lica. Suprotno tome, uporedna regulativa i poslovna praksa poslovne anđele prepoznaje isključivo kao fizička lica (pojedince).

Takođe, osim što ulaže finansijska sredstva, poslovni anđeli nude takozvano „pametno finansiranje“, što podrazumeva i njihovo iskustvo, poslovne kontakte i veštine koje stavljaju u funkciju startapa. Napominjemo da poslovni anđeli po pravilu okončavaju svoje finansijsko ulaganje u startapu, najčešće nakon 5 godina.

Osim toga, kompanijama u koju ulažu poslovni anđeli omogućavaju: pristup novim tržištima i klijentima; strateški i poslovni konsalting; povećanje kredibiliteta kompanije; organizaciju poslovanja; definisanje izlazne strategije; kao i dodatna finansiranja nakon prvobitne investicije.

Bilo bi poželjno definiciju poslovnog anđela precizirati tako da se pojasni da njihova uloga u razvoju inovativnih subjekata nije isključivo finansijske prirode.

Kao i kod fondova preduzetničkog kapitala (AIF) bilo bi bitno omogućiti ulaganje poslovnih anđela po osnovu ugovora o finansiranju, koji po svojim obeležjima i dejstvu liči na sticanje vlasničkog kapitala (hibridni kapital koji je između vlasničkog i dužničkog kapitala).

PREDLOG REŠENJA

Predlažemo da se prilikom prvih narednih izmena Zakona o inovacionoj delatnosti propiše sledeće:

- da je poslovni anđeo fizičko lice koje investira u startapove u inovacionoj delatnosti;
- da poslovni anđeo investiranjem može steći učešće u osnovnom kapitalu društva (udeo), ili u slučaju davanja zajma prava karakteristična za članove društva, poput: prava na učešće u dobiti; prava na učešće u upravljanju društvom i/ili monitoring; prava na odluke organa upravljanja ili skupštine; prava na poslovođenje društvom i druga prava u skladu sa zakonom koji uređuje privredna društva;
- da poslovni anđeo pored finansijskog zajma, odnosno ulaganja u osnovni kapital inovativnom subjektu uobičajeno pruža i nefinansijsku podršku kao što je: podrška za pristup novim tržištima i klijentima; strateški i poslovni konsalting; organizaciju poslovanja i sl.

Izmenama Zakona o privrednim društvima urediti odnose između poslovnih anđela i društva koji nastaju povodom ulaganja u inovativni subjekt po kome se ne stiče kapital u društvu, ali se privremeno stiču prava karakteristična za članove društva, poput:

- 1) prava na učešće u dobiti;
- 2) prava na učešće u upravljanju društvom;
- 3) prava na odluke organa upravljanja ili skupštine;
- 4) prava na poslovođenje društvom i sl.

1. INOVATIVNI SUBJEKTI I ORGANIZACIJE PODRŠKE

1.3. PROŠIRITI KRUG SUBJEKATA KOJI MOGU STEĆI SVOJSTVO ORGANIZACIJE PODRŠKE STARTAPIMA

Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja

OPIS PROBLEMA

Član 25. Zakona o inovacionoj delatnosti definiše subjekte inovacione infrastrukture, a to su: organizacija podrške startapima; naučno-tehnološki park; drugi subjekti inovacione infrastrukture.

Član 26. Zakona o inovacionoj delatnosti propisuje da je organizacija podrške startapima „privredno društvo čija je osnovna delatnost sprovođenje programa podrške startapima, kao i stavljanje na raspolaganje poslovnog prostora, administrativnih, tehničkih i drugih usluga startapima, sa ciljem razvoja inovacione delatnosti“.

Propisivanjem da podršku startapovima u skladu sa članom 26. Zakona mogu da pružaju isključivo privredna društva, neosnovano su iz pružanja ovih usluga isključena udruženja, zadruge, preduzetnici, kao i jedinice lokalne samouprave i razni organizacioni oblici koje one osnivaju. Na ovaj način ekosistem je uskraćen za podršku jednog segmenta organizacija čija podrška može da bude od izuzetnog značaja inovativnim subjektima.

PREDLOG REŠENJA

Predlažemo da se član 26. Zakona o inovacionoj delatnosti izmeni tako što bi se reč: „privredno društvo“ zamenila sa rečima: „pravno lice ili preduzetnik“, čime bi se dejstvo te odredbe proširilo na sve one koji bi mogli da sprovode programe podrške startapima, u skladu sa članom 26. Zakona. Takođe, predlažemo da se reč: „delatnosti“ zameni sa rečju: „aktivnosti“, kako bi se podrškom obuhvatile i aktivnosti nekomercijalnih organizacija.

Predloženom izmenom bi se omogućilo svim entitetima koji već pružaju podršku startapima u praksi da budu i Zakonom prepoznati kao organizacija podrške startapima, čime bi im se obezbedio jednak tretman u poslovanju u ovoj oblasti kao i privrednim društvima.

PROPI SI: Zakon o inovacionoj delatnosti (Službeni glasnik RS, br. 129/2021)

1. INOVATIVNI SUBJEKTI I ORGANIZACIJE PODRŠKE

1.4. JAČATI KAPACITETE JAVNE UPRAVE ZA PRUŽANJE PODRŠKE INOVATIVNIM SUBJEKTIMA

Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja; Ministarstvo državne uprave i lokalne samouprave

OPIS PROBLEMA

Prema procenama organizacije Startup Genome, srpski startup ekosistem se nalazi u svojoj ranoj razvojnoj fazi, poznatijoj kao faza aktivacije, što znači da je nerazvijen po veličini, resursima i startup iskustvima. Nedostatak u startup iskustvima se odnosi na sve ključne aktere ekosistema, uključujući javnu upravu, koja bi trebala da pruža podršku inovativnim subjektima u različitim domenima.

Startup i drugi inovativni subjekti posluju kroz vrlo specifične poslovne modele, pa u zavisnosti od istih imaju specifične administrativne potrebe, koje javna uprava mora prepoznati i pružiti im adekvatnu administrativnu podršku. Kako bi se javna uprava prilagodila ovoj funkciji, potrebno je stručno osposobiti zaposlene u javnoj upravi za pružanje ove vrste podrške i povezati ih u cilju razmene iskustava i koordiniranja te podrške. Nepovezanost službenika javne uprave, koji se bave sprovođenjem administrativnih postupaka/procedura u vezi sa podrškom startupovima i inovativnim subjektima (poput poreskih olakšica, carinskih procedura, registracije intelektualne svojine, dodeljivanja bespovratnih sredstava itd.), uzrokuje lošu i neujednačenu implementaciju procedura, ali i usvajanje zakonskih rešenja bez adekvatnog konsultativnog procesa sa onima koji te procedure sprovode.

Zbog komplikovanih i nejasnih procedura startupovi i inovativna preduzeća često odustaju od korišćenja određenih podsticaja.

Unapređenje znanja, veština i sposobnosti zaposlenih u javnoj upravi u oblasti podrške startupovima i inovativnim subjektima, kao i njihovo efikasno povezivanje na svim nivoima javne uprave osigurali bi kvalitetnu, ujednačenu i koordinisanu podršku inovativnoj delatnosti, kao i efikasan mehanizam za sprovođenje permanentnog konsultativnog procesa, u cilju unapređenja pravnog okvira za poslovanje inovativnih subjekata.

Od posebnog je značaja uspostaviti kanale komunikacije između startapa/inovativnih preduzeća i državnih institucija koja bi omogućila: 1) veći protok relevantnih informacija o propisima i procedurama za njihovo sprovođenje; 2) kreiranje koherentnijih javnih politika namenjenih podršci razvoju startapa i inovativnih preduzeća; i 3) uspostavljanje pojednostavljenih procedura i procesa.

PREDLOG REŠENJA

Predlažemo da se u cilju jačanja kapaciteta javne uprave za pružanje podrške inovativnim subjektima sprovede sledeće:

- 1) Pri Nacionalnoj akademiji za javnu upravu (NAJU) organizovati obuke u cilju jačanja kapaciteta službenika u oblasti startup ekosistema i inovacija. To podrazumeva definisanje prioriternih oblasti obuka, identifikovanje grupa službenika koji bi pohađali te obuke, kao i izradu programa obuka i plana realizacije tih obuka, sa posebnim naglaskom na odabir iskusnih i renomiranih trenera. Nakon obuke, potrebno je osigurati da će obučeni službenici biti ti koji će pružati podršku startupovima i drugim inovatorima u ekosistemu. Kako bi se predloženo sprovedo, potrebno je utvrditi potrebe za stručnim usavršavanjem na osnovu kojih će se identifikovati prioriterni teme obuka i ciljne grupe zaposlenih u javnoj upravi kojima je usavršavanje namenjeno; izraditi programe obuke; isplanirati njihovo sprovođenje i definisati pokazatelje rezultata tih obuka, kako bi se mogli vrednovati njihovi rezultati; sprovesti programe obuke; vrednovati rezultate sprovedenih obuka i na osnovu istih unapređivati program obuke.
- 2) Kreirati mrežu zaposlenih u javnoj upravi za podršku startupovima i inovativnim subjektima, što uključuje sledeće:
 - mapiranje državnih službenika u ključnim ministarstvima i državnim institucijama, koji će zvanično biti imenovani za obavljanje ove funkcije, zaganjevanje boljih javnih politika i usluga usmerenih na startapove i inovativna preduzeća;
 - mapiranje državnih službenika javne uprave na nivou JLS, zaduženih za startapove i inovativna preduzeća;
 - obuku službenika javne uprave u vezi sa inovativnim modelima poslovanja i najnovijim tehnologijama;
 - kontinuiranu obuku imenovanih državnih službenika u kontekstu interakcije, komunikacije i odgovora na pitanja startapa i inovativnih preduzeća;
- 3) Sprovesti analizu važećih propisa, kako bi se identifikovao prostor za dalje unapređenje i pojednostavljanje administrativnih postupaka/procedura relevantnih za inovativne subjekte.

Kreiranje mreže državnih službenika u skladu je sa primerom dobre prakse iz Francuske (The French Tech Government Correspondents Network) gde je preko 40 kontakt osoba imenovano u ključnim ministarstvima i drugim relevantnim javnim institucijama sa ciljem da se osigura da su javne politike i administrativne procedure kreirane po meri startapova.

PRICEWATERHOUSE
COOPERS (PWC)

PROPISI: Zakon o Nacionalnoj akademiji za javnu upravu (Službeni glasnik RS, br. 94/2017)
Odluke nadležnih institucija o imenovanju i dodeli odgovornosti državnim službenicima

1. INOVATIVNI SUBJEKTI I ORGANIZACIJE PODRŠKE

1.5. USPOSTAVITI PROGRAM OBUKE ZA SPROVOĐENJE PARTNERSTVA ZA INOVACIJE

Ministarstvo državne uprave i lokalne samouprave; Ministarstvo finansija; Kancelarija za javne nabavke

OPIS PROBLEMA

U Zakonu o javnim nabavkama je prepoznat model „partnerstvo za inovacije”, čiji cilj je razvoj inovativnih dobara, usluga ili radova i njihova naknadna nabavka pod uslovom da je u skladu sa stepenom izrade i maksimalnim troškovima dogovorenim između naručioca i učesnika u partnerstvu za inovacije. Član 59. zakona propisuje da naručilac može da sprovedi postupak partnerstva za inovacije ako ima potrebu za inovativnim dobrima, uslugama ili radovima, koju ne može da zadovolji nabavkom dobara, usluga ili radova koji su dostupni na tržištu. U partnerstvu za inovacije kriterijum za dodelu ugovora je isključivo najbolji odnos cene i kvaliteta. Takođe, Zakonom se ne predviđa minimalni, već maksimalni broj finansijskih izveštaja koje naručioci mogu zahtevati, kako bi novoosnovani privredni subjekti mogli da učestvuju.

Međutim, pored svih benefita koje donosi partnerstvo za inovacije, ova vrsta javne nabavke nije zaživela u praksi. Podaci pribavljeni od Kancelarije za javne nabavke pokazuju da u 2020. godini, nije zabeležen ni jedan postupak partnerstva za inovacije. Razlog za to je što ni naručioci niti ponuđači ne znaju kako da sprovedu ovu vstu postupka.

S obzirom na izazove sa kojima se Srbija suočava u oblasti zaštite životne sredine, energetike, cirkularne ekonomije i u drugim povezanim oblastima, važno je da naručioci steknu neophodna znanja i veštine kako bi ova vrsta postupka javnih nabavki bila stavljena u punu funkciju. Postojeći programi obuke u vezi sa javnim nabavkama samo obrađuju odredbe Zakona o javnim nabavkama koje regulišu partnerstvo za inovacije, ali uglavnom ne i kompletan koncept ove vrste nabavke i mogućnosti praktične primene, čiji je cilj nabavka vrlo specifične robe ili usluge koja u tom trenutku ne postoji na tržištu.

Evropska komisija je 2020. godine predstavila podatke u vezi sa primenom partnerstva za inovacije u periodu od 2016. do 2019. godine: ukupno 96 partnerstava za inovacije je potvrđeno i 83 ugovora je dodeljeno.

PREDLOG REŠENJA

Sugerišemo da se uspostavi poseban program obuke za sprovođenje javnih nabavki putem partnerstva za inovacije, koji bi trebalo da obezbedi:

- specifične module obuke kako za naručioce, tako i za ponuđače, jer sprovođenje javne nabavke nije moguće ako obe strane u postupku nisu kompletno obučene;
- da se i naručioci i ponuđači temeljno upoznaju sa: mogućnostima razvoja inovacija kroz javne nabavke; načinom istraživanjem tržišta; uslovima pregovaranja; načinom uređenjem prava intelektualne svojine; i sprovođenjem postupka nabavke putem javne nabavke inovacija.

U prvoj fazi bi trebalo sprovesti „pilot program obuka“ na ograničenom broju naručioca i ponuđača, kako bi se nakon toga uspostavio program obuke koji bi se sprovodio kontinuirano.

Program treba razviti u skladu sa primerima u EU, imajući u vidu inicijativu Evropske komisije iz 2015. godine - Evropska podrška inovativnoj nabavci (European Assistance for Innovation Procurement – EAFIP), koja pruža podršku naručiocima u državama članicama da steknu neophodna znanja kako bi uspešno sprovela javnu nabavku inovacija.

PROPISI: Zakon o javnim nabavkama (Službeni glasnik RS, br. 91/2019)

1. INOVATIVNI SUBJEKTI I ORGANIZACIJE PODRŠKE

1.6. ZAKONSKI DEFINISATI KLASTER KAO VRSTU POSLOVNOG UDRUŽENJA

Ministarstvo privrede

OPIS PROBLEMA

Analiza performansi Srbije na sedam globalnih indeksa digitalne ekonomije i inovacija, pokazala je da je stanje razvoja klastera jedna od pet strukturnih oblasti u kojoj naša država komparativno najlošije stoji. Smatramo da je jedan od razloga za ovakvo stanje pravna forma u kojoj klasteri u Srbiji posluju. Naime, Zakon o privrednim društvima (član 578.) propisuje da je poslovno udruženje – pravno lice koje osnivaju dva ili više privrednih društava ili preduzetnika, radi postizanja zajedničkih interesa. Time Zakon o privrednim društvima, suprotno prirodi klastera, ograničava članove poslovnog udruženja na privredne subjekte (privredna društva i preduzetnike), onemogućavajući njihovo povezivanje sa ustanovama, jedinicama lokalnih samouprava i drugim oblicima poslovanja koji imaju interes udruživanja u klaster. Zbog toga se klasteri, koji su suštinski poslovna udruženja, koja bi trebala da se osnivaju u skladu sa Zakonom o privrednim društvima, u Srbiji osnivaju kao nedobitne organizacije, u skladu sa Zakonom o udruženima (Službeni glasnik RS, br. 51/2009, 99/11, 44/18).

Za razliku od Zakona o privrednim društvima, uporedno evropsko zakonodavstvo ne propisuje navedena ograničenja u pogledu članstva za klastere, odnosno poslovna udruženja. Tako, Zakon o trgovačkim društvima Republike Hrvatske ne ograničava članove na privredne subjekte, nego opštim pojmovima obuhvata fizička i pravna lica, čime se omogućava da opštine i gradovi, njihove razvojne agencije, naučno-istraživačke i obrazovne ustanove i drugi subjekti budu osnivači, odnosno članovi poslovnog udruženja.

Iz navedenog sledi da klasteri, u našem pravnom sistemu nisu uređeni na odgovarajući način.

PREDLOG REŠENJA

Predlažemo da se zakonski uredi klaster kao vrsta poslovnog udruženja i da se propiše da, pored privrednih subjekata, i drugi subjekti mogu biti članovi poslovnog udruženja, odnosno klastera.

Klaster se može urediti usvajanjem posebnog zakona kojim bi se uredio položaj, aktivnosti i druga pitanja od značaja za klastere (Zakon o klasterima) ili posebnim zakonom kojim bi se uredilo poslovno udruživanje (Zakon o poslovnom udruživanju). Alternativno, klaster se može zakonski urediti i kroz izmene i dopune Zakona o privrednim društvima, u delu kojim se uređuju poslovna udruženja (Deo dvanaesti – „Poslovna udruženja”).

Klaster treba pravno urediti kao posebnu vrstu poslovnog udruženja, sa svojstvom pravnog lica, koje je različito od drugih oblika poslovnog udruživanja i povezivanja privrednih društava, uređenih Zakonom o privrednim društvima (društva povezana kapitalom, društva povezana ugovorom i mešovito povezana društva), kao i udruživanja uređenih posebnim zakonom i/ili poslovnim ugovorima i poslovnom praksom [konzorcijum, zajednički poslovni poduhvat (eng. joint venture) i sl].

Zakonsko uređenje klastera je od suštinske važnosti, kako bi im se obezbedila sistemska podrška, planiranjem javnih politika u oblastima u kojima deluju.

PROPISI: Zakon o privrednim društvima (Službeni glasnik RS, br. 36/11... 109/2021)

1. INOVATIVNI SUBJEKTI I ORGANIZACIJE PODRŠKE

1.7. PRIZNATI KLASTERIMA SVOJSTVO STRANKE U UPRAVNIM POSTUPCIMA U KOJIMA UČESTVUJU ČLANOVI KLASTERA

Ministarstvo državne uprave i lokalne samouprave; Ministarstvo privrede

OPIS PROBLEMA

Zakonom o opštem upravnom postupku (Službeni glasnik RS, br. 18/16 i 95/18 - autentično tumačenje) u članu 44. stav 3. propisano je da zastupnici kolektivnih interesa i zastupnici širih interesa javnosti, koji su organizovani saglasno propisima, mogu da imaju svojstvo stranke u upravnom postupku ako ishod upravnog postupka može da utiče na interese koje zastupaju.

Takođe, Zakon o upravnim sporovima (Službeni glasnik RS, broj 111/09) u članu 11. stav 1 propisuje da tužilac u upravnom sporu može da bude fizičko, pravno ili drugo lice, ako smatra da mu je upravnim aktom povređeno neko pravo ili na zakonu zasnovani interes.

Stranačko svojstvo udruženja i poslovnih udruženja utvrđeno je i u sudskoj praksi Evropskog suda i Evropskog suda za ljudska prava, koja - ratifikacijom Evropske konvencije o ljudskim pravima - čini deo nacionalnog prava.

Međutim, kada je reč o klasterima, ova zakonska mogućnost nije našla svoju primenu u našoj upravnoj, upravno-sudskoj i poslovnoj praksi, pa se klasteri ne pojavljuju kao stranke u upravnim postupcima i upravnim sporovima u zaštiti interesa svojih članova.

Kao primer postupaka u kojima bi bilo poželjno da se klasterima prizna svojstvo stranke navodimo postupke nadzora i kontrole, odnosno postupke inspekcijuskog nadzora. Takođe, klasteri bi mogli dati značajan doprinos zaštiti intelektualne svojine svojih članova, uključujući se u postupke za zaštitu prava intelektualne svojine, koji se vode u skladu sa Zakonom o posebnim ovlašćenjima radi efikasne zaštite prava intelektualne svojine (Službeni glasnik RS, br. 46/06 i 104/09 - dr. zakoni, 129/2021).

PREDLOG REŠENJA

Sugerišemo da se Zakonom kojim bi se uredili klasteri (poseban zakon - Zakon o klasterima ili Zakon o poslovnom udruživanju; alternativno Zakon o privrednim društvima) propiše da je klaster, kao vrsta poslovnog udruženja, zastupnik kolektivnih interesa u smislu člana 44. stav 3. Zakona o opštem upravnom postupku. Na taj način bi se uspostavila zakonska pretpostavka da klaster ima pravo da mu se prizna svojstvo stranke u upravnom postupku, u kome je članica klastera - stranka, a radi podrške toj članici da uspe u postupku u ostvarenju svog prava i zaštite kolektivnih interesa koje zastupa. Članice klastera bi bile ovlašćene da samostalno ugovore, odnosno uredi da li će u određenoj vrsti postupaka u kojima učestvuju kao stranke njihove kolektivne interese dodatno zastupati klaster, kao i pod kojim uslovima.

Pored toga, bilo bi celishodno da Ministarstvo državne uprave i lokalne samouprave po službenoj dužnosti donese mišljenje, odnosno akt o primeni propisa, kojim se objašnjavaju uslovi i odnosi koji se tiču priznavanja svojstva stranke zastupnicima kolektivnih interesa, među koje spadaju klasteri.

*PROPISI: Zakon o privrednim društvima (Službeni glasnik RS, br. 36/11... 109/2021)
Zakon o opštem upravnom postupku (Službeni glasnik RS, br. 18/16 i 95/18 - autentično tumačenje)*

1. INOVATIVNI SUBJEKTI I ORGANIZACIJE PODRŠKE

1.8. USVOJITI METODOLOGIJU PODRŠKE KLASTERIMA

Ministarstvo privrede

OPIS PROBLEMA

Formiranje klastera u EU doprinelo je rastu industrijske proizvodnje, razvoju novih industrija, razvoja sektora MSP, povećanom izvozu, razvoju tradicionalno nerazvijenih regiona, razvoju poslovne saradnje kao i razvoju poslovne integracije uopšte.

Iako u razvijenim zemljama klasteri igraju važnu ulogu u jačanju saradnje i povezivanja preduzeća, kao i u jačanju konkurentnosti preduzeća, a posebno malih i srednjih, u Srbiji i dalje klusterski sistem nije u dovoljnoj meri razvijen, kako je i istaknuto u Strategiji industrijske politike RS za period 2021 – 2030. Razlozi za to leže u nepoverenju privrednih subjekata prema klasterima, kao i u tome što konkurencija unutar sektora nadjačava želju za udruživanjem. Imajući u vidu da je Srbija mala zemlja, da bi naša preduzeća bila konkurentnija i mogla da izvoze na strana tržišta, umrežavanje kroz klaster je imperativ. Dosadašnja praksa je pokazala da programi podrške klasterima nisu značajnije uticali na povećanje članstva u njima, niti na jačanju odnosa između članica klastera.

Poslednji javni poziv za podršku inovativnim klasterima Razvojna agencija Srbije (RAS) je raspisala 2016. godine, koji je trajao do 2018.

PREDLOG REŠENJA

Kako bi se povećala produktivnost i konkurentnost inovativnih subjekata povezivanjem u klasterne, te ojačala njihova saradnja sa naučno-istraživačkim organizacijama, treba nastaviti sa politikom programa podrške razvoja inovativnih klastera, poput programa Razvojne agencije Srbije.

Predlažemo da ministarstvo nadležno za poslove privrede usvoji metodologiju u skladu sa kojom će se pružati podrška klasterima, a u cilju:

- 1) stimulisanja osnivanja i razvoja klastera u specifičnim oblastima tj. delatnostima koje su prioritizovane usvojenim razvojnim politikama;
- 2) podrške uspostavljanju funkcionalnih i održivih klastera;
- 3) povećavanja članstva u klasteru;
- 4) stimulisanja i promocije zajedničkih proizvoda nastalih unutar klastera;
- 5) prenosa znanja između aktera u klasterima;
- 6) saradnje između klastera, naročito između klastera iz različitih sektora;
- 7) izvoza zajedničkih proizvoda na druga tržišta;
- 8) promocije inovativnih klastera.

Navedena metodologija treba da obezbedi promociju klastera, planiranje efikasnih javnih politika u ovoj oblasti i selekciju korisnika podsticaja.

2. SARADNJA NAUKE I PRIVREDE I INTELEKTUALNA SVOJINA

2.1. UVESTI INDUSTRIJSKE DOKTORATE U OBRAZOVNI SISTEM SRBIJE

Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja; Nacionalni savet za visoko obrazovanje

OPIS PROBLEMA

Globalni izveštaji digitalne ekonomije i inovacija jasno ukazuju na nedovoljnu saradnju nauke i privrede u Republici Srbiji, budući da je po osnovu tog indikatora Srbija u samom začelju ovih lista.

Jedan od najpoznatijih svetskih indeksa u domenu inovacija, Globalni indeks inovativnosti, ocenjuje istraživačku saradnju univerziteta i privrede Srbije sa 39,6 od mogućih 100 poena. Dalje, veza univerziteta i industrije prema Indeksu ekonomije znanja je ocenjena sa 3,8 od 10 poena. Konačno, Izveštaj o globalnoj konkurentnosti saradnju više zainteresovanih strana u Srbiji ocenjuje sa skorom od 42,9 od mogućih 100 poena.

Zakon o visokom obrazovanju u članu 34. razlikuje akademske studije, koje osposobljavaju studente za razvoj i primenu naučnih, umetničkih i stručnih dostignuća, od strukovnih studija, koje osposobljavaju studente za primenu i razvoj stručnih znanja i veština potrebnih za uključivanje u radni proces. Član 35. Zakona propisuje da su studije trećeg stepena isključivo doktorske akademske studije, a ne i strukovne.

Ovakva praksa je u suprotnosti sa rešenjima najrazvijenijih država. Industrijski doktorati su praksa lidernih zemalja u domenu inovacija poput Švedske, Nemačke ili Danske. Industrijski doktorat u Švedskoj predstavlja trogodišnji istraživački projekat, koji se realizuje u saradnji između preduzeća iz privatnog ili javnog sektora, doktora nata iz oblasti industrije i fakulteta. Za vreme ovog programa student doktorskih studija je zaposlen u kompaniji i paralelno radi na doktoratu na temu koja je relevantna za kompaniju. Na taj način, univerziteti saraduju sa kompanijama koje pokrivaju troškove školarine i istraživanja za doktoranda.

PREDLOG REŠENJA

Izmenama Zakona o visokom obrazovanju uvesti industrijske doktorate kao studije trećeg stepena i bliže urediti uslove za sticanje tog stepena obrazovanja.

Implementacija ove reforme podrazumeva saradnju Nacionalnog saveta za visoko obrazovanje, Ministarstva prosvete, nauke i tehnološkog razvoja, Ministarstva privrede, univerziteta, privrede i nevladinog sektora i doneće našem društvu brojne benefite. Kompanije će obezbediti istraživače sa kompetencijama neophodnim za obavljanje visokokvalitetnih istraživanja, jačaće svoj odnos sa akademskim krugovima i obezbediti pristup najnovijim rezultatima istraživanja, dok će studenti dobiti mogućnost da svoje akademsko znanje primene i testiraju u praksi i steknu kompetencije za tržište rada dok su još na studijama.

Primeri iz Švedske i Nemačke ukazuju na to da industrijski doktorati nisu u suprotnosti sa principima Bolonjskog procesa, što može da se ustanovi i na osnovu opštih deskriptora za kvalifikacije koje se stiču nakon završenog trećeg stepena studija.

PROPISI: Zakon o visokom obrazovanju (Službeni glasnik RS, br. 88/2017...67/2021)

2. SARADNJA NAUKE I PRIVREDE I INTELEKTUALNA SVOJINA

2.2. VREDNOVATI RAZVOJ INOVACIJA U SARADNJI S PRIVREDOM KOD STICANJA ZVANJA

Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja

OPIS PROBLEMA

NALED-ova Analiza stanja inovacija u Srbiji iz novembra 2021. ukazuje da je svega 3% preduzeća razvilo inovaciju u saradnji sa akademskom i naučnom zajednicom. Dodatno, istraživački potencijal u Srbiji dominantno je koncentrisan u visokom obrazovanju (72%), dok u privredi radi samo 2% istraživača. S druge strane, struktura zaposlenosti istraživača u EU potpuno je drugačija: u privredi je angažovano čak 46% istraživača (SAD 80%: Japan 75%), a u visokom obrazovanju oko 40%.

Takođe, Strategija industrijske politike u RS od 2021-2030 prepoznaje da je naučno-industrijska saradnja u Republici Srbiji sporadična i da se zasniva na ličnim kontaktima i inicijativama.

Uzrok ovakvog stanja je u tome što akademski radnici i istraživači u javnom sektoru nisu sistemski motivisani za saradnju sa privredom, jer im se napredovanje u karijeri uslovljava dominantno objavljivanjem publikacija i prijavljivanjem patenata, dok se primenjena istraživanja u saradnji sa privredom ili javnim sektorom ne vrednuju.

Zaključci javnih konsultacija koje je sproveo NALED ukazuju na to da se privreda najčešće obraća fakultetima i naučno-istraživačkim institucijama za potrebe zaposlenja novih radnika, a manje za potrebe R&D.

Ovo ukazuje na nedovoljni obim motivacije za međusobnu saradnju nauke i privrede i otvara pitanje uvođenja određenih podsticaja kako bi se stimulisala njihova saradnja.

Kako bi se motivisali istraživači i naučni poslenici da sarađuju više sa privredom, predlog je da se ovi oblici saradnje vrednuju prilikom njihovog izbora u istraživačko ili naučno zvanje. Ovaj predlog uvršten je i u Akcioni plan za pametnu specijalizaciju.

PREDLOG REŠENJA

Izmeniti Pravilnik o sticanju istraživačkih i naučnih zvanja tako da se zajednička istraživanja i rezultati tih istraživanja, finansirani od strane privrede, uključe u sistem vrednovanja kojim je uslovljeno dobijanje nastavnih i naučnih zvanja i napredovanje.

Pored primenjenih istraživanja, predmet vrednovanja bi trebalo da budu i drugi oblici saradnje sa privredom kojima se kreiraju naučna saznanja.

Ove dodatne kriterijume za sticanje istraživačkih i naučnih zvanja treba posebno razraditi kroz izmene priloga 3 i 4 Pravilnika, koji bliže definišu vrste i kvantifikaciju individualnih naučnoistraživačkih rezultata (Prilog 3) i minimalne kvantitativne zahteve potrebne za sticanje pojedinačnih naučnih zvanja odnosno za reizbor u naučno zvanje (Prilog 4).

PROPISI: Pravilnik o sticanju istraživačkih i naučnih zvanja (Službeni glasnik RS, br. 159/2020)

2. SARADNJA NAUKE I PRIVREDE I INTELEKTUALNA SVOJINA

2.3. USPOSTAVITI ONLAIN CENTRALNU EVIDENCIJU NAUČNO-ISTRAŽIVAČKE INFRASTRUKTURE

Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja

OPIS PROBLEMA

Iako po članu 9. Zakona o nauci i istraživanjima, naučnoistraživačke organizacije imaju obaveze da svoje programe usklađuju sa strategijama privrednog i industrijskog razvoja, kao i da održavaju i unapređuju naučnu i drugu infrastrukturu i omogućće pristup naučnoistraživačkoj infrastrukturi privrednim subjektima i da aktivno sarađuje sa privredom, praksa pokazuje da je naučno-industrijska saradnja sporadična (3% preduzeća je razvilo inovaciju u saradnji sa akademskom i naučnom zajednicom prema anketi NALED-a iz 2021.) i da se zasniva na ličnim kontaktima i inicijativama, te da fokus naučnih i akademskih radova nije na njihovoj praktičnoj primenljivosti. Na ovakvo stanje ukazuje se i u Strategiji industrijske politike Republike Srbije od 2021. do 2030. godine, u kojoj se jasno ističe da u Srbiji postoji nedostatak saradnje državnih naučno-istraživačkih organizacija i privatnog sektora, kao i u Analizi performansi Srbije na sedam globalnih indeksa digitalne ekonomije i inovacija (NALED).

Kako bi se ovaj jaz prevazišao, u Akcionom planu za sprovođenje Strategije pametne specijalizacije u Republici Srbiji planirana je izrada javno dostupne baze/mape istraživačke infrastrukture i u okviru nje vrste istraživanja koja su potrebna privredi (mera 2.12). U Srbiji trenutno postoji nekoliko evidencija/repozitorijuma, koji su uže orijentisani, poput „Science to business“ baze osnovane od strane Centra za transfer tehnologije, ili Nacionalnog repozitorijuma disertacija u Srbiji (NaRDuS) koji je ustanovljen na osnovu Zakona o izmenama i dopunama Zakona o visokom obrazovanju iz septembra 2014.

Kada je reč o uporednoj praksi, na sajtu re3data.org mogu se naći ovakvi repozitorijumi iz različitih zemalja sveta, što govori u prilog potrebi da i Srbija napravi jedan takav portal na kojem bi privreda mogla naći ekspertizu koja joj je potrebna, dok sa druge strane istraživači i naučno istraživačke organizacije dobijaju priliku da nalaze svojih istraživanja primene u praksi.

PREDLOG REŠENJA

Uspostaviti Centralnu evidenciju naučno-istraživačke infrastrukture (repozitorijum), preko koje će se učiniti javno dostupnim podaci o naučno istraživačkoj infrastrukturi od značaja za privredu, a radi podsticanja saradnje akademskih i naučnih institucija i privrede.

Izmenama Zakonom o nauci i istraživanjima bi se uredila pitanja nadležnosti za uspostavljanje i vođenje evidencije, kao i predmeta evidencije i obveznika evidentiranja. Evidencija bi trebalo da sadrži informacije o istraživačkoj opremi i instrumentima u vlasništvu naučnoistraživačkih i akademskih institucija, ali i o znanju i veštinama istraživača, uslugama ispitivanja i razvoja proizvoda, kao i o načinu pristupa podacima kojima ove institucije raspolazu.

S druge strane, kako bi se istraživači stimulisali da koriste i ažuriraju bazu, repozitorijum bi trebalo da sadrži i podatke o potrebama privrede u pogledu istraživanja. Ovako koncipirana i ažurna baza obezbedila bi i dodatno praćenje uspešnosti saradnje nauke i privrede, kao i efikasniju komunikaciju među njima, a njena izrada bi bila u skladu sa Evropskom poveljom o pristupu istraživačkoj infrastrukturi.

Pitanja u vezi sa načinom vođenja evidencije bi se bliže uredila pravilnikom kojeg bi doneo ministar nadležan za poslove nauke, kao i opštim aktima naučno-istraživačkih organizacija.

Repozitorijum bi bio dostupan preko internet stranice Ministarstva prosvete, nauke i tehnološkog razvoja, tako da se obezbedi laka dostupnost podataka o naučno-istraživačkim organizacijama od značaja za privredu, a samim tim i osnaživanje saradnje sa privatnim sektorom.

PROPISI: Zakon o nauci i istraživanjima (Službeni glasnik RS, br. 49/2019)

2. SARADNJA NAUKE I PRIVREDE I INTELEKTUALNA SVOJINA

2.4. TRANSPONOVATI UREDBU O EVROPSKOM KONZORCIJUMU ISTRAŽIVAČKE INFRASTRUKTURE (ERIC)

Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja

OPIS PROBLEMA

Evropski konzorcijum istraživačke infrastrukture (ERIC) uređen je Uredbom br. 723/2009, a trenutno postoji 22 konzorcijuma evropske istraživačke infrastrukture. Republika Srbija je aktivna u Evropskom strateškom forumu za istraživačku infrastrukturu, kao i u četiri konzorcijuma evropske istraživačke infrastrukture. Učešćem u Konzorcijumu obezbeđuje se mobilnost istraživača, razmena informacija i pristup velikim istraživačkim infrastrukturama. Osnovni zadatak ERIC je uspostavljanje i vođenje istraživačke infrastrukture, koja obuhvata objekte, resurse i povezane usluge koje naučnici koriste prilikom sprovođenja istraživanja na visokom nivou, što uključuje glavnu naučnu opremu ili niz instrumenata i resurse zasnovane na znanju, kao što su zbirke, arhive i strukturirani naučni podaci, infrastrukture koje se zasnivaju na informacionim i komunikacionim tehnologijama, kao što su GRID, računarstvo, softver i komunikacija i druga sredstva jedinstvene prirode bitna za postizanje izvrsnosti na polju istraživanja. Članom 7. stav 1. Uredbe propisano je da ERIC ima svojstvo pravnog lica.

Strategija naučnog i tehnološkog razvoja Republike Srbije za period od 2021. do 2025. godine - „Moć znanja” (Službeni glasnik RS, br. 1021) u okviru mere 5.3. – Obezbeđivanje pristupa međunarodnoj istraživačkoj infrastrukturi, utvrđuje da će u skladu sa strateškim istraživačkim pravcima i članstvom u međunarodnim istraživačkim organizacijama biti intenziviran rad na daljem uključivanju u evropske organizacije i konzorcijume. Ova mera će omogućiti pristupanje Srbije u Evropski konzorcijum za istraživačku infrastrukturu, kao i obezbeđivanje korišćenja srpske infrastrukture od strane evropskih istraživača.

PREDLOG REŠENJA

Izmenama i dopunama Zakon o nauci i istraživanjima propisati osnivanje Konzorcijuma istraživačke infrastrukture u Republici Srbiji i urediti pravni položaj tog pravnog lica, njegov delokrug, opšte akte, organe, imovinu i prestanak, kao i uslove članstva u tom pravnom licu, nadzor nad njegovim radom i druga relevantna pitanja. U odnosu na određena pitanja od značaja za funkcionisanje Konzorcijuma bi se mogla propisati supsidijarna primena odredbi zakona koji uređuju udruženja ili privredna društva, u zavisnosti od procene prihvatljivosti konkretnih zakonskih rešenja, a kako bi se izbegle pravne praznine.

Uspostavljanjem konzorcijuma istraživačke infrastrukture u Republici Srbiji bi se u naš pravni sistem transponovala Uredba o Evropskom konzorcijumu istraživačke infrastrukture (ERIC), što bi omogućilo uključenje naše nacionalne istraživačke infrastrukture u ERIC, tj. pristup međunarodnoj istraživačkoj infrastrukturi. Takođe bi se sprovela preporuka iz Izveštaja Evropske komisije za 2021. godinu i aktivnost 5.3.2. iz Strategije naučnog i tehnološkog razvoja RS - Donošenje legislative i uspostavljanje procedura za učešće institucija iz Republike Srbije u konzorcijumima istraživačkih infrastrukture (ERIC).

PROPIŠI: Zakon o nauci i istraživanjima (Službeni glasnik RS, br. 49/19)

2. SARADNJA NAUKE I PRIVREDE I INTELKTUALNA SVOJINA

2.5. UREDITI ZAŠTITU INTELKTUALNE SVOJINE OPŠTIM AKTIMA NAUČNO-ISTRAŽIVAČKIH ORGANIZACIJA I INOVATIVNIH SUBJEKATA

Naučnoistraživačke organizacije i inovativni subjekti; Zavod za intelektualnu svojinu; Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja

OPIS PROBLEMA

Jedno od merila produktivnosti nacionalnog istraživačkog, razvojnog i inovacionog sistema je broj prijavljenih i zaštićenih patenata na godišnjem nivou. Prema podacima iz ankete privrede koju je sproveo NALED 2021., svega je 2% preduzeća apliciralo za zaštitu patenta. Zvanična statistika pokazuje da je broj prijavljenih patenata na milion stanovnika u Srbiji (oko 50) skoro pet puta manji od proseka EU (230), a znatno je veći jaz u poređenju sa razvijenim članicama EU: Finska (330), Danska (300), Austrija (280), Švedska (280), itd. Posebno je nepovoljna činjenica da broj patentnih prijava i zaštićenih patenata individualnih inovatora značajno nadmašuje institucionalne inovatore (univerzitate, institute, privredne organizacije). U 2020. u Srbiji od 220 patentnih prijava čak 74% su činile prijave fizičkih lica, dok su instituti i fakulteti učestvovali sa 18%, a privredna društva sa 8%. S druge strane, u EU je iste godine prijavljeno 180.250 patenata, od čega su 74% prijave velikih preduzeća, 21% prijave malih i srednjih preduzeća i individualnih aplikanata, a 5% prijave univerziteta i istraživačkih organizacija.

Novi Zakon o inovacionoj delatnosti (Službeni glasnik RS, br. 110/2005, 18/2010, 55/2013 i 129/2021 - dr. zakon) propisuje da se na prava intelektualne svojine, koja su nastala kao rezultat istraživanja u akreditovanoj naučnoistraživačkoj organizaciji finansiranoj sredstvima iz budžeta Republike Srbije, primenjuje zakon koji uređuje sistem nauke i istraživanja (član 32). Član 123. stav 2. Zakon o nauci i istraživanjima (Službeni glasnik RS, br. 49/219) propisuje je da se sva intelektualna svojina nastala kroz program institucionalnog finansiranja reguliše isključivo opštim aktom naučnoistraživačke organizacije, kojim se uređuje zaštita intelektualne svojine.

Imajući u vidu relativno mali broj zaštićenih prava intelektualne svojine u korist naučnoistraživačkih organizacija u praksi, očigledno je da zaposleni u njima nisu motivisani za zaštitu intelektualne svojine u korist tih organizacija. Moguće je i da se zaštita vrši u korist fizičkih lica ili drugih pravnih lica, iako se radi o inovacijama koje su nastale u naučnoistraživačkim organizacijama, odnosno korišćenjem njihovih resursa. Uređivanje uslova, načina zaštite i korišćenja intelektualne svojine naučnoistraživačkih organizacija nije od važnosti samo za te organizacije, već i za ekonomski rast i razvoj društva u celini.

PREDLOG REŠENJA

Kako bi se obezbedila zaštita intelektualne svojine naučnoistraživačkih organizacija, predlažemo da naučnoistraživačke organizacije donesu opšte akte, kojima bi se bliže uredila pitanja koja se odnose na:

- predmet zaštite intelektualne svojine koja je nastala kao rezultat istraživanja i drugog delovanja u organizaciji i van nje;
- uslove i pravila na osnovu kojih se sprovodi pravna zaštita intelektualne svojine u organizaciji;
- postupak u slučaju nastanka inovacije u organizaciji u cilju ostvarivanja zaštite intelektualne svojine (identifikacija, prijava unutar organizacije, razmatranje prijave i procenjivanje – davanje mišljenja od strane komisije, donošenje odluke, rokovi za postupanje, zaključenje i sadržina ugovora, registracija i dr);
- načini komercijalnog iskorišćavanja intelektualne svojine (osnivanje spin-off ili start-up društva, pružanje usluga zasnovanih na intelektualnoj svojini, ugovor o licenci, ugovor o kupoprodaji prava intelektualne svojine i dr.) i prava i obaveze organizacije i zaposlenih u tom pogledu;
- zaštitu tajnosti podataka – poslovnu tajnu;
- vođenje evidencija o intelektualnoj svojini;
- druga pitanja koja je potrebno urediti.

Kako bi se podstaklo donošenje ovih opštih akata, celishodno je da Zavod za intelektualnu svojinu i Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja pripreme i objave model ovakvog opšteg akta i sprovedu kampanju radi promocije usvajanja tih akata od strane naučnoistraživačkih organizacija, a po mogućnosti i u odnosu na inovativne subjekte. Prilikom izrade modela opšteg akta uzeti u obzir Vodič za komercijalizaciju intelektualne svojine Evropskog IP Help desk-a.

Takođe, kako bi se sprečio eventualni sukob interesa kada je reč o pravima intelektualne svojine, preporuka je da se identifikuje inicijalna intelektualna svojina svih strana pre ulaska u zajedničko istraživanje/sporazum i da se unapred razjasni pristup prava na intelektualnu svojinu i na podelu prihoda.

PROPISI: Opšti akti koje donose naučnoistraživačke organizacije i inovativni subjekti (opšti akti autonomnog prava), kojima se uređuje zaštita intelektualne svojine

2. SARADNJA NAUKE I PRIVREDE I INTELEKTUALNA SVOJINA

2.6. PROPISATI ROK ZA ODLUČIVANJE O UREDNOSTI PRIJAVE I ISPUNJENOSTI USLOVA ZA REGISTRACIJU ŽIGA

Zavod za zaštitu intelektualne svojine

OPIS PROBLEMA

Član 27. Zakona o žigovima propisuje rok za uređenje prijave žiga, ali ne propisuje rok u kome Zavod za intelektualnu svojinu treba da ispita urednost prijave i ispunjenost uslova za registraciju žiga.

Član 9. Zakona propisuje da se pravna zaštita žigova ostvaruje u upravnom postupku, a član 145. Zakona o opštem upravnom postupku (ZUP) da je rok u postupku neposrednog odlučivanja 30 dana, a ako odlučivanje nije neposredno, taj rok je 60 dana. Metodologija Zavoda ne precizira da se konkretno primenjuje rok od 30 dana. Iako na osnovu člana 104. ZUP-a, koji propisuje koji se postupci smatraju postupcima neposrednog odlučivanja, može da se zaključi da je ovde reč o neposrednom odlučivanju, u praksi se često dešava da Zavod prijavu uzme u razmatranje tek nakon nekoliko meseci od njenog podnošenja, a objavu prijave žiga, koja po članu 33. Zakona traje 3 meseca, otpočinje tek nakon razmatranja prijave, odnosno nakon njenog uređenja u skladu sa primedbama Zavoda.

Iz navedenih razloga od podnošenja prijave do registracije žiga u Srbiji po pravilu prođe pet i više meseci, čime se podnosiocu prijave:

- neopravdano prolongira sticanje prava na korišćenje žiga;
- de facto uskraćuje mogućnost da ostvari pravo prvenstva na međunarodno registrovanje žiga, koje traje šest meseci od podnošenja prijave Zavodu.

Iako nije sporno da se međunarodna prijava (preko tzv. Madridskog sistema) može podneti i na osnovu nacionalne prijave žiga (a ne samo po osnovu nacionalno registrovanog žiga), „mana“ te opcije je u činjenici da na taj način registrovani međunarodni žig ostaje vezan za pravnu sudbinu nacionalne prijave, odnosno registracije žiga u roku od 5 godina od datuma međunarodne registracije.

Skrećemo pažnju na to da je za inovacione delatnosti zaštita intelektualne svojine od ključnog značaja, tako da je neophodno obezbediti bržu i efikasniju zaštitu ovih prava.

PREDLOG REŠENJA

Predlažemo da se:

- prilikom prvih izmena Zakona o žigovima dopuni član 27. tog zakona, tako što će se propisati kraći rok za postupanje po prijavi, po mogućnosti 15 dana, imajući u vidu da se uređenje prijave često traži zbog tumačenja obuhvata predmeta po Ničanskoj klasifikaciji, a imajući u vidu dužinu trajanja period objave, u kome treća lica mogu uložiti prigovor na prijavu u cilju zaštite svojih prava (15 dana + 15 dana + tri meseca = 4 meseca).
- dopuni Metodologija postupanja Zavoda za intelektualnu svojinu u postupcima za priznanje žiga i u postupcima po registrovanim žigovima, tako što će se precizirati da:
 - 1) Zavod o urednosti prijave i ispunjenosti uslova za registraciju žiga treba da odluči najkasnije u roku od 30 dana, a da u slučaju uređenja prijave postupa bez odlaganja;
 - 2) Zavod o objavi prijave u službenom glasilu obaveštava podnosioca prijave odmah po objavi, kako bi podnosilac bio upoznat sa dinamikom obrade predmeta.

ADVOKATSKA
KANCELARIJA
ŽUNIĆ

PROPISI: Zakon o žigovima (Službeni glasnik RS, br. 24/2020)

Metodologija postupanja Zavoda za intelektualnu svojinu u postupcima za priznanje žiga i u postupcima po registrovanim žigovima

3. FINANSIJE I DIGITALNA IMOVINA

3.1. OVLASTITI FOND ZA INOVACIONU DELATNOST ZA KREDITNO FINANSIRANJE

Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja

OPIS PROBLEMA

Članovima 9-15. Zakona o inovacionoj delatnosti propisana je organizacija i nadležnost Fonda za inovacionu delatnost. Članom 12. Zakona je propisano da se prihodi Fonda za inovacionu delatnost između ostalog ostvaruju i iz sredstava ostvarenih po osnovu realizacije inovacije čiji je razvoj finansirao Fond za inovacionu delatnost.

Međutim, iako Fond ostvaruje prihode iz sredstava ostvarenih po osnovu realizacije inovacija čiji je razvoj finansirao, nije eksplicitno propisano da Fond odobrava kredite i da na taj način finansira inovativne subjekte, privredne subjekte koji obavljaju inovativnu delatnost, odnosno da je Fond javna kreditna institucija.

Naime, finansiranjem inovacione delatnosti putem kredita po članu 5. stav 2. Zakona o bankama može da se bavi samo banka i druga organizacija (kreditna institucija) koja je na to ovlašćena posebnim zakonom, a to su, prema važećim propisima, uz banke, isključivo Fond za razvoj Republike Srbije i Razvojni fond Autonomne pokrajine Vojvodine, ukoliko donesu i sprovode takve programe, kao i Agencija za osiguranje i finansiranje izvoza.

Zakon o inovacionoj delatnosti nije propisao nadležnost Fonda za inovacionu delatnost za obavljanje poslova davanja kredita radi finansiranja inovativnih subjekata (privrednih subjekata koji obavljaju inovacione delatnosti).

PREDLOG REŠENJA

Predlažemo da se Zakon o inovacionoj delatnosti izmeni tako da se eksplicitno propiše da je Fond za inovacionu delatnost ovlašćen za obavljanje poslova dodele kredita inovativnim subjektima, radi finansiranja inovacione delatnosti.

Ovo ovlašćenje bi moglo biti propisano po uzoru na Zakon o Fondu za razvoj Republike Srbije (Službeni glasnik RS, br. 36/2009, 88/2010, 119/2012 i 5/2015), kojim je Fondu za razvoj dato ovlašćenje za obavljanje poslova odobravanja kredita.

Predlažemo da se u članu 10. Zakon o inovacionoj delatnosti doda novi stav 2. koji glasi:

„U vezi sa obavljanjem poslova iz stava 1. ovog člana Fond je ovlašćen da u korist inovativnih subjekata:

- 1) odobrava kredite;
- 2) izdaje garancije;
- 3) vrši konverziju potraživanja nastalih obavljanjem poslova iz tač. 1) i 2) u vlasničke udele u inovativnim subjektima, ako je to celishodno i ako je Vlada dala saglasnost na takav način naplate potraživanja.”

Propisivanjem navedenih ovlašćenja Fonda, bio bi uspostavljen ključni mehanizam za finansiranje razvoja inovacione delatnosti, posebno u slučaju inovacionih subjekata u nastanku, osnivanju ili ranoj fazi poslovanja i razvoja, koju karakteriše inovacioni potencijal, ali i nedostatak novčanih sredstava za razvoj.

PROPI SI: Zakon o inovacionoj delatnosti (Službeni glasnik RS, br. 129/2021)

3. FINANSIJE I DIGITALNA IMOVINA

3.2. OMOGUĆITI FINANSIRANJE STARTAPOVA OD STRANE NEBANKARSKIH MIKROFINANSIJSKIH INSTITUCIJA

Ministarstvo finansija; Narodna banka Srbije

OPIS PROBLEMA

Zakon o bankama u članu 5. stav 2. propisuje da niko osim banke ne može da se bavi davanjem kredita, osim ako je za to ovlašćen zakonom. Kaznenim odredbama ovog zakona u članu 136. propisane su kazne zatvora za krivično delo u slučaju suprotnih postupanja.

Zbog uslova kreditiranja mnogi startapovi i mali privrednici sa inovativnim i preduzetničkim idejama kojima je potrebno finansiranje ostaju van domašaja kreditnih, odnosno finansijskih aktivnosti banaka i javnih finansijskih institucija. Ovu prazninu u komparativnim ekonomijama (Rumunija, Francuska, Mađarska, Italija, Slovenija, pribaltičke zemlje, Crna Gora itd.) često popunjavaju nebankarske mikrofinansijske institucije.

U Republici Srbiji postoji nekoliko nebankarskih društava kapitala (društva s ograničenom odgovornošću) koja se bave mikrofinansijskim - mikrokreditnim poslovima, ali se, nažalost, zbog nedostajućeg zakona o mikrofinansiranju, njihovo poslovanje može obavljati isključivo uz pomoć banaka, koje se formalno pojavljuju kao kreditori, čime se značajno poskupljuje ovaj vid pribavljanja sredstava.

U praksi se mikro krediti odobravaju uglavnom preduzetnicima i malim privrednim društvima kako bi razvili posao i kreću se u rasponu od 200-300 do 3.000-4.000 evra, a kada za to postanu platežno sposobni prelaze na standardne bankarske kredite.

Prema rezultatima istraživanja USAID projekata, tražnja za mikrofinansijskom podrškom i sredstvima znatno prevazilazi raspoloživu ponudu od strane nebankarskih društava koja se bave ovim poslovima.

Jedno od društava koje se bavi mikrokreditnim poslovima izračunalo je da bi u slučaju odgovarajućeg pravnog uređenja mikrokreditiranja u Republici Srbiji, koje bi omogućilo direktna davanja mikro kredita korisnicima od strane mikrofinansijske institucije, na godišnjem nivou klijenti ovog društva kojima sada banka odobrava kredit uštedeli bi oko 60.000 evra, a samo društvo oko 200.000 evra, pri čemu bi društvo dodatno uštedelo 27.800 radnih sati, odnosno 76% radnog vremena.

Razvoj i testiranje inovativnih rešenja zavise od fleksibilnosti regulatornih rešenja. Jedan od načina da se prevaziđu regulatorne barijere je tzv. regulatorni sandboks (eng. regulatory sandbox) - regulatorno sigurno testno okruženje. U pitanju je poseban regulatorni režim koji omogućava privrednim društvima da testiraju, u kontrolisanom okruženju, u skladu sa odobrenim planom i pod nadzorom nadležnog organa, inovativna rešenja ili poslovne modele na ograničenom broju korisnika. U Evropskoj uniji, kao i svetu uopšte, ovi mehanizmi su najčešće primenjeni u finansijskom sektoru (bankarstvo, FinTech, osiguranje), ali ubrzano počinju da nalaze svoju primenu i na drugim poljima.

PREDLOG REŠENJA

Izmenama i dopunama Zakona o bankama uspostaviti regulatorni sandboks u oblasti mikrokreditiranja, tako što bi se u kontrolisanim uslovima omogućilo neposredno (direktno) mikrokreditiranje klijenata koji ne ispunjavaju uslove za bankarske kredite, od strane nebankarskih privrednih društava koja obavljaju mikrokreditne poslove.

*PROPISI: Zakon o bankama
(Službeni glasnik RS, br. 107/2005... 14/2015)*

3. FINANSIJE I DIGITALNA IMOVINA

3.3. PRAVNO REGULISATI GRUPNO FINANSIRANJE

Ministarstvo finansija; Narodna banka Srbije

OPIS PROBLEMA

Jedan od ključnih izazova sa kojim se susreću srpski startapi jeste njihovo finansiranje u fazi ranog razvoja, a to je jedan od najvažnijih preduoslova za razvoj inovacione delatnosti. Stoga je od izuzetnog značaja, pored programa podrške i poreskih olakšica, startapovima učiniti dostupnim sve moguće alternative izvora finansiranja, među kojima je i grupno finansiranje (pored mikrokreditiranja, finansiranja od strane poslovnih anđela i od strane alternativnih investicionih fondova (AIF)).

Grupno finansiranje je način finansiranja projekata ili poslovnih poduhvata prikupljanjem manjih novčanih iznosa od velikog broja lica, obično putem internet platformi. U uporednoj praksi se pokazalo da je grupno finansiranje efikasan alat za unapređenje ekonomskog i društvenog razvoja jedne zemlje, jer može u značajnoj meri doprineti razvoju malih i srednjih preduzeća, posebno u prvim godinama njihovog poslovanja.

Mogućnosti grupnog finansiranja su potencijalno otvorene za neograničeni skup investitora koji putem licenciranih platformi praktično prihvataju investicione predloge startapa i uključuju se u prikupljanje sredstava. Investitori u ovakvom vidu finansiranja su pretežno fizička lica, uključujući i one koji nisu tzv. poslovni anđeli.

U Republici Srbiji nisu uspostavljeni pravni okviri za ovu vrstu finansiranja, tačnije nije propisan pravni osnov za ovu vrstu finansijske transakcije, niti je propisan adekvatan poreski aspekt ove vrste ulaganja, a devizni propisi onemogućuju transfera novca iz inostranstva u vezi sa ovim osnovom.

Na nivou Evropske unije doneta je i Uredba o evropskim pružaocima usluga grupnog finansiranja 20. oktobra 2020., kojom su uspostavljena jedinstvena pravila u vezi sa grupnim finansiranjem, a koja se primenjuju od 1. novembra 2021. pri čemu se očekuje i zaokruživanje čitavog pravnog okvira donošenjem delegiranih akata Evropske komisije.

PREDLOG REŠENJA

Sugerišemo donošenje zakona koji bi uredio oblast grupnog finansiranja. Smatramo da bi Zakon na fleksibilan način trebalo da omogućiti različite vrste grupnog finansiranja, kao što su tzv. investment-based, lending-based, donation-based finansiranje, uz propisivanje uslova i načina pružanja usluga grupnog finansiranja, odnosno uslova za osnivanje i poslovanje pružalaca usluga, vršenje nadzora i zaštitu korisnika grupnog finansiranja.

Imajući u vidu harmonizaciju propisa Republike Srbije sa propisima EU, treba prilagoditi pojedina rešenja iz Uredbe o evropskim pružaocima usluga grupnog finansiranja ekonomskom, institucionalnom i pravnom okviru naše zemlje.

PROPOSICIJA: Usvajati Zakon o grupnom finansiranju

3. FINANSIJE I DIGITALNA IMOVINA

3.4. OMOGUĆITI I UREDITI USLOVE ZA ULAGANJA DOBROVOLJNOG PENZIJSKOG FONDA U UDELE DRUŠTVA SA OGRANIČENOM ODGOVORNOŠĆU

Ministarstvo finansija; Narodna banka Srbije

OPIS PROBLEMA

Ulaganja preduzetničkog kapitala (venture capital) u Republici Srbiji su na niskom nivou. Većina mikro, malih i srednjih privrednika, u suštini, i ne zna za ovu opciju ili ne razmišlja o njoj. Još uvek nije zabeležena registracija društava za upravljanje alternativnim investicionim fondovima (DZUAIF) i alternativnih investicionih fondova (AIF) u javne registre DZUAIF-ova i AIF-ova koje vodi Komisija za hartije od vrednosti. Slabu zastupljenost preduzetničkog kapitala u privredi RS pokazuje i međunarodni indeks o dostupnosti preduzetničkog kapitala, u okviru Svetske banke, koji za RS, od najveće moguće vrednosti indeksa, koja iznosi 7, u proseku iznosi oko 2 do 2,5.

Donošenjem Zakona o alternativnim investicionim fondovima uspostavljen je regulatorni i institucionalni osnov za rad fondova preduzetničkog kapitala (AIF preduzetničkog kapitala), ali je neophodno prilagoditi i druge propise i upravnu i poslovnu praksu kako bi se stvorili uslovi za veći obim ulaganja preduzetničkog kapitala i, time, podsticanje razvoja mikro, malih i srednjih inovativnih društava. Članom 191. ovog zakona propisano je da je AIF preduzetničkog kapitala - AIF sa privatnom ponudom čija se imovina, u skladu sa pravilima poslovanja AIF-a, pretežno ulaže u privredne subjekte koji su novoosnovani ili su u početnim fazama poslovanja, a prema proceni DZUAIF pokazuju potencijal za rast i širenje poslovanja. Ulaganja AIF-a preduzetničkog kapitala u ove privredne subjekte moraju biti u formi vlasničkih instrumenata ili instrumenata nalik vlasničkim instrumentima (quasi-equity instrumenti).

Važećim Zakonom o dobrovoljnim penzijskim fondovima i penzijskim planovima u članu 31. i Odlukom o bližim uslovima i maksimalnim visinama ulaganja imovine dobrovoljnog penzijskog fonda, kao i uslovima i načinu ulaganja te imovine u inostranstvu, nije propisano da se imovina dobrovoljnog penzijskog fonda može ulagati u udele društava s ograničenom odgovornošću, u kojoj pravnoj formi se osniva AIF preduzetničkog kapitala. Dodatno, članom 31. ovog Zakona i ulaganja u akcije listiranih društava su omogućena samo u odnosu na akcije stranih pravnih lica, što bi značilo da su domaća akcionarska društva izuzeta, čak i ako su listirana na stranim berzama.

Kao primer dobre prakse se može uzeti Zakon o osiguranju, koji u članu 131. stav 2. tačka 8) propisuje da se sredstvima tehničkih rezervi društva za osiguranje mogu pribavljati vlasnički udeli privrednih društava koja imaju sedište u RS. Ovu zakonsku mogućnost bi, u cilju razvoja preduzetničkog kapitala, trebalo primenjivati ulaganjem sredstava tehničkih rezervi društava za osiguranje u udele AIF preduzetničkog kapitala.

PREDLOG REŠENJA

Predlažemo da u članu 31. Zakona o dobrovoljnim penzijskim fondovima i penzijskim planovima:

- izmeni tačka 7) tako što će se brisati reč „stranih“;
- doda nova tačka 12) koja glasi: „12) akcije i udele inovacionih organizacija iz člana 15. Zakona o inovacionoj delatnosti.“

Inovacione delatnosti su potencijalno visoko profitne i u opštem je interesu da se podstakne njihov razvoj. Stoga treba omogućiti da se imovina dobrovoljnog penzijskog fonda može ulagati u udele društava s ograničenom odgovornošću budući da se u ovoj formi osnivaju alternativni investicioni fondovi (AIF) preduzetničkog kapitala.

Na ovaj način omogućavaju se ulaganja, pored društava za osiguranje i dobrovoljnih penzijskih fondova u AIF preduzetničkog kapitala, kao (komparativno gledano) drugog ključnog profesionalnog investitora u fondove ovog tipa.

Moguće je ograničiti visinu uloga dobrovoljnih penzijskih fondova u udele društava s ograničenom odgovornošću. Ovo je moguće učiniti postavljanjem procentualne granice („praga“) u visini imovine dobrovoljnog penzijskog fonda, te u procentualnoj granici učešća u osnovnom kapitalu društava s ograničenom odgovornošću, kao i kombinacijom ovih dvaju ograničenja. Moguće je krenuti sa dozvoljavanjem minimalnih iznosa u skladu sa propisima EU, pa postepeno povećavati „pragove“ do onih maksimalnih koji su utvrđeni propisima EU, uporedo kako profesionalni investitor bude sticao znanje i iskustvo u oblasti preduzetničkog kapitala i budu bili u poziciji da vrednuju rezultate svojih ulaganja u fondove preduzetničkog kapitala. Pri merice, sredstva tehničkih rezervi društava za osiguranje koja se mogu investirati u vlasničke udele privrednih društava koja imaju sedište u Republici Srbiji imala su ograničenje da to može biti u visini do 5% sredstava tehničkih rezervi, a u udeo jednog pravnog lica – u visini do 1% sredstava tehničkih rezervi.

PROPISI: Zakon o dobrovoljnim penzijskim fondovima i penzijskim planovima (Službeni glasnik RS, br. 85/05 i 31/11)

3. FINANSIJE I DIGITALNA IMOVINA

3.5. OMOGUĆITI HIBRIDNI MODEL ULAGANJA U PRIVREDNA DRUŠTVA (TZV. MEZANIN KAPITAL)

Ministarstvo privrede; Ministarstvo finansija

OPIS PROBLEMA

Usvajanjem Zakona o alternativnim investicionim fondovima (Službeni glasnik RS, br. 73/19) uspostavljen je regulatorni i institucionalni osnov za rad fondova preduzetničkog kapitala (AIF preduzetničkog kapitala), ali je neophodno da i drugi zakoni budu usklađeni sa tim propisom.

Naročito je bitno urediti korporativno-pravne odnose koji nastaju povodom ulaganja u društvo instrumenata nalik vlasničkim instrumentima (quasi-equity instrumenti), tj. ugovora o finansiranju društva koji po svojim obeležjima i dejstvima slični vlasničkom kapitalu (hibridni kapital koji je između vlasničkog i dužničkog kapitala). Po svojoj pravnoj prirodi, u pitanju je dužnički kapital (zajam), a po ekonomskoj suštini – vlasnički kapital (učešće u kapitalu). Ugovor o ulaganju u društvo instrumenata nalik vlasničkim instrumentima, koji sadrži ovlašćenje investitora (AIF preduzetničkog kapitala) da učestvuje u dobiti, upravljanju, poslovođenju i/ili donošenju odluka, odnosno da na njih utiče, praktično pretvara ugovorni (obligacioni) odnos u korporativno-pravni (kompanijsko-pravni) odnos, što nije prepoznato u Zakonu o privrednim društvima.

Zakon o privrednim društvima (Službeni glasnik RS, br. 36/11, 99/11, 83/2014 - dr. zakon, 5/15, 44/18, 95/18 i 91/19) sadrži odredbe o jednom delu quasi-equity instrumenata (mezanin kapitala), i to o konvertibilnim obveznicama i varantima, odnosno konvertibilnim ili zamjenjivim dužničkim instrumentima, koji se mogu pretvoriti u osnovni kapital društva, ali ne i o drugom delu finansijskih instrumentima nalik vlasničkim instrumentima, kada se putem ugovora regulišu i korporativno-pravni odnosi. Takođe, članom 554. Zakona se uređuje ugovor o kontroli i upravljanju, kojim se upravljanje i vođenje poslova poverava drugom društvu, ali je u pitanju druga vrsta ugovora u odnosu na ugovor o ulaganju u društvo instrumenata nalik vlasničkim instrumentima i njim se ne može postići cilj ugovora o ulaganju.

PREDLOG REŠENJA

Izmenama Zakona o privrednim društvima urediti odnose koji nastaju povodom ulaganja u privredno društvo po kome se ne stiče kapital u društvu, ali se privremeno stiču prava karakteristična za članove društva, poput:

- 1) prava na učešće u dobiti;
- 2) prava na učešće u upravljanju društvom;
- 3) prava veta na odluke organa upravljanja ili skupštine;
- 4) prava na poslovođenje društvom i sl.

Reč je o pravnim odnosima povodom ugovora o neobezbeđenom ulaganju preduzetničkog kapitala u privredno društvo, i to društvo kapitala, po pravilu društvo s ograničenom odgovornošću. Česta karakteristika ovakvih ugovora su raznovrsne restriktivne klauzule pomoću kojih poverilac ulazi u različite aspekte upravljanja društvom-dužnikom, odnosno utiče ili daje saglasnost na odluke o upravljanju društvom (npr. pravo veta, pravo na veći broj glasova, davanje odobrenja). Time ugovorni odnos ulazi u sferu korporativnog upravljanja, pa bi ovakve pravne odnose, prema tome, valjalo prepoznati i urediti osnovnim kompanijskim zakonom – Zakonom o privrednim društvima.

Zakon o privrednim društvima bi uredio i koje dužnosti iz skupa posebnih dužnosti prema društvu i pravila povodom primene i povrede posebnih dužnosti (čl. 61 – 80. ovog zakona) su primenjiva na poverioce-investitore finansijskih instrumenata nalik vlasničkim instrumentima, u skladu sa pravima koja imaju na osnovu ugovora s društvom.

PROPISI: Zakon o privrednim društvima (Službeni glasnik RS, br. 36/11...109/21)

3. FINANSIJE I DIGITALNA IMOVINA

3.6. UČINITI DOSTUPNIM MODELE UGOVORA O DAVANJU SUBORDINIRANOG ZAJMA SA UČEŠĆEM U DOBITI DRUŠTVA I UČEŠĆEM U DOBITI PROJEKTA

Ministarstvo privrede

OPIS PROBLEMA

Inovativna privredna društva u početnim fazama poslovanja, po pravilu, ne ispunjavaju uslove za bankarske kredite, jer nemaju kreditnu istoriju, nedostaje im sredstvo obezbeđenja (kolateral) i nose visok rizik za banku u smislu prudenijalne regulative, zbog čega često ne ispunjavaju uslove za odobravanje bankarskih kredita.

Jedan od načina da se to prevaziđe je finansiranje od strane institucija rizičnog preduzetničkog kapitala (venture capital), koje mogu da u inovativno društvo ulažu vlasničke instrumente i instrumente nalik vlasničkim.

Među instrumente nalik vlasničkim (quasi-equity), tj. hibridne (mešovite) instrumente (mezzanine financing) spadaju subordinirani (podređeni) zajmovi, koji kod nas još uvek nisu našli veću primenu u praksi.

Subordinirani zajam je hibridni instrument sličan vlasničkom, gde pretežu dužnička obeležja, a nalik je vlasničkom instrumentu jer se u slučaju stečaja-bankrotstva i likvidacije društva potraživanje po ovom osnovu isplaćuje posle isplate ostalih poverilaca, a pre zajmodavaca koji su povezana lica sa stečajnim dužnikom (četvrti isplatni red) i imalaca osnovnog kapitala privrednog društva (članova društva). Pritom, kamata se često ugovara iz dobiti društva, poput dividende (prinosa na kapital).

Ovde treba imati na umu da alternativni investicioni fond preduzetničkog kapitala može dati zajam društvu koje je dokapitalizovalo, dakle kao dopunu ulaganja, ali ne i kao zamenu za vlasnički kapital, dok drugo privredno društvo može dati subordinirani zajam, ali ono to ne sme da obavlja kao delatnost.

PREDLOG REŠENJA

Radi podsticanja veće upotrebe subordiniranih zajmova, preporučljivo je pripremiti modele ugovora o davanju subordiniranog zajma, i to sa učešćem u dobiti društva i učešćem u dobiti projekta.

Ove modele ugovora treba učiniti javno dostupnim inovativnim privrednim subjektima i zajmodavcima, a predlog je da se to uradi preko portala www.preduzetništvo.gov.rs

Predlozi modela ugovora dostupni su na veb stranici: www.startech.org.rs/sivaknjiga

PROPISI: Modeli ugovora o davanju subordiniranog zajma sa učešćem u dobiti društva i učešćem u dobiti projekta

3. FINANSIJE I DIGITALNA IMOVINA

3.7. OBEZBEDITI SPROVOĐENJE EX-POST ANALIZA EFEKATA ZA PROGRAME PODRŠKE INOVATIVNIM SUBJEKTIMA

Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja

OPIS PROBLEMA

Zakon o inovacionoj delatnosti propisuje:

- Članom 6. da je Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja odgovorno za utvrđivanje i realizaciju inovacionih politika, podsticanje razvoja inovacione delatnosti, transfera znanja i tehnologija u privredu, kao i za razvoj i unapređenje nacionalnog inovacionog sistema u Republici Srbiji.

- Članom 7. tačka 6) da Ministarstvo Vladi najmanje jednom godišnje podnosi izveštaje o stanju i rezultatima inovacione delatnosti u RS;

- Članom 34. da nadležni organi RS, AP i JLS, kao i sva prava lica koja upravljaju javnim sredstvima, mogu ustanoviti podsticajne mere za subjekte nacionalnog inovacionog sistema;

- Članom 41. da kontrolu trošenja sredstava koje Vlada opredeli vrši Ministarstvo u skladu sa ugovorom kojim se dodeljuju ta sredstva, ovim zakonom i Zakonom o budžetskom sistemu;

Iako je članom 7. tačka 4) Zakona propisano da Ministarstvo donosi akt o načinu realizacije i finansiranja ciljanih programa podrške inovacionim organizacijama iz člana 37. Zakona i da kontroliše njihovo namensko trošenje, nije eksplicitno propisana obaveza praćenja i analize efekata ni tih programa, niti programa iz čl. 10. i 11. Zakona, kao ni iz člana 34. Zakona. Kako Zakonom nije eksplicitno propisano da se svi ti programi smatraju dokumentima javnih politika, u smislu Zakona o planskom sistemu RS, nije nedvosmisleno jasno da li se na njih direktno primenjuje član 40. tog zakona, koji propisuje obavezu praćenja sprovođenja, ex-post analize efekata i vrednovanja učinka dokumenata javnih politika, a bez te vrste analize nema efikasnog i koordinisanog planiranja mera javnih politika.

PREDLOG REŠENJA

U cilju unapređenja i konzistentnosti planiranja mera podrške inovativnim subjektima predlažemo sledeće:

- 1) Da se prilikom prvih narednih izmena Zakona o inovacionoj delatnosti propiše obaveza praćenja sprovođenja programa podrške inovacijama koje sprovode nadležni organi RS, AP i JLS, odnosno programa iz čl.10, 34, 36. i 37. Zakona i izrade ex-post analize efekata tih programa od strane njihovih donosioca, odnosno predlagača, u skladu sa članom 40. Zakona o planskom sistemu i obaveza izveštavanja u skladu sa članom 43. tog zakona. Takođe, treba propisati obavezu analize efekata poreskih olakšica inovativnim subjektima, u cilju predlaganja unapređenja fiskalnih politika koje se u odnosu na te subjekte sprovode;
- 2) Da Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja, uz podršku Sekretarijata za javne politike RS, izda mišljenje o tome da se na programe podrške inovacijama iz čl. 10, 34, 36. i 37. Zakona primenjuje član 40. Zakona o planskom sistemu RS u pogledu obaveze izrade izrade ex-post analize efekata i sistemu i obaveza izveštavanja u skladu sa članom 43. tog zakona. Na ovaj način će se preduprediti nedoumica u pogledu direktne primene Zakona o planskom sistemu RS do usklađivanja Zakona o inovacionoj delatnosti sa tim zakonom.

Na ovaj način bi se otklonila dilema o obavezi izrade ex-post analize efekata i izveštavanja i u odnosu na programe podrške inovativnim subjektima koji nisu u nadležnosti Ministarstva prosvete, nauke i tehnološkog razvoja, poput programa koje sprovode Fond za nauku, Ministar zadužen za inovacije i tehnološki razvoj, Ministarstvo privrede i Fond za razvoj, Razvojna agencija Srbije (RAS), Naučno-tehnološki park (NTP) i jedinice lokalne samouprave. Ovo načelo bi trebalo primeniti i na druge programe podrške privrednom razvoju, kao i na programe koji podrazumevaju subvencije, poreske olakšice i podsticaje drugim subjektima.

*PROPISI: Zakon o inovacionoj delatnosti (Službeni glasnik RS, br. 129/2021)
Zakon o planskom sistemu (Službeni glasnik RS, br. 30/2018)*

3. FINANSIJE I DIGITALNA IMOVINA

3.8. OMOGUĆITI PREDUZETNICIMA PRAVNI STATUS STEČAJA (PRAVO NA DRUGU ŠANSU)

Ministarstvo privrede

OPIS PROBLEMA

Iako su sve članice EU, kao i brojne druge države čak i fizičkim licima omogućile da kroz stečaj reše nagomilane obaveze prema poveriocima, Srbija ovaj pravni režim nije omogućila čak ni preduzetnicima. Nemogućnost gašenja preduzetničke radnje kroz stečajni postupak predstavlja problem, imajući u vidu složene tržišne uslove u kojima posluju. Preduzetnici najčešće ulaze u dugove zbog nenaplativosti svojih potraživanja i visokih troškova poslovanja, dakle bez namere izigravanja poverioca.

U praksi, kada se blokira poslovni račun preduzetnika zbog duga, on najčešće nema drugih sredstava da plati poreske obaveze i doprinose, što ga dovodi u situaciju da ne može čak ni da odjavi svoje poslovanje, zbog čega njegove obaveze po tom osnovu nastavljaju da se nagomilavaju. Naime, članom 55. stav 1. Pravilnika o sadržini Registra privrednih subjekata i dokumentaciji potrebnoj za registraciju (Službeni glasnik RS, br. 42/2016) je propisano da preduzetnik može da odjavi poslovanje ako Agenciji za privredne registre (APR) dostavi potvrdu nadležnih poreskih organa o prestanku obaveza po osnovu javnih prihoda i potvrdu nadležnog poreskog organa o brisanju iz evidencije PDV, ako je bio obveznik PDV. Članom 29. stav 9. Zakona o poreskom postupku i poreskoj administraciji (Službeni glasnik RS, br. 80/2002, 96/2021), propisano je da APR ne može registrovati prekid obavljanja delatnosti preduzetnika, u periodu od dobijanja obaveštenja Poreske uprave da će se kod preduzetnika vršiti poreska kontrola, odnosno da mu je PIB privremeno oduzet, do dobijanja obaveštenja da mu je vraćen PIB.

Imajući u vidu da član 85. Zakona o privrednim društvima propisuje neograničenu odgovornost preduzetnika za obaveze nastale u poslovanju, koja ne prestaje ni brisanjem preduzetnika iz Registra privrednih subjekata, potpuno je evidentno da nemogućnost korišćenja instituta stečaja uskraćuje preduzetnicima „pravo na drugu šansu“. Činjenicom da im je uskraćeno pravo na stečaj preduzetnici su u slučaju duga dovedeni u tešku situaciju i neravnopravan položaj u poslovanju sa privrednim društvima.

PREDLOG REŠENJA

Predlažemo da se izmeni važeći Zakon o stečaju ili donese novi, poseban zakon kojim bi se uredio stečaj preduzetnika, po ugledu na stečaj pravnih lica, uz uvažavanje specifičnosti poslovanja preduzetnika.

PROPISI: Zakon o stečaju (Službeni glasnik RS, br. 104/2009, 99/2011 - dr. zakon, 71/2012 - odluka US, 83/2014, 113/2017, 44/2018 i 95/2018) ili donošenje zasebnog propisa

3. FINANSIJE I DIGITALNA IMOVINA

3.9. PREKINUTI S KAŠNJAVANJEM STARTAPOVA ZBOG KAŠNENJA UPLATE JEDNE RATE KREDITA

Udruženje banaka

OPIS PROBLEMA

Preduzetnici čiji je prvi biznis propao mogu imati poteškoća u pokretanju ponovnog poslovanja zbog prvobitnog neuspeha. Jedan od problema sa kojima se susreću je i negativan rejting koji ostaje predugo zabeležen u kreditnim bazama podataka i kao takav negativno utiče na pristup finansijama potrebnim za pokretanje biznisa, a može imati negativnog uticaja i na učešće u javnim nabavkama.

U praksi, kašnjenje duže od 60 dana u plaćanju jedne rate kredita poslovnoj banci nosi sa sobom konsekvencu dugoročnog upisa neurednog izmirenja obaveza po tom kreditu u Kreditni biro Udruženja banka. Upis traje do isteka roka od tri godine nakon isplate celokupnog kredita. To znači da kod dugoročnih kredita privredniku, odnosno građaninu ostaje loš kreditni rejting godinama, pa i decenijama i to samo zbog kašnjenja u plaćanju jedne rate.

Ne postoji zakonski osnov za upis ovog negativnog rejtinga i nastupanje pravnih posledica po dužnika po tom osnovu. Iako po članu 28. Zakona o bankama Narodna banka svojim aktima propisuje strategiju i politike za upravljanje rizicima i procedure za identifikovanje, merenje i procenu rizika, NBS nije donela odluku koja bi bila pravni osnov za ovakvu praksu.

Kreditni biro Udruženja banaka Srbije osnovan je 2004. godine, kao organizacioni deo Udruženja banaka Srbije, a na osnovu Ugovora o osnivanju između banaka. Kreditni biro je i u članu 62. važećeg Statuta Udruženja banaka iz 2017. godine prepoznat kao poseban organizacioni deo Udruženja banaka i okvirno je naveden delokrug tog tela, ali nije uređeno njegovo funkcionisanje. U smislu navedenog se može zaključiti da je period od tri godine, koliko podaci o kašnjenju otplate rata kredita ostaju zabeleženi u Kreditnom birou stvar interne odluke Udruženja banaka, a činjenica da rok od tri godine počinju da računaju od otplate celog kredita, stvar prakse Udruženja banaka.

Zbog čega su se poslovne banke, tj Udruženje banaka opredelile za rok od tri godine ne može se sa sigurnošću tvrditi, ali je to verovatno posledica činjenice da je NBS taj rok propisala u vezi sa preispitivanjem nekih procena u vezi sa samim rejtingom poslovnih banaka. Uporedna praksa pokazuje da se period u kojem se negativna ocena poslovanja preduzetnika briše iz Kreditnog biroa razlikuje od zemlje do zemlje, i ide od veoma kratkog (0-6 meseci) do veoma dugog (više od 6 godina).

PREDLOG REŠENJA

Kako bi se poboljšala dostupnost kredita inovativnim subjektima, odnosno kako bi se olakšalo ponovno pokretanje inovativne delatnosti, predlažemo skraćenje perioda čuvanja podataka u Kreditnom birou. Konkretno, predlažemo da Udruženje banaka promeni praksu Kreditnog biroa tako da se u slučaju kašnjenja uplate rate kredita rok za brisanje negativnog kreditnog rejtinga skрати na period od šest meseci od dana uplate rate za koju je upisano kašnjenje.

U svakom slučaju, rok brisanja podatka o kašnjenju treba da se veže za namirenje konkretne rate, a ne celog kredita u okviru koga je došlo do kašnjenja.

PROPISI: Interna odluka Udruženja banaka

3. FINANSIJE I DIGITALNA IMOVINA

3.10. UREDITI USLOVE ZA PREBIJANJE KAPITALNIH GUBITAKA I DOBITAKA OD DIGITALNE IMOVINE I ZA IZUZEĆE OD OPOREZIVANJA TRANSAKCIJA MANJE VREDNOSTI

Ministarstvo finansija

OPIS PROBLEMA

Transfer (prenos) digitalne imovine u Republici Srbiji se oporezuje porezom na kapitalni dobitak, saglasno članu 72. stav 1. tačka 6) Zakona o porezu na dohodak građana. Zakonom o izmenama i dopunama Zakona o porezu na dohodak građana (Službeni glasnik RS, br. 153/20), pored ostalih, dopunjeni su čl. 72. i 74. Tim izmenama je propisano da se porezom na kapitalni dobitak oporezuje raspolaganje digitalnom imovinom u smislu Zakona o digitalnoj imovini (Službeni glasnik RS, br. 153/20).

Međutim, priroda transakcija kriptovaluta je takva da se tom vrstom digitalne imovine raspolaze često (kupovina i prodaja), pri čemu kapitalni dobitak može biti vrlo mali. Tome treba dodati i činjenicu da se transakcije male vrednosti uobičajeno „poveravaju“ kompjuterskom algoritmu – vrše se automatizovano, preko kompjuterskih programa, koji se kolokvijalno nazivaju „botovi“.

Zakon o porezu na dohodak građana u članu 78. propisuje prebijanje kapitalnih dobitaka i kapitalnih gubitaka, ali je ostalo otvoreno pitanje kako se to sprovodi u slučaju prenosa digitalne imovine. Opšta pravila o prebijanju kapitalnih dobitaka i kapitalnih gubitaka iz ovog člana propisuju da se kapitalni gubitak ostvaren prodajom jednog prava, uključujući pravo svojine na digitalnoj imovini, može prebiti sa kapitalnim dobitkom ostvarenim prodajom drugog prava. Prebijanje kapitalnog gubitka sa kapitalnim dobitkom može se izvršiti u slučaju kada obveznik prvo ostvari kapitalni gubitak, a kasnije ostvari kapitalni dobitak. Ako se i posle prebijanja iskaže kapitalni gubitak, dopušteno je njegovo prebijanje u narednih pet godina u koje se uračunava i godina u kojoj je ostvaren prvobitni kapitalni gubitak u vezi sa kojim se vrši prebijanje sa kapitalnim dobitkom, na račun budućih kapitalnih dobitaka.

Obrazac PPDG-3R – Poreska prijava za utvrđivanje poreza na kapitalne dobitke je utvrđen kao sastavni deo Pravilnika o obrascima poreskih prijava za utvrđivanje poreza na dohodak građana koji se plaćaju po rešenju (Službeni glasnik RS, br. 90/17, 38/18, 22/18, 19/21 i 67/21).

PREDLOG REŠENJA

Izmenama Zakona o porezu na dohodak građana propisati pravo na prebijanje kapitalnih gubitaka i dobitaka od digitalne imovine nastalih u određenom vremenskom periodu i izuzeti od oporezivanja transakcije čija ukupna vrednost ne prelazi određeni iznos.

Smatramo da bi se, uz uvođenje objedinjene poreske prijave, koja se podnosi za polugodišnji period od strane obveznika koji u toku godine izvrši prenos digitalne imovine po osnovu kojeg može nastati kapitalni dobitak ili gubitak, trebalo preciznije propisati i uslove za prebijanje kapitalnih gubitaka i dobitaka koji nastanu u tom periodu, saglasno odredbama člana 78. Zakona o porezu na dohodak građana.

Izmenama Pravilnika o obrascima poreskih prijava za utvrđivanje poreza na dohodak građana koji se plaćaju po rešenju, trebalo bi u obrascu PPDG-3R – Poreske prijave za utvrđivanje poreza na kapitalne dobitke, dodati posebna polja za iskazivanje kapitalnih gubitaka i kapitalnih dobitaka iz prethodnog perioda, koji su nastali prenosom digitalne imovine, kao i za poresku osnovicu, gde bi se iskazalo prebijanje gubitka i dobitka, a na osnovu kog bi se utvrdio porez na kapitalne dobitke po osnovu prenosa digitalne imovine u okviru poreza na dohodak građana.

PROPISI: Zakon o porezu na dohodak građana (Službeni glasnik RS, br. 24/01 ... 118/21)

Pravilnik o obrascima poreskih prijava za utvrđivanje poreza na dohodak građana koji se plaćaju po rešenju (Službeni glasnik RS, br. 90/17, 38/18, 22/18, 19/21 i 67/21), čiji sastavni deo je Obrazac PPDG-3R – Poreska prijava za utvrđivanje poreza na kapitalne dobitke

3. FINANSIJE I DIGITALNA IMOVINA

3.11. PRECIZIRATI USLOVE DOKUMENTOVANJA TROŠKOVA U NASTANKU DIGITALNE IMOVINE

Ministarstvo finansija

OPIS PROBLEMA

Problem koji se javlja u oporezivanju raspolaganja digitalnom imovinom tiče se određivanja nabavne cene kao stvarno plaćene. Reč je o iznosu troškova koje je poreski obveznik snosio prilikom sticanja digitalne imovine.

Član 74. Zakona o porezu na dohodak građana propisuje da se kod prenosa digitalne imovine nabavnom cenom smatra cena koju obveznik dokumentuje kao stvarno plaćenu, a u slučaju prenosa digitalne imovine koju je obveznik stekao učestvovanjem u pružanju usluga računarskog potvrđivanja transakcija u informacionim sistemima koji se odnose na određenu digitalnu imovinu (tzv. rudarenje digitalne imovine), nabavnom cenom smatra se iznos troškova koje je obveznik imao u vezi sa sticanjem predmetne digitalne imovine i koje može da dokumentuje.

Izuzeci od ovog pravila se javljaju u slučaju rudarenja digitalne imovine, koja je bila predmet oporezivanja u skladu sa članom 85. stav 1. tačka 16) Zakona (svi drugi prihodi koji nisu oporezovani po drugom osnovu ili nisu izuzeti od oporezivanja ili oslobođeni plaćanja poreza po ovom zakonu); kao i kod prenosa digitalne imovine koju je obveznik stekao od poslodavca ili od povezanog lica sa poslodavcem bez naknade ili po povlašćenju ceni.

Međutim, ni Zakon, ni Pravilnik o obrascima poreskih prijava za utvrđivanje poreza na dohodak građana koji se plaćaju po rešenju, ne propisuju šta se smatra dokazima za utvrđivanja nabavne cene. Zbog toga se shodno primenjuju računovodstvena pravila koja definišu šta se smatra verodostojnom računovodstvenom ispravom, u skladu sa Zakonom o računovodstvu (Službeni glasnik RS, br. 73/19 i 44/21 - dr. zakon). Ipak, ostaje pravna praznina koja stvara pravnu nesigurnost za poreske obveznike, imajući ovde u vidu načelo određenosti u poreskom pravu, odnosno u poresko-pravnim odnosima.

PREDLOG REŠENJA

Predlažemo da se izmenama Zakona o porezu na dohodak građana propiše osnov za donošenje pravilnika kojim bi se bliže uredio način dokumentovanja nabavne cene digitalne imovine, te da se nakon toga donese pravilnik koji će bliže urediti ta pitanja (npr. elektronska potvrda digitalne platforme/berze o realizovanoj transakciji umanjenoj za naknadu koja se po tom osnovu plaća platformi i/ili berzi, na utvrđenom obrascu).

*PROPISI: Zakon o porezu na dohodak građana (Službeni glasnik RS, br. 24/2001..., 118/2021)
Poseban pravilnik kojim bi se uredio način dokumentovanja nabavne cene digitalne imovine*

3. FINANSIJE I DIGITALNA IMOVINA

3.12. OMOGUĆITI PRIMENU PAMETNOG UGOVORA U PRAVNOM SISTEMU SRBIJE

Ministarstvo građevinarstva, saobraćaja i infrastrukture; Ministarstvo pravde; Ministarstvo finansija; Republički geodetski zavod; Agencija za privredne registre; Javnobeležnička komora; Advokatska komora

OPIS PROBLEMA

Imajući u vidu razvoj Blockchain-a, akte Evropske unije u ovoj oblasti, te iskuštva drugih zemalja, već sada se može zaključiti kako će u bliskoj budućnosti doći do veće zastupljenosti „pametnih ugovora“ u odnosima koji podrazumevaju:

- upise tih ugovora i činjenica u vezi sa njihovom realizacijom u javne registre i evidencije (npr. promet nekretnina i upis u katastar nepokretnosti; ugovor o zalozi na pokretnim stvarima i upis u Registar zaloge; trgovina hartijama od vrednosti i sl.);
- kontrolu realizacije ugovornih obaveza, kao i fiskalnih obaveza koje nastaju u vezi sa tim (npr. promena vlasnika izvršenjem ugovora; promena obveznika poreza na imovinu i sl.).

Na regulatornom polju, Zakon o digitalnoj imovini po prvi put, u skladu sa napretkom tehnologije i digitalnom transformacijom, definiše pametan ugovor i propisuje pravni okvir za njegovu primenu. Ovaj zakon propisuje da je pametan ugovor - kompjuterski program ili protokol, zasnovan na tehnologiji distribuirane baze podataka ili sličnim tehnologijama, koji u celini ili delimično, automatski izvršava, kontroliše ili dokumentuje pravno relevantne događaje i radnje u skladu sa već zaključenim ugovorom, pri čemu taj ugovor može biti zaključen elektronski, putem tog programa ili protokola.

Naročito bi bilo značajno omogućiti primenu pametnih ugovora u slučaju prometa nekretnina, koji podrazumeva složen, višefazni proces, jer bi to omogućilo automatizaciju okončanja određenih faza npr:

- kontrolu isplate prodajne cene, čime bi se ukinula suvišna procedura overe potvrde o isplati cene;
- automatizaciju upisa vlasništva na stanu, nakon izdavanja upotrebne dozvole za zgradu i njenog upisa u katastar;
- automatizaciju brisanja hipoteke nakon isplate bankarskog kredita, odnosno isteka roka obezbeđenja;
- automatizaciju obračuna poreza na prenos apsolutnih prava i njegovog plaćanja;
- automatizaciju promene obveznika Infostana i dr.

Naravno, ovde treba imati u vidu specifičnost imovinskih transakcija i to da Zakon o prometu nepokretnosti u članu 4. propisuje da se ugovor o prometu nepokretnosti zaključuje u obliku javnobeležnički potvrđene (solemnizovane) isprave, da je za ovaj posao isključivo nadležan javni beležnik i da ugovor koji nije zaključen na ovaj način - ne proizvodi pravno dejstvo (apsolutna ništavost).

PREDLOG REŠENJA

Predlažemo da se u cilju pojednostavljenja administrativnih procedura:

- Sprovede analiza najfrekventnijih procedura u vezi sa sticanjem prava koja se upisuju u javne registre i evidencije, odnosno ugovora koji podrazumevaju izveštavanje državnih organa ili nastanak poreskih obaveza, a u cilju identifikovanja procedura u kojima bi primena pametnog ugovora omogućila pojednostavljenje tih procedura;
- Razmotri mogućnost izmene Zakona o prometu nepokretnosti i Zakona o postupku upisa u katastar nepokretnosti i vodova, tako što bi se omogućila primena „pametnog ugovora“ u oblasti prometa nepokretnosti, odnosno postupka upisa prometa u katastar nepokretnosti;
- Razmotri mogućnost primene pametnog ugovora u slučaju zaloge i finansijskog lizinga;

Imajući u vidu delikatnost ove pravne materije, sugerišemo da se primena pametnih ugovora u prometu nepokretnostima sprovede uz analizu mogućih rešenja i širok konsultativni proces u pogledu primene tih rešenja sa predstavnicima RGZ-a, advokature, Javnobeležničke komore, agencija za promet nepokretnosti i drugih institucija koje su uključene u postupke i procedure u vezi sa prometom nepokretnosti. Smatramo da treba iskoristiti mogućnosti koje koncept „pametnih ugovora“ pruža pre svega u pogledu automatizacije procedure nakon zaključenja i overe ugovora o prometu nepokretnosti. Pametni ugovor se može razvijati tako da se relevantne radnje predviđene već zaključenim ugovorom i pravne posledice tih radnji automatizovano prate, kontrolišu i sprovode. Npr. provođenje promene imaoca prava na nepokretnosti odmah nakon uplate prodajne cene na račun prodavca, odnosno izdavanja upotrebne dozvole; brisanje hipoteke po otplati kredita, odnosno isteka važnosti i sl.

PROPIŠI: Zakon o prometu nepokretnosti (Službeni glasnik RS, br. 93/2014..., 6/2015)

Zakon o postupku upisa u katastar nepokretnosti i vodova (Službeni glasnik RS, br. 41/2018..., 15/2020) Zakon o založnom pravu na pokretnim stvarima i pravima upisanim u registar (Službeni glasnik RS, broj 57/03..., 31/19)

Zakon o finansijskom lizingu (Službeni glasnik RS, broj 55/03..., 99/11)

4. POREZI I CARINE

4.1. UVESTI OBJEDINJENU NAPLATU OBAVEZA ZA PREDUZETNIKE

Ministarstvo finansija

OPIS PROBLEMA

Usvajanjem Uredbe o bližim uslovima, kriterijumima i elementima za paušalno oporezivanje obveznika poreza na prihode od samostalne delatnosti u 2019. godini, uvedena je objektivna formula za obračun poreskih obaveza paušalnih obveznika i omogućena automatizacija izdavanja rešenja čime je značajno povećana transparentnost samog postupka i omogućeno preduzetnicima da bolje planiraju svoje poslovanje.

Članom 110. Zakona o porezu na dohodak građana propisano je da obveznik paušala svoju obavezu izmiruje u roku od 15 dana po isteku svakog meseca. Članom 60. Zakona o doprinosima za obavezno socijalno osiguranje propisano je da doprinose plaća u roku utvrđenom zakonom koji uređuje porez na dohodak građana, a Zakonom o zdravstvenom osiguranju je propisana obaveza plaćanja obaveznog zdravstvenog osiguranja.

Međutim, za razliku od zarade, gde se porezi i doprinosi plaćaju kroz objedinjenu naplatu na jednoj uplatnici, paušalna obaveza se i dalje naplaćuje kroz četiri različite uplatnice na tri različita računa što preduzetnicima uzrokuje probleme u praksi poput potrebe za preknjižavanjem pogrešno uplaćenih sredstava, ali i naplate provizije banaka za svaku od četiri uplatnice. Ovaj problem se javlja i kod preduzetnika u režimu samooporezivanja. Upravo visokotehnološko preduzetništvo čini jednu od najvećih i najbrže rastućih grupacija među preduzetnicima.

Imajući u vidu da je u trenutku izrade ove preporuke (početak 2022.) bilo aktivno skoro 124.000 preduzetnika paušalaca, i više od 67.000 preduzetnika u režimu samooporezivanja, kao i da blagovremena uplata podrazumeva da svaki obveznik mora na mesečnom nivou vršiti uplatu na tri različita računa, procenjeno je da se na godišnjem nivou, po ovom osnovu, izvrši više od 6 miliona uplata.

PREDLOG REŠENJA

Predlažemo da se omogući da preduzetnici paušalci i preduzetnici koji vode knjige u režimu samooporezivanja svoje poreske obaveze i obaveze po osnovu penzionog i zdravstvenog osiguranja plaćaju na jedinstveni uplatni račun, sa koga će se ta sredstva automatski preknjižavati u skladu sa zaduženjima po osnovu važećih rešenja.

S tim u vezi potrebno je izmeniti Pravilnik o uslovima i načinu vođenja računa za uplatu javnih prihoda i raspored sredstava sa tih računa, tako što će se izmeniti Prilog 1 Pravilnika i omogućiti objedinjena naplata poreza i doprinosa koje uplaćuju paušalni i obveznici u režimu samooporezivanja.

Sprovođenjem ove preporuke broj godišnjih uplata bi se smanjio za impresivnih 4,6 miliona transakcija, poreski obveznici bi ostvarili znatne uštede po osnovu plaćanja provizije za bankarske usluge, a predupredili bi se i problemi sa uplatama na pogrešne račune i potrebom preknjižavanja tih sredstava sa jednog na drugi račun.

PROPISI: Pravilnik o uslovima i načinu vođenja računa za uplatu javnih prihoda i raspored sredstava sa tih računa (Službeni glasnik RS, br. 16/2016... 10/2022)

4.2. PRECIZIRATI I POJEDNOSTAVITI POSTUPAK IZDAVANJA UVERENJA NEREZIDENTIMA ZA TRANSFER NOVCA U INOSTRANSTVO

Ministarstvo finansija; Poreska uprava

OPIS PROBLEMA

Kada nerezidenti fizička ili pravna lica, kao i ogranci stranih pravnih lica, ostvare prihod na teritoriji Republike Srbije (RS), kako bi izvršili transfer sredstava u inostranstvo, potrebno je da prethodno od Poreske uprave (PU) pribave uverenje za transfer novca u inostranstvo tj. da nemaju neizmirene poreske obaveze u RS po osnovu konkretnog pravnog posla iz koga su ostvarili prihod (član 29. stav 1. Zakona o deviznom poslovanju).

Iako je PU dužna da po članu 29. stav 3. Zakona o opštem upravnom postupku (ZUP) to uverenje izdaja istog dana kad je stranka podnela zahtev, a najkasnije u roku od osam dana, u praksi je ovaj postupak izuzetno komplikovan i dugotrajan. Naime, PU izdavanje ovog uverenja uslovljava pribavljanjem potvrda o plaćenim porezima na svim nivoima naplate poreza (PU, UP JLS), pred kojima se nerezident pojavljivao kao obveznik po različitim pravnim osnovima, sa jedne strane uslovljavajući nerezidenta da plati i sporne poreze, a sa druge obavezujući ga da na različitim mestima pribavlja potvrde o stanju poreskog duga, iako je isto vidljivo PU, što je u izričitoj koliziji sa čl. 9, 103. i 215. ZUP-a, a nije u skladu ni sa članom 29. stav 1. Zakona.

Dodatno, u praksi se često dešava da PU odbija da izda ovo uverenje, nalažući dostavu dokumentacije koja nije potrebna za utvrđivanje činjeničnog stanja u smislu člana 29. Zakona (npr. ugovora, iako je potraživanje utvrđeno pravosnažnom sudskom odlukom itd). Ovo je česta situacija u slučajevima kada ostvaren prihod ne podleže oporezivanju u RS, odnosno kada za nerezidenta nije nastala poreska obaveza u RS, pa nije u mogućnosti da pribavi akt od nadležnog poreskog organa. Usled toga nastaje situacija da nerezidenti ne mogu da transferišu svoj novac u inostranstvo, iako nemaju neizmirene poreske obaveze u RS, čime se u značajnoj meri ograničava njihovo pravo na imovinu, demotivirajući se da posluju u RS i u njoj drže sredstva. U praksi postoje situacije da je Upravni sud presudama utvrdio da je PU postupala nezakonito kada je odbacila zahtev za izdavanje ovog uverenja, a da je u ponovljenim postupcima PU nastavila sa donošenjem identičnih akata, suprotno nalogima Upravnog suda, pa investitori i po pet godina nisu u mogućnosti da raspoložu sopstvenim novcem, čak i u situacijama kada je isti isplaćen na osnovu sudske odluke, zbog čega trpe ogromnu štetu.

Ova procedura je naročito destimulativna za investitore u inovativne delatnosti i startup-ove, kao i za nerezidente zaposlene u IT sektoru.

PREDLOG REŠENJA

Uputstvom za postupanje PU u postupku izdavanja poreskih uverenja precizirati koja se dokumentacija dostavlja uz zahtev za izdavanje uverenja za transfer novca u inostranstvo, kao i da organ koji izdaje uverenje nije ovlašćen da traži dokumentaciju po svojoj diskrecionoj oceni, već isključivo propisanu dokumentaciju. Uputstvom treba naložiti postupanje u rokovima. Predlažemo da se:

- 1) u slučaju oporezivog prihoda isključivo dostavlja:
 - rešenje nadležnog organa kojim je utvrđena visina poreza; i
 - dokaz o uplati poreza po rešenju iz prethodne tačke;
 - dokaz o nerezidentnosti (kopija strane putne isprave za fizičko lice, a izvod iz matičnog registra za pravno lice ili drugi dokaz).
- 2) u ostalim slučajevima isključivo dostavlja:
 - akt koji je osnov prihoda (sudska odluka; ili ugovor; ili drugi akt koji predstavlja osnov prihoda iz koje se jasno vidi šta je glavni dug, a šta kamata;
 - potvrda banke o iznosu i poreklu sredstava na računu;
 - potvrda nadležnog poreskog organa da iz tog posla nije nastala poreska obaveza u Republici Srbiji ili rešenje nadležnog organa kojim je utvrđena visina poreza i dokaz o uplati poreza;
 - dokaz o nerezidentnosti.

Sugerišemo da se prilikom prvih narednih izmena Zakona o deviznom poslovanju:

- dopuni član 29. stav 1. rečima: „odnosno potvrdu nadležnog poreskog organa da iz tog posla nije nastala poreska obaveza u Republici Srbiji“;
- propiše automatizacija procedure transfera novca u inostranstvo, tako što će PU uverenje o transferu novca u inostranstvo izdavati u direktnoj komunikaciji sa poslovnom bankom kojoj je dostavljen nalog za prenos, a uvidom u skeniranu dokumentaciju koju bi joj slala poslovna banka i stanja poreskih obaveza u svojoj evidenciji.

4. POREZI I CARINE

4.3. POKRENUTI POSTUPAK ZA ZAKLJUČENJE UGOVORA O IZBEGAVANJU DVOSTRUKOG OPOREZIVANJA SA SAD

Ministarstvo finansija

OPIS PROBLEMA

U cilju podsticaja razvoja i zaštite prava intelektualne svojine, u Republici Srbiji je krajem 2018. godine uvedena poreska olakšica „IP Box” na osnovu kojeg porez na dobit po osnovu kvalifikovanog prihoda od deponovane intelektualne svojine pretežno kreirane u Republici Srbiji može biti sveden na samo 3% umesto standardnih 15%. Naime, članom 25b Zakona o porezu na dobit pravnih lica propisano je da se kvalifikovani prihod, koji ostvari obveznik, nosilac autorskog ili srodnog prava, po osnovu naknade za iskorišćavanje deponovanog autorskog dela ili predmeta srodnog prava, osim naknade za prenos autorskog ili srodnog prava u celini, može, ukoliko se za to obveznik opredeli i u skladu sa uslovima i na način predviđen ovim članom, izuzeti iz poreske osnovice u iznosu od 80% tako ostvarenog prihoda.

Međutim, pored poreskih olakšica kako bi se podsticao razvoj prava intelektualne svojine u Srbiji, trebalo bi adresirati i pitanje dvostrukog oporezivanja. Prema podacima Ministarstva finansija, Srbija ima zaključene ugovore o izbegavanju dvostrukog oporezivanja sa više od 60 zemalja, međutim to nije slučaj sa Sjedinjenim Američkim Državama (SAD), kao zemljom i ekonomijom koja je u vrhu zemalja u pogledu razvoja novih pronalazaka, tehnologija i licenci. Naime, u SAD propisan je porez na prihod po odbitku po stopi od 30% za određene vrste prihoda u slučajevima kad se izvor prihoda nalazi u SAD, a isplata se vrši kompanijama u državama sa kojima ne postoji UIDO. Iz ovog razloga, vodeće kompanije koje se bave transferom tehnologije su dužne da, kada isplaćuju prihode kompanijama iz zemalja sa kojima SAD nema zaključen UIDO, 30% prihoda ostvarenog u SAD obustave i uplate američkoj upravi javnih prihoda (Poreskoj upravi SAD). Time je sav prihod po osnovu licenciranja intelektualne svojine koje privredna društva iz Republike Srbije ostvare u poslovanju sa SAD umanjen za 30%.

PREDLOG REŠENJA

Sugerišemo da se preduzmu koraci u pravcu zaključenja Ugovora o izbegavanju dvostrukog oporezivanja između Republike Srbije i Sjedinjenih Američkih Država, u skladu sa odredbama Zakona o zaključivanju i izvršavanju međunarodnih ugovora (Službeni glasnik RS, br. 32/13).

Time bi se Srbija pridružila listi od više od 65 zemalja sveta sa kojima SAD već ima potpisane ugovore o izbegavanju dvostrukog oporezivanja (Tax treaties) i omogućila svojim privrednim društvima povoljniji poreski tretman prihoda koji ostvare u poslovanju sa SAD, a po osnovu licenciranja intelektualne svojine.

PROPISI: Zaključiti i ratifikovati

Ugovor o izbegavanju dvostrukog oporezivanja između Sjedinjenih Američkih Država i Republike Srbije i Zakon o njegovom potvrđivanju

4. POREZI I CARINE

4.4. POJEDNOSTAVITI UVOZ NEREGISTROVANIH MEDICINSKIH SREDSTAVA ZA POTREBE ISTRAŽIVANJA I RAZVOJA

Ministarstvo finansija

OPIS PROBLEMA

Krajem 2018. godine izmenjen je Pravilnik o uvozu medicinskih sredstava koja nisu registrovana, kako bi se omogućio pojednostavljen postupak po zahtevu inovativnih kompanija i startapa, kao i naučno-istraživačkih organizacija za uvoz neregistrovanog medicinskog sredstva u cilju naučnih istraživanja i razvoja inovativnih proizvoda. Novim članom 9a Pravilnika propisano je da se zahtev za uvoz za potrebe istraživanja i razvoja inovativnih proizvoda, podnosi Agenciji za lekove i medicinska sredstva (ALiMS). Uz zahtev se dostavlja i potvrda dobijena od naučno-tehnološkog parka, Fon-da za inovacionu delatnost, da je podnosilac zahteva član odnosno dobitnik sredstava, ili naučno-istraživačke organizacije. Predviđeno da ALiMS odobrava uvoz najkasnije 24 časa od prijema zahteva. Ova mogućnost je propisana za kompanije članice svih naučno-tehnoloških parkova (NTP) u Srbiji i za korisnike sredstava za podsticanje inovativnosti.

Međutim, u praksi je uočeno da se član 9a Pravilnika ne primenjuje, jer se ne tumači kao izuzetak od pravila propisanog članom 2. Pravilnika, koji propisuje da uvoz neregistrovanog medicinskog sredstva može izvršiti samo preko ovlašćenog uvoznika (veleprodaja medicinskih sredstava), a na predlog ovlašćenog predlagača uvoza (zdravstvena ustanova, privatna praksa, ustanova socijalne zaštite, humanitarna organizacija, udruženje pacijenata, ministarstvo nadležno za poslove odbrane i ministarstvo nadležno za vanredne situacije).

Ovakva procedura u značajnoj meri otežava inovacionu delatnost u oblastima vezanim za zdravstvo i razvoj medicinskih sredstava.

Napominjemo i da je u međuvremenu u 2021. godini usvojen novi Zakon o inovacionoj delatnosti, koji je u izvesnoj meri izmenio terminologiju, pa bi Pravilnik o uvozu medicinskih sredstava koja nisu registrovana trebalo usaglasiti sa novim Zakonskim rešenjima, kako bi bio primenjiv u praksi.

PREDLOG REŠENJA

Predlažemo da se izmeni Pravilnik o uvozu medicinskih sredstava koja nisu registrovana, tako što će se:

- izmeniti član 2. tako što će na kraju stava 2. dodati zapeta i reči: „a u slučaju uvoza za potrebe istraživanja i razvoj inovativnih proizvoda u skladu sa članom 9a ovog pravilnika taj zahtev može podneti član naučno-tehnološkog parka, subjekat koji je korisnik sredstava za podsticanje inovativnosti, inovativni subjekt definisan zakonom koji uređuje inovacionu delatnost, kao i naučnoistraživačka organizacija osnovana u skladu sa zakonom kojim se uređuje naučnoistraživačka delatnost, koji ne moraju biti registrovani u Registru izdatih dozvola za promet medicinskih sredstava na veliko“;
- izmeniti član 9a tako da glasi:

„Uvoz neregistrovanog medicinskog sredstva za potrebe istraživanja i razvoja inovativnih proizvoda odobrava se na zahtev člana naučno-tehnološkog parka, subjekta koji je korisnik sredstava za podsticanje inovativnosti, odnosno inovativnog subjekta definisanog zakonom koji uređuje inovacionu delatnost, najkasnije 24 časa od prijema zahteva za uvoz, elektronskim putem, a na osnovu dokumentacije propisane članom 9. ovog pravilnika i izjave zakonskog zastupnika podnosioca zahteva da će taj subjekt medicinsko sredstvo koristiti isključivo radi inovacionog razvoja i da neće biti upotrebljeno u komercijalne svrhe ili za kliničko ispitivanje.

Uvoz neregistrovanog medicinskog sredstva iz stava 1. ovog člana odobrava se i naučnoistraživačkoj organizaciji osnovanoj u skladu sa zakonom kojim se uređuje naučnoistraživačka delatnost najkasnije 24 časa od prijema zahteva za uvoz, elektronskim putem, a na osnovu dokumentacije propisane članom 9. ovog pravilnika i izjave odgovornog lica u toj ustanovi da uvezeno medicinsko sredstvo neće biti upotrebljeno u komercijalne svrhe ili za kliničko ispitivanje. U slučaju kada zahtev podnosi subjektu koji je korisnik sredstava za podsticanje inovativnosti, uz zahtev se podnosi i dokaz o tome.

Subjekti iz st. 1. i 2. ovog člana ne moraju biti registrovani u Registru izdatih dozvola za promet medicinskih sredstava na veliko da bi obavljali uvoz medicinskih sredstava za potrebe istraživanja i razvoj u skladu sa ovim članom.“

NAUČNO-
TEHNOLOŠKI
PARK BEOGRAD

PROPISI: Zakon o inovacionoj delatnosti (Službeni glasnik RS, br. 129/21.)

Pravilnik o uvozu medicinskih sredstava koja nisu registrovana (Službeni glasnik RS, br. 39/2018, ..., 58/2021.)

4. POREZI I CARINE

4.5. OMOGUĆITI PRIMENU TZV. KUĆNOG CARINJENJA ZA INOVACIONE SUBJEKTE

Ministarstvo finansija - Uprava carina

OPIS PROBLEMA

Zbog nedostatka odgovarajuće IT podrške, podnošenje carinske deklaracije primenom pojednostavljenog postupka – evidentiranjem podataka u poslovnim knjigama (tzv. kućno carinjenje) nije dobilo širu primenu.

Za razliku od prethodno važećeg Carinskog zakona (Službeni glasnik RS, br. 18/10, 111/12, 29/15 i 108/16), koji je u članu 101. uređivao pojednostavljene deklaracije, u okviru pojednostavljenih postupaka carinjenja, članom 158. stav 4. tačka 1) važećeg Carinskog zakona se pojednostavljeni postupak vezuje za status ovlašćenog primaoca, odnosno ovlašćenog pošiljaoca robe iz člana 27. Zakona. U tom smislu se tzv. „kućno carinjenje“ uslovljava sticanjem svojstva ovlašćenog privrednog subjekta, a sama procedura carinjenja je iskomplikovana i nije omogućeno njeno puno elektronsko sprovođenje, što usložnjava i usporava postupak carinjenja. Članom 28. Zakona propisani su prilično složeni kriterijumi za odobravanje statusa ovlašćenog privrednog subjekta, od kojih neke ne mogu da ispune inovacioni subjekti, koji imaju potrebu za pojednostavljenim uvozom manjeg obima za sopstvene potrebe.

Članom 158. Zakona je propisano da deklarant podnesi deklaraciju, uključujući i pojednostavljenu deklaraciju, u obliku evidentiranja u poslovnim knjigama deklaranta, pod uslovom da su podaci iz te deklaracije na raspolaganju carinskom organu u elektronskom sistemu deklaranta u vreme podnošenja deklaracija u obliku evidentiranja u poslovnim knjigama deklaranta. Takođe je propisano da se deklaracija smatra prihvaćenom u trenutku evidentiranja u poslovnim knjigama i da carinski organ može, na zahtev deklaranta, odustati od obaveze dopremanja robe, u kom slučaju se roba smatra puštenom u trenutku evidentiranja u poslovnim knjigama deklaranta. Odustajanje od obaveze dopremanja može se odobriti ako je, između ostalog, deklarant - ovlašćeni privredni subjekat za carinska pojednostavljenja.

PREDLOG REŠENJA

Uspostaviti carinski informacioni sistem koji će omogućiti da se u slučaju tzv. „kućnog carinjenja“ ta procedura u potpunosti sprovodi elektronskim putem, i to tako što će deklarantu omogućiti:

- podnošenje carinske deklaracije u elektronskom obliku;
- prijem overene carinske deklaracije sa obračunatim carinskim dugom u elektronskom obliku.

Izmenama člana 158. Carinskog zakona i razvojem carinskog informacionog sistema, proširiti upotrebu tzv. „kućnog carinjenja“ i na subjekte koji nisu ovlašćeni privredni subjekti. Ovakvim rešenjem bi se Uprava carina znatno rasteretila uvoza koji ne nosi uvozne rizike, a inovacionim subjektima bi se omogućilo brže sprovođenje procedure uvoza opreme i sredstava koja su neophodna za obavljanje njihove delatnosti.

*PROPISI: Carinski zakon (Službeni glasnik RS, br. 95/18, 91/19 - dr. zakon, 144/20 i 118/21)
Uredba o carinskim postupcima i carinskim formalnostima (Službeni glasnik RS, br. 39/19, 8/20 i 132/21)*

5. INFRASTRUKTURA I MOBILNOST

5.1. UKINUTI ARBITRARNA OGRANIČENJA ZA POSTAVLJANJE RADIO-STANICA MOBILNE TELEFONIJE

Ministarstvo zaštite životne sredine

OPIS PROBLEMA

U prostorne i urbanističke planove jedinica lokalne samouprave se često unose ograničenja kojima se utvrđuju minimalne udaljenosti radio-baznih stanica mobilne telefonije (RBS) u odnosu na susedne i određene objekte javne namene. Ovakva praksa nije u skladu sa propisima o zaštiti od nejonizujućeg zračenja, Prostornim planom Republike Srbije, niti sa praksom drugih zemalja Evropske unije i dovodi do slabije pokrivenosti internetom i mobilnom telefonijom naseljenih mesta, gde je to stanovnicima, privredi i institucijama najpotrebnije

Anketa koju je NALED sproveo u martu 2021. godine ukazuje da se planskim dokumentima definišu uslovi izgradnje radio-baznih stanica u 38% - 48% lokalnih samouprava (10% nije dalo odgovor).

S druge strane, EU svojom direktivom o merama za smanjenje troškova postavljanja elektronskih komunikacionih mreža velikih brzina iz 2014. predviđa standardizaciju i pojednostavljenje uslova i procedura za postavljanje RBS. I Prostorni plan Republike Srbije definiše da je: „Osnovni cilj daljeg razvoja ove oblasti izgradnja i organizacija savremene elektronske komunikacione mreže i dostupnost univerzalnog servisa (koji mora da obuhvata i univerzalni širokopojasni servis) u svakom domaćinstvu u Republici Srbiji“. Dodatno, lokalne vlasti u praksi na različit način propisuju ograničenja kojima se utvrđuju minimalne udaljenosti radio-baznih stanica u odnosu na susedne objekte, a često po tom pitanju nisu usaglašeni ni planski dokumenti različitog hijerarhijskog nivoa. Rezultati pomenute ankete ukazuju da neke lokalne samouprave ograničenja uvode prostornim planom i/ili planom generalne regulacije, dok ih druge propisuju i planovima detaljne regulacije. Neke lokalne samouprave ova ograničenja propisuju odlukama Opštinskog veća ili Skupštine opštine. Na ovaj način se, uvode različita ograničenja u udaljenosti od stambenih objekata i objekata od javnog značaja (vrtići, dečija igrališta, škole, verski objekti, bolnice...) koja se kreću u rasponu od 5-1.000 metara, a neka se propisuju i u pogledu visine antenskog stuba.

Ovakva neusaglašena praksa planiranja na lokalnom nivou, dovodi do faktičke nemogućnosti pokrivanja svih potrebnih zona mobilnim signalom i poboljšanja kvaliteta usluga operatera mobilne telefonije, iako Prostorni plan Republike Srbije definiše da je: „Osnovni cilj daljeg razvoja ove oblasti izgradnja i organizacija savremene elektronske komunikacione mreže i dostupnost univerzalnog servisa (koji mora da obuhvata i univerzalni širokopojasni servis) u svakom domaćinstvu u Republici Srbiji“.

PREDLOG REŠENJA

Sugerisemo da se prilikom prve naredne izmene Zakona o planiranju i izgradnji preciznije definiše sadržina planskih dokumenata (prostornih i urbanističkih planova), kako bi bilo jasno kako se u tim dokumentima određuju uslovi za izgradnju radio-baznih stanica. Posebno treba obezbediti da planski dokumenti budu usklađeni sa posebnim propisima relevantnim za oblast postavljanja RBS, a prevashodno Zakonom o zaštiti od nejonizujućeg zračenja.

Takođe, sugerisemo da se uslovi za izgradnju RBS usklade sa EU regulativom, a procedure sa najboljim praksama u državama EU. U tom smislu je potrebno transponovati EU direktivu o merama za smanjenje troškova postavljanja elektronskih komunikacionih mreža velikih brzina u nacionalno zakonodavstvo i sa njom uskladiti Zakon o elektronskim komunikacijama, Zakon o planiranju i izgradnji, Zakon o proceni uticaja na životnu sredinu i Zakon o zaštiti od nejonizujućeg zračenja.

S obzirom da nije moguće jednim aktom uskladiti sva planska dokumenta po pitanju uslova za izgradnju RBS, neophodno je uspostaviti saradnju Ministarstva građevinarstva, saobraćaja i infrastrukture, Ministarstvom trgovine, turizma i telekomunikacija, Ministarstvom zaštite životne sredine i RATEL-om uključujući i akademsku zajednicu, sa jedinicama lokalne samouprave, kako bi se definisao način za efikasno rešavanje ovog problema, tj. ujednačavanja uslova i procedura za izgradnju RBS, kao i mehanizam za njihovu ujednačenu implementaciju u svim jedinicama lokalne samouprave. Dosadašnje iskustvo je pokazalo da je uspostavljanje jedinstvene elektronske procedure najefikasniji način za transparentnost, ujednačenu primenu i smanjenje administrativnih troškova.

*PROPISI: Zakon o planiranju i izgradnji (Službeni glasnik RS, br. 72/2009,... 52/21)
Zakon o zaštiti od nejonizujućih zračenja (Službeni glasnik RS, br. 36/2009)
Zakon o proceni uticaja na životnu sredinu (Službeni glasnik RS, br. 135/2004, 36/09)
Budući Zakon o širokopojasnoj infrastrukturi (radna grupa MTT radi na izradi)*

5. INFRASTRUKTURA I MOBILNOST

5.2. OBEZBEDITI IMPLEMENTACIJU ZAKONA O ZAŠTITI OD NEJONIZUJUĆEG ZRAČENJA U PROCEDURI IZDAVANJA DOZVOLA ZA IZGRADNJU BAZNIH STANICA KOJE EMITUJU NEJONIZUJUĆE ZRAČENJE

Ministarstvo zaštite životne sredine

OPIS PROBLEMA

Vlada Republike Srbije je na osnovu Zakona o proceni uticaja na životnu sredinu uredila da se za RBS efektivne izračene snage više od 250W (što je najčešći slučaj) može zahtevati izrada studije o proceni uticaja na životnu sredinu. Diskreciona odluka i sam postupak izrade i odobravanja studije su povereni u nadležnost lokalnim samoupravama na čijoj teritoriji se postavlja RBS.

Prema propisanim rokovima, ukupno posmatrano najkraći mogući rok za dobijanje saglasnosti na studiju je 165 dana, ne uključujući potrebno vreme za eventualne ispravke i dopune dokumenata od strane nosioca projekta, niti rokove za žalbu. U svrhu odlučivanja o potrebi izrade ove studije lokalna samouprava ima diskreciono pravo da zahteva i bilo koje dodatne dokumente i dokaze, uz pretnju odbacivanja zahteva.

U praksi, izrađene procene uticaja na životnu sredinu su bez značajnijih razlika i relevantne informacije u dokumentu preuzete su iz drugog obaveznog akta – stručne ocene opterećenja životne sredine, koju operator svakako dostavlja nadležnom organu kao dokaz da taj izvor neće svojim radom prekoračiti propisane granične vrednosti elektromagnetnog polja. Osnov za ovaj dokument je Zakon o zaštiti od nejonizujućeg zračenja.

Napominjemo da Direktiva 2014/52/EU o proceni uticaja na životnu sredinu određenih javnih i privatnih projekata ne uvrštava projekte baznih stanica u listu projekata za koje je obavezna ili se može zahtevati procena uticaja na životnu sredinu,

PREDLOG REŠENJA

Sugerišemo da osnov za efikasnu zaštitu od prekomerne emisije elektromagnetnog zračenja bude Zakon o zaštiti od nejonizujućeg zračenja, i to konkretno kroz preciziranje obavezne sadržine proračuna prostiranja elektromagnetnog polja za svaku RBS, kao i kroz obavezno ispitivanje emisije nejonizujućeg zračenja za svaku aktivnu RBS.

Budući da Zakon o proceni uticaja na životnu sredinu i Uredba o utvrđivanju liste projekata za koje je obavezna procena uticaja na životnu sredinu i liste projekata za koje se može zahtevati procena uticaja na životnu sredinu nedovoljno specifično tretiraju oblast zaštite od mogućeg negativnog uticaja RBS, svrsishodno je isključiti standardne RBS iz njegove primene.

Na predloženi način bi se omogućilo sprovođenje ujednačavanje prakse u smislu obavezivanja investitora na izradu Studije o proceni uticaja na životnu sredinu baznih stanica samo u slučajevima kada je to propisano, odnosno opravdano.

PROPISI: Zakon o zaštiti od nejonizujućih zračenja (Službeni glasnik RS, br. 36/2009)

Zakon o proceni uticaja na životnu sredinu (Službeni glasnik RS, br. 135/2004, 36/09)

Uredba o utvrđivanju liste projekata za koje je obavezna procena uticaja na životnu sredinu i liste projekata za koje se može zahtevati procena uticaja na životnu sredinu (Službeni glasnik RS, br. 114/2008)

5. INFRASTRUKTURA I MOBILNOST

5.3. PRECIZIRATI USLOVE PUŠTANJA U RAD I KORIŠĆENJA MREŽE BAZNIH STANICA KOJE EMITUJU NEJONIZUJUĆE ZRAČENJE U SKLADU SA EU STANDARDIMA

Ministarstvo zaštite životne sredine

OPIS PROBLEMA

Nejasne i zastarele odredbe Zakona o zaštiti od nejonizujućih zračenja u praksi dovode do zabranjivanja postavljanja RBS na osnovu diskrecionog i neosnovanog, odnosno prekomernog pozivanja na načelo zabrane izlaganja izvoru nejonizujućeg zračenja i načelo srazmernosti od strane organa nadležnih za zaštitu životne sredine na lokalnom nivou. Pravilnik o izvorima nejonizujućih zračenja od posebnog interesa, vrstama izvora, načinu i periodu njihovog ispitivanja u zone povećane osetljivosti ubraja i sva „područja stambenih zona u kojima se osobe mogu zadržavati i 24 sata dnevno“.

U ovim zonama su definisani kao izvori od posebnog interesa sve RBS čije elektromagnetne emisije prelaze 10% iznosa dozvoljenih graničnih vrednosti propisanih za odgovarajuće radio frekvencije. Za postavljanje ovih RBS je potrebno prethodno pribaviti posebno rešenje ministra zaštite životne sredine koje potvrđuje usaglašenost a propisanim uslovima, kao i meriti nivo emisije elektromagnetnog polja svake druge godine.

U praksi, jedinice lokalne samouprave često primenjuju propise tako da dozvoljavaju postavljanje RBS u urbanim sredinama samo ukoliko nivo elektromagnetnih emisija ne prelazi 10% iznosa referentnih, graničnih vrednosti propisanih za odgovarajuće radio frekvencije. Time navedeni propisi i njihova primena u praksi usporavaju, pa čak i onemogućavaju izgradnju baznih stanica koje su planirane u skladu sa važećim propisima.

PREDLOG REŠENJA

Predlažemo da se Zakonom o zaštiti od nejonizujućeg zračenja detaljno propiše metodologija merenja nejonizujućeg zračenja RBS i obavezna sadržina proračuna parametara polja i njegove prostorne raspodele u životnoj sredini (tj. stručne ocene opterećenja životne sredine), koji bi se podnosili elektronski prilikom postavljanja, odnosno rekonstrukcije, svake RBS.

Takođe predlažemo da se Zakonom o zaštiti od nejonizujućeg zračenja uvede obaveza periodičnog merenja za sve RBS postavljene u naseljenim mestima (a ne samo za IPI kao što je sada slučaj). Verujemo da se transparentnim objavljivanjem merenja koje obavljaju ovlašćene laboratorije ili sertifikovani uređaji može uspostaviti poverenje građana i unaprediti zaštita stanovništva.

Kako regulativa EU propisuje da za postavljanje standardizovanih bežičnih pristupnih tačaka kratkog dometa (tzv. „small cells“) nije potrebno pribaviti posebne dozvole, moguće je razmotriti model po kome bi operator u određenim slučajevima mogao da postavi i pusti u rad RBS bez donošenja rešenja nadležnog organa, ukoliko su proračunate, odnosno izmerene vrednosti niže od referentnih graničnih vrednosti,

Takođe, treba razmotriti brisanje pojma izvora nejonizujućih zračenja od posebnog interesa u Zakonu o zaštiti od nejonizujućeg zračenja. Ovaj pojam ne postoji u zakonodavstvu niti praksi zemalja EU. Uspostavljene granične vrednosti izlaganja smatraju se bezbednim za stanovništvo, te je upitna opravdanost definisanja dodatne, deset puta niže granične vrednosti. Ovo posebno imajući u vidu da su granične vrednosti izlaganja definisane domaćom regulativom dva i po puta strože od margine bezbednosti koju preporučuje ICNIRP (Međunarodna komisija za zaštitu od nejonizujućih zračenja) na osnovu višedecenijskih naučnih studija. Evropska komisija je preporučene ICNIRP vrednosti usvojila Preporukom EU1999/519/ EC.

PROPISI: Zakon o zaštiti od nejonizujućih zračenja (Službeni glasnik RS, br. 36/2009)

Pravilnik o izvorima nejonizujućih zračenja od posebnog interesa, vrstama izvora, načinu i periodu njihovog ispitivanja (Službeni glasnik RS, br. 104/2009)

Budući Zakon o širokopojasnoj infrastrukturi (radna grupa MTT radi na izradi)

5. INFRASTRUKTURA I MOBILNOST

5.4. USAGLASITI PROPISANE GRANICE IZLAGANJA NEJONIZUJUĆEM ZRAČENJU SA EU STANDARDIMA I UNAPREDITI INFORMISANJE PUTEM PORTALA

Ministarstvo zaštite životne sredine

OPIS PROBLEMA

Analizom i poređenjem referentnih vrednosti iz važećeg Pravilnika o granicama izlaganja nejonizujućim zračenjima iz 2009. godine, sa granicama propisanim Preporukom Saveta EU 1999/519/EC, a koje su u skladu sa pravilnikom Međunarodne komisije za nejonizujuće zračenje ICRNIP, može se zaključiti da su referentne vrednosti propisane u Srbiji 2,5 puta strože. Ovaj odnos je još veći kada se izvrši poređenje sa referentnim vrednostima propisanim od strane FCC (Federal Communications Commission) iz USA.

Uvidom u merenja koje se kontinuirano obavljaju u Srbiji od strane RATEL-a, na preko 70 lokacija u zonama povećane osetljivosti (škole, bolnice, vrtići, studentski domovi i javne ustanove), u periodu od 27.03.2021. - 03.04.2021., maksimalne vrednosti izmerenog električnog polja u skoro 65% slučajeva ne prelaze 2,6 V/m, a samo na par lokacija su u periodu prikazanih merenja u nekom trenutku dostigle maksimalnu vrednost 6 do 8 V/m. Ove maksimalne izmerene vrednosti električnog polja su značajno manje od referentnih vrednosti električnog polja propisanih Pravilnikom o granicama izlaganja nejonizujućim zračenjima iz 2009. godine, koje preračunate za frekvencije na kojima rade mobilne mreže u Srbiji iznose od 15,6 do 24,4 V/m.

Nedovoljna ili neadekvatna informisanost široke populacije dovodi do straha stanovništva od elektromagnetnog zračenja, što dovodi do otpora razvoju mobilnih mreža, koje predstavljaju važnu infrastrukturu zemlje.

PREDLOG REŠENJA

Sugerišemo da se razmotri usklađivanje metodologije merenja elektromagnetnog zračenja i propisanih graničnih nivoa jačine električnog polja E (V/m) sa vrednostima propisanim Preporukom Saveta EU 1999/519/EC, odnosno pravilnikom Međunarodne komisije za nejonizujuće zračenje ICRNIP, a koje su primenjene u većini država EU.

Takođe, sugerišemo:

- sprovođenje edukativne kampanje za javne službenike, kao i za širu javnost, u cilju tačnog informisanja o efektima elektromagnetnog zračenja baznih stanica, kako bi se otklonile predrasude u ovoj oblasti;
- unapređenje javno dostupnog portala RATEL-a, preko koga će se obezbediti transparentno, kontinuirano i sveobuhvatno praćenje izloženosti ljudi elektromagnetnim poljima, zbog očekivanog velikog rasta saobraćaja u budućim bežičnim mrežama i planiranog povećanja gustine instalacije malih ćelija u mobilnim mrežama i korišćenje tih podataka u planiranju i izdavanju dozvola za postavljanje mreža baznih stanica.

PROPISI: Pravilnik o granicama izlaganja nejonizujućim zračenjima (Službeni glasnik RS, br. 104/2009)

5. INFRASTRUKTURA I MOBILNOST

5.5. ZAKONSKI UREDITI MIKROMOBILNOST – KORIŠĆENJE ELEKTRIČNIH TROTINETA, BICIKALA I SLIČNIH VOZILA

Ministarstvo građevinarstva, saobraćaja i infrastrukture; Ministarstvo unutrašnjih poslova

OPIS PROBLEMA

Gradovi širom sveta, pa i u Srbiji, se već dugo bore sa negativnim efektima konvencionalnog saobraćaja, a mikromobilnost se sve češće razmatra kao jedno od rešenja za ovaj problem. Mikromobilnost je termin koji se povezuje sa sve popularnijim lakim vozilima koji se danas mogu naći na gradskim ulicama širom sveta. Sam termin „mikro“ podrazumeva vozila mase do 500 kilograma, i prema SAE klasifikaciji, postoji šest vrsta vozila mikromobilnosti: električni bicikl, električni trotinet, električni trotinet sa sedištem, samobalansirajuća ploča (hoverboard), električni skejtbord i električni roleri. Kao najveća prednost ovih vozila ističe se pozitivan uticaj na životnu sredinu.

Međutim, ova vozila su još uvek nepoznanica kako građanima, tako i stručnjacima koji se bave saobraćajem, a glavno pitanje jeste kuda se ova vozila kreću, i spram toga kako se upravljači tretiraju. Ovaj problem se u svetu rešava na različit način, pa se tako vozači trotineta tretiraju kao pešaci u Finskoj, a biciklisti u Češkoj, Italiji i Poljskoj. U Francuskoj i Nemačkoj vozila mikromobilnosti integrisana su u saobraćajne propise 2019. godine. U ovim državama vozila mikromobilnosti smeju se kretati isključivo biciklističkom infrastrukturom. U Portugalu od 2013. godine za vozila mikromobilnosti važe isti propisi kao i za bicikle. Ovi izazovi su primenljivi i na druga vozila mikromobilnosti, ali se rede javljaju u praksi.

Potrebu zakonskog uređenja ovog segmenta saobraćaja nameće pre svega imperativ bezbednosti u saobraćaju. U Srbiji je ključni problem što nije propisano da li ova vozila treba da se kreću biciklističkim stazama, putevima za motorna vozila ili pešačkim stazama. Iako je preporuka nadležnih organa je da se ova vozila kreću trotoarima, brzinom pešaka i korišćenje zaštitne kacige tokom vožnje, u realnosti jako mali procenat vozača ovih vozila poštuje date preporuke, a takvo rešenje je loše prihvaćeno od strane pešaka.

Važeći Zakon o bezbednosti saobraćaja na putevima ne definiše vozila mikromobilnosti. S druge strane, definiše bicikl kao vozilo sa najmanje dva točka koje se pokreće snagom vozača, odnosno putnika, a moped kao motorno vozilo sa dva točka čija najveća konstruktivna brzina, bez obzira na način prenosa, ne prelazi 45 km/h, pri čemu radna zapremina motora, kada vozilo ima motor sa unutrašnjim sagorevanjem ne prelazi 50 cm³, ili sa motorom čija najveća trajna nominalna snaga ne prelazi 4 kW kada vozilo ima električni pogon. Time bi se eTrotineta svrstavali u mopede koji ne smeju da se kreću ni po trotoaru, ni po biciklističkoj stazi, što ne odgovara preporukama koje su trenutno na snazi niti konstrukciji električnih trotineta koji se razlikuju od mopeda.

PREDLOG REŠENJA

Predlažemo da se zakonski uredi oblast mikromobilnosti tako što će se:

- 1) izmeniti Zakon o bezbednosti saobraćaja na putevima na način da se:
 - u članu 7. Zakona definišu vozila mikromobilnosti, sa njihovim karakteristikama, a to su: električni bicikl, električni trotinet, električni trotinet sa sedištem, samobalansirajuća ploča (hoverboard), električni skejtbord i električni roleri;
 - propiše način kretanja vozila mikromobilnosti i to: saobraćajna infrastruktura po kojoj se mikrovozila mogu kretati; ograničenja brzine; starosne granice vozača; obaveza upotrebe zaštitne opreme; druga pitanja od značaja za bezbednost saobraćaja.
- 2) Izmeniti važeće pravilnike (Pravilnik o podeli motornih i priključnih vozila i tehničkim uslovima za vozila u saobraćaju na putevima i Pravilnik o registraciji motornih i priključnih vozila) tako da se bliže urede pitanja: registracije vozila mikromobilnosti; obaveznog osiguranja; registracije; tehničkih karakteristika mikrovozila i druga pitanja od značaja.

CENTAR ZA
MOTORNA
VOZILA AMSS-a

PROPISI: Zakon o bezbednosti saobraćaja na putevima (Službeni glasnik RS, br. 41/2009..., 128/2020)

Pravilnik o podeli motornih i priključnih vozila i tehničkim uslovima za vozila u saobraćaju na putevima (Službeni glasnik RS, br. 40/2012..., 129/2021)

Pravilnik o registraciji motornih i priključnih vozila (Službeni glasnik RS, br. 69/2010..., 41/22)

5. INFRASTRUKTURA I MOBILNOST

5.6. PROPISATI OBAVEZNOST POŠTOVANJA STANDARDA SAOBRAĆAJNE SIGNALIZACIJE I KVALITETA SAOBRAĆAJNIH ZNAKOVA NA LOKALNIM PUTEVIMA

Ministarstvo građevinarstva, saobraćaja i infrastrukture

OPIS PROBLEMA

Članom 4. Pravilnika o saobraćajnoj signalizaciji propisano je da se saobraćajna signalizacija izrađuje i postavlja u skladu sa važećim srpskim standardima, a da se u nedostatku domaćih standarda primenjuju odgovarajući evropski standardi.

Član 16. Pravilnika propisuje da prilikom postavljanja saobraćajnih znakova saobraćajni znak prema standardu SRPS EN 12899 mora najmanje da ispunjava:

- 1) faktor sigurnosti za opterećenje klase (PAF1);
- 2) pritisak vetra klase (W5);
- 3) dinamički pritisak snega klase (DSL1);
- 4) najveću privremenu defleksiju klase (TDB4).

Takođe, Pravilnik definiše svaki tip saobraćajnog znaka ponaosob po vrsti, nameni, izgledu i dimenzijama, a te karakteristike su sadržane u odgovarajućim važećim SRPS standardima (član 4).

Ispunjenost zahteva Standarda SRPS EN 12899-1 dokazuje se sertifikatom o stalnosti performansi i/ili Izveštajem o ispitivanju u skladu sa standardom i uslovima iz člana 16. Pravilnika, izdatim od strane akreditovane laboratorije. Izveštaj o ispitivanju je dokaz da su znakovi ispitani. Ispunjenost zahteva važećih SRPS standarda dokazuje se Izveštajem o kontrolisanju u skladu sa Pravilnikom o saobraćajnoj signalizaciji izdatim od strane akreditovanog kontrolnog tela.

Saobraćajni znakovi na državnim putevima u RS moraju da ispune uslove iz Tehničkog uputstva JP Putevi Srbije BS-06 o zahtevanom kvalitetu saobraćajnih znakova.

Međutim, ovo uputstvo se ne primenjuje na puteve lokalne samouprave, što za posledicu ima kupovinu jeftinijih znakova, slabijeg kvaliteta. Za savremena vozila na fosilna goriva kao i električna vozila, korišćenje znakova lošijeg kvaliteta smanjuje mogućnost njihovog prepoznavanja i negativno utiče na bezbednost korišćenja vozila. Dodatno, takvi znakovi ne mogu biti očitani od strane autonomnih vozila što u budućnosti predstavlja prepreku za korišćenje tih vozila na srpskim putevima.

PREDLOG REŠENJA

Izmenama Zakona o bezbednosti saobraćaja na putevima uspostavi se efikasan mehanizam za kontrolu poštovanja standarda saobraćajne signalizacije, uključujući i kontrolu signalizacije na lokalnim putevima.

Na republičkom nivou Zakonom propisati tehnička uputstva u vezi sa kvalitetom saobraćajne signalizacije koja će biti obavezujuća i za JLS i upravljače lokalnih puteva, po ugledu na Tehničko uputstvo JP Putevi Srbije BS-06 o zahtevanom kvalitetu saobraćajnih znakova na državnim putevima Republike Srbije.

Do usvajanja tehničkog uputstva na republičkom nivou, preporučuje se JLS odnosno upravljačima lokalnih puteva da svojim aktima utvrde shodnu primenu republičkog uputstva.

CENTAR ZA
MOTORNA
VOZILA AMSS-a

PROPISI: Zakon o bezbednosti saobraćaja na putevima (Službeni glasnik RS, br. 41/2009..., 128/2020)

Pravilnik o saobraćajnoj signalizaciji (Službeni glasnik RS, br. 85/17 i 14/2021)

Tehničko uputstvo JP Putevi Srbije BS-06 o zahtevanom kvalitetu saobraćajnih znakova na državnim putevima Republike Srbije od 15.05 2019

5. INFRASTRUKTURA I MOBILNOST

5.7. OMOGUĆITI REGISTRACIJU VOZILA KOD KOJIH JE IZVRŠENA KONVERZIJA MOTORA SA UNUTRAŠNJIJIM SAGOREVANJEM SA MOTOROM NA ELEKTRIČNI POGON (E-RETROFIT)

Ministarstvo unutrašnjih poslova

OPIS PROBLEMA

U Srbiji je registrovano više od 2,2 miliona vozila, od čega je velika većina vozila sa motorima sa unutrašnjim sagorevanjem (SUS), koja značajno utiču na zagađenje vazduha i buku.

Starost automobila utiče na povećanje emisije štetnih gasova, kao i na povećanu potrošnju goriva i cenu održavanja. Rastuća cena goriva ima višestruke uticaje, kako finansijske tako i psihološke.

Kao prelazno rešenje između vozila sa motorima sa unutrašnjim sagorevanjem i električnih vozila, može se primeniti eRetrofit, odnosno zamena SUS motora sa elektromotorom uz korišćenje baterija ili gorivnih ćelija. Konvertovanjem starog automobila u vozilo na električni pogon smanjuje se emisija ugljen dioksida.

U više od 40 država u svetu pravno je uređen eRetrofit, tj. konverzija motora sa unutrašnjim sagorevanjem u motore na električni pogon. U državama EU eRetrofit je pravno uređen tako što su standardi i kriterijumi bezbednosti u odsustvu zajedničke evropske regulative propisani na različit način.

Član 254. Zakona o bezbednosti saobraćaja na putevima propisuje da Ministar nadležan za unutrašnje poslove bliže uređuje uslove tehničkog pregleda vozila, a 268. stav 13. Zakona da bliže određuje uslove za upis vozila u registar. Ni Pravilnik o tehničkom pregledu vozila donet po prvom, niti Pravilnik o registraciji motornih i priključnih vozila donet po drugom zakonskom osnovu ne propisuje uslove za registraciju vozila kod kojih je izvršena konverzija SUS motora sa elektromotorom, pa ne postoji adekvatan pravni okvir za registraciju i upotrebu takvih vozila.

PREDLOG REŠENJA

Izmeniti Pravilnik o registraciji motornih i priključnih vozila, a po potrebi i Pravilnik o tehničkom pregledu vozila, tako da se omogući registracija vozila kod kojih je izvršena konverzija motora sa unutrašnjim sagorevanjem sa motorom na električni pogon (e-Retrofit).

Sugerišemo da se prilikom izmene navedenih propisa imaju u vidu interne procedure definisane od strane Centra za motorna vozila AMSS, kojima se oni rukovode prilikom ispitivanja ove vrste vozila, za koje su ovlašćeni od strane Agencije za bezbednost saobraćaja, kako bi se jasno definisali uslovi za izdavanje potvrde o tehničkoj kontroli, odnosno saobraznosti koja bi bila uslov za tu registraciju.

NACIONALNA
ASOCIJACIJA
AUTONOMNIH I
ELEKTRIČNIH VOZILA

*PROPIISI: Zakon o bezbednosti saobraćaja na putevima (Službeni glasnik RS, br. 41/09..., 128/20)
Pravilnik o tehničkom pregledu vozila (Službeni glasnik RS, br. 31/18)
Pravilnik o registraciji motornih i priključnih vozila (Službeni glasnik RS, br. 69/2010..., 41/22)*

5. INFRASTRUKTURA I MOBILNOST

5.8. DODATI PODATAK O SNAZI ELEKTROMOTORA HIBRIDNIH VOZILA U SAOBRAĆAJNE DOZVOLE

Ministarstvo unutrašnjih poslova

OPIS PROBLEMA

Hibridno vozilo je motorno vozilo čiji je jedan od pogona električni. Dakle, hibridno vozilo je ono koje osim konvencionalnog motora, dizel ili (najčešće) benzinskog, imaju i dodatni električni motor, kao i punjive akumulatorske baterije.

Problem koji se javlja u praksi je da se snaga dodatnog električnog motora ne vidi u saobraćajnim dozvolama, budući da se upisuje samo podatak o snazi motora sa unutrašnjim sagorevanjem, što u praksi unosi zabune prilikom utvrđivanja poreza, osiguranja i registracije vozila. Takođe, javlja se problem kod vozača sa probnom vozačkom dozvolom, jer imaju ograničenje za korišćenje vozila snage do 80kW.

PREDLOG REŠENJA

Predlažemo dopunu člana 15. Pravilnika o registraciji motornih i priključnih vozila tako da oznaka P.2 na saobraćajnoj dozvoli pod kojom se upisuje snaga motora u kW sadrži podatak o snazi elektro motora u zagradi ili napomeni kada se radi o hibridnim vozilima (npr. P.2. 110kW (25kW)).

CENTAR ZA
MOTORNA
VOZILA AMSS-a

*PROPISI: Zakon o putevima (Službeni glasnik RS, br. 41/2018 i 95/18)
Pravilnik o registraciji motornih i priključnih vozila (Službeni glasnik RS, br. 69/2010..., 41/22)*

5. INFRASTRUKTURA I MOBILNOST

5.9. UNAPREDITI SISTEM ZA REGISTRACIJU HIBRIDNIH I ELEKTRIČNIH VOZILA TAKO DA SE OMOGUĆI KORIŠĆENJE PORESKOG OSLOBOĐENJA

Ministarstvo unutrašnjih poslova

OPIS PROBLEMA

Od 1. januara 2021. u skladu sa članom 5. Zakona o porezu na upotrebu, držanje i nošenje dobara vlasnici motornih vozila čiji pogon je isključivo električni, odnosno čiji je jedan od pogona električni (hibridna vozila) oslobođeni su plaćanja poreza na upotrebu motornih vozila.

Međutim, u okviru aplikacije za registraciju vozila (jedininstvenog registra vozila), ne postoji opcija za iskazivanje tog poreskog oslobođenja. Zbog toga, vlasnici hibridnih i električnih vozila kojih je 2020. prema podacima MUP-a bilo 1.518 (odnosno 102 putnička vozila na električni pogon, i 1.416 registrovanih hibridnih putničkih vozila), su nakon završenog tehničkog pregleda, izdate polise osiguranja i plaćenih dažbina primorani da proces registracije završe fizičkim odlaskom u nadležni SUP-u, što komplikuje i produžava samu proceduru.

Kada se građani opredeljuju za vrstu vozila koju kupuju, uzimaju u obzir i samu proceduru registracije, koju moraju da obavljaju jednom godišnje.

PREDLOG REŠENJA

Predlažemo da se unapredi sistem za registraciju vozila, tako da se u njega uključi opcija bez obračuna poreza, tj. opcija oslobođenja od plaćanja poreza na upotrebu vozila za električna i hibridna vozila.

Na taj način bi se olakšala sama procedura registracije, kako vozila na električni/hibridni pogon, tako i ostalih vozila na koja se plaća nestandardni iznos poreza.

Ukoliko bi se ovakva izmena usvojila, takođe bi se rasteretili službenici zaposleni na poslovima registracije vozila, koji bi mogli da se preusmere na druge poslove i na taj način unapredi efikasnost rada javnog sektora.

Dodatno, ovo unapređenje bilo bi u skladu sa Programom razvoja elektronske uprave u Republici Srbiji za period od 2020. do 2022. godine sa Akcionim planom, kojim je predviđena digitalizacija procedure registracije automobila.

PROPISI: Zakon o porezu na upotrebu, držanje i nošenje dobara (Službeni glasnik RS, br. 26/2001..., 118/21)

5. INFRASTRUKTURA I MOBILNOST

5.10. OLAKŠATI POSTAVLJANJE PUNIONICA ZA ELEKTRIČNA VOZILA

Ministarstvo građevinarstva, saobraćaja i infrastrukture

OPIS PROBLEMA

Prema podacima JP „Putevi Srbije“ to preduzeće je instaliralo osam punjača za električne automobile na strateški ključnim tačkama, na glavnim putnim pravcima u Republici Srbiji. Elektro punjači snage 22-50kW su locirani na naplatnim stanicama Preševo, Šid, Dimitrovgrad, Subotica i na odmoristu Boljkovci, i navedeni punjači poseduju tri priključka - dva za brzo DC punjenje i jedan za brzo AC punjenje. S druge strane od januara 2021. godine, funkcionišu tri ultra brza elektropunjača, maksimalne izlazne snage 175 kW, koji su locirani na platou bivše naplatne stanice Niš (oba smera), kao i aktuelne naplatne stanice Niš. Novi elektro punjači odgovaraju svim neophodnim standardima i pogodni su za trenutnu i sledeću generaciju elektro automobila. Pored javnih punjača, vlasnicima električnih i hibridnih vozila u Srbiji na raspolaganju stoje i punjači pri benzinskim pumpama NIS-a, u velikim tržnim centrima i nekim od parkinga hotela.

Budući da je procena distributera vozila da će u 2022. godini biti prodato najmanje 1.000 vozila u ovoj kategoriji, kao i da će se broj tih vozila u skorijoj budućnosti višestruko uvećavati, infrastruktura za električne automobile treba da isprati te projekcije, ali i da stimuliše zamenu klasičnih vozila električnim na teritoriji cele Srbije, imajući u vidu značaj smanjenja emisije štetnih gasova za zdravu životnu sredinu. Dakle, punjači su potrebni na svim glavnim putnim pravcima, a ne samo na tranzitnim putevima kroz Srbiju, kako bi se svim građanima Srbije obezbedilo nesmetano korišćenje električnih i hibridnih vozila.

Članom 3. stav 2. tačka 37) Pravilnika koji propisuje objekte koji se grade u skladu sa čl. 144. i 145. Zakona o planiranju i izgradnji je predviđeno da se postavljanje punjača za električne automobile vrši na osnovu rešenja o odobrenju za izvođenje radova iz člana 145. Zakona. Imajući u vidu da je procedura pribavljanja rešenja iz člana 145. Zakona komplikovana skoro kao procedura pribavljanja građevinske dozvole, ista je identifikovana kao jedna od ključnih regulatornih barijera za postavljanje ove infrastrukture. Imajući u vidu da su u komparativnoj praksi uslovi za postavljanje punjača propisani na sličnom nivou kompleksnosti kao kod postavljanja bilborda, a da se bilbordi površine do 6m² po članu 2. tačka 8) Pravilnika kod nas postavljaju bez obaveze pribavljanja rešenja, dakle po članu 144. Zakona, pravno je moguće pojednostavljenje ove procedure.

Jedan od ključnih problema nedovoljnog broja punionica jeste što je za njihovo postavljanje potrebno posebno odobrenju za izvođenje radova.

PREDLOG REŠENJA

Predlažemo da se izmeni Pravilnik o posebnoj vrsti objekata i posebnoj vrsti radova za koje nije potrebno pribavljati akt nadležnog organa.... tako što će se:

- u članu 2. dodati nova tačka 21) koja glasi: „21) postavljanje elektro-punjača za električne automobile;“
- u članu 3. stav 2. u tački 37) brisati reči. „elektro-punjača za električne automobile“.

Naravno, imajući u vidu potrebu obezbeđenja kapaciteta za priključenje punjača na elektro mrežu, investitor bi trebao da pribavi:

- uslove za priključenje od operatora distributivnog sistema (ODS EPS Distribucija doo), kako bi punjač nakon postavljanja mogao staviti u funkciju;
- saglasnost upravljača javnog puta, ako se punjač postavlja u granicama zaštitnog pojasa puta kojim upravlja;

Ako se zauzme stav da je ipak neophodno za postavljanje punjača na određenim mestima pribavljati rešenje po članu 145. Zakona o planiranju i izgradnji, onda sugerišemo da se pravilnik izmeni tako što će se:

- u članu 2. dodati nova tačka 21) koja glasi: „21) postavljanje elektro-punjača za električne automobile, osim u slučajevima iz člana 3. stav 2. tačka 37) pravilnika;“
- u članu 3. stav 2. u tački 37) posle reči. „elektro-punjača za električne automobile“ dodati npr. reči: „ako se postavljaju u zaštitnom pojasu javnog puta izvan površine benzinske stanice ili parkirišta pri ugostiteljskim i trgovinskim objektima“.

PROPSI: Pravilnik o posebnoj vrsti objekata i posebnoj vrsti radova za koje nije potrebno pribavljati akt nadležnog organa, kao i vrsti objekata koji se grade, odnosno vrsti radova koji se izvode, na osnovu rešenja o odobrenju za izvođenje radova, kao i obimu i sadržaju i kontroli tehničke dokumentacije koja se prilaže uz zahtev i postupku koji nadležni organ sprovodi (Službeni glasnik RS, broj 102/20., 87/21)

5. INFRASTRUKTURA I MOBILNOST

5.11. REGULISATI NAPLATU PUNJENJA ELEKTRIČNIH I HIBRIDNIH VOZILA I BLIŽE UREDITI USLOVE PRUŽANJA TE USLUGE

Ministarstvo rudarstva i energetike; JP Putevi Srbije

OPIS PROBLEMA

Vlasnicima električnih i hibridnih vozila u Srbiji dostupno je osam punjača za električne automobile na glavnim putnim pravcima, kao i više od 30 polujavnih punjača. I pored činjenice da je broj punjača iz godine u godinu sve veći, korišćenje javnih punjača JP „Putevi Srbije“ je i dalje besplatno. To je posledica nemogućnosti pružalaca usluge punjenja da naplaćuju potrošnju električne energije, budući da to pravo ima operator distributivnog sistema. Besplatno punjenje električnih vozila je privlačno strancima koji su u tranzitu kroz Srbiju, ali uzrokuje manjak budžetu Republike Srbije, budući da se ne naplaćuje akciza na fosilna goriva kao kod tradicionalnih vozila. Prema podacima Eurostata, u EU akcize čine oko 2% BDP-a.

Primeri uporedne prakse pokazuju da postoje različiti modeli naplate punjenja električnog vozila: neki provajderi naplaćuju satnicu (efektivnu naplatu parkinga) plus naknadu po kWh za utrošenu električnu energiju, negde se naplata može vršiti samo po potrošnji električne energije („pay-as-you-go“), a ima i provajdera koji nude pretplatničku uslugu, sa mesečnom nadoknadom.

Dodatno, članom 210v Zakona o energetici regulisana je usluga punjenja električnom energijom vozila sa električnim ili kombinovanim električnim i drugim pogonom. Propisano da je:

- pružalac usluge punjenja električnom energijom vozila sa električnim ili kombinovanim električnim i drugim pogonom privredno društvo ili preduzetnik koji na javnom mestu pruža uslugu punjenja tih vozila i da je on krajnji kupac na tržištu električne energije;
- punionica javno mesto na kome se pruža usluga punjenja električnih vozila ili mesto na kome se električnom energijom pune električna vozila za javni prevoz putnika;
- operator distributivnog sistema dužan da saraduje na nediskriminatornoj osnovi sa bilo kojim fizičkim ili pravnim licem koje je vlasnik, razvija ili upravlja punionicama za električna vozila, kao i da sam ne može biti vlasnik, niti razvijati ili upravljati punionicama za električna vozila, osim u slučaju da poseduje punionice isključivo za sopstvenu upotrebu.

Iako je stavom 5. ovog člana propisano da će Vlada posebnim aktom urediti tehničke specifikacije za punionice električnih vozila, mogućnost, način i mesto merenja, obaveze operatora sistema prema krajnjem kupcu koji pruža uslugu punjenja električnih vozila, obaveze pružaoca usluge punjenja električnih vozila i druga pitanja vezana za rad punionica, taj akt i dalje nije usvojen.

Način naplate električne energije koja se preuzme preko javnog punjača nije pravno uređen.

PREDLOG REŠENJA

Predlažemo da se Zakonom o energetici, odnosno uredbom iz člana 210v Zakona o energetici uredi uslovi pružanja i naplate usluge punjenja vozila električnom energijom;

*PROPISI: Zakon o energetici (Službeni glasnik RS, br. 145/2014..., 40/2021)
Donošenje podzakonskog akta u skladu sa članom 210v Zakona o energetici*

5. INFRASTRUKTURA I MOBILNOST

5.12. UVESTI REGULATORNO SIGURNO TESTNO OKRUŽENJE ZA TESTIRANJE AUTONOMNIH VOZILA

Ministarstvo građevinarstva, saobraćaja i infrastrukture

OPIS PROBLEMA

Razvoj i testiranje inovativnih rešenja zavise od fleksibilnosti regulatornih rešenja. Jedan od načina da se prevaziđu regulatorne barijere je tzv. regulatorni sandboks (eng. regulatory sandbox) - regulatorno sigurno testno okruženje. U pitanju je poseban regulatorni režim koji omogućava privrednim društvima da testiraju, u kontrolisanom okruženju, u skladu sa odobrenim planom i pod nadzorom nadležnog organa, inovativna rešenja ili poslovne modele na ograničenom broju korisnika. U Evropskoj uniji, kao i svetu uopšte, ovi mehanizmi su najčešće primenjeni u finansijskom sektoru (bankarstvo, FinTech, osiguranje), ali ubrzano počinju da nalaze svoju primenu i na drugim poljima.

U Srbiji su trenutno u primeni dva regulatorna sandboksa. Jedan je u oblasti inovativnih platnih usluga, gde se startapovi i preduzetnici mogu prijaviti za testiranje inovativnih platnih rešenja u okviru tzv. izuzetka ograničene mreže (koji je predviđen Zakonom o platnim uslugama) pod kontrolisanim uslovima, i to bez obaveze prethodnog pribavljanja dozvole Narodne banke Srbije za pružanje platnih usluga, ali uz obavezu prethodnog pribavljanja mišljenja i omogućavanja uvida Narodne banke Srbije u postupak testiranja. Drugi se primenjuje na uvoz neregistrovanih medicinskih sredstava za kompanije članice naučno-tehnoloških parkova, korisnike Fonda za inovacionu delatnost, kao i naučno-istraživačke organizacije. Krajem 2018. godine usvojene su izmene Pravilnika o uvozu medicinskih sredstava koja nisu registrovana, kojima se procedura uvoza ovih sredstava namenjenih za istraživanje i razvoj inovativnih proizvoda skraćuje na 24 sata, umesto više od mesec dana, koliko se dešavalo da traje u praksi.

Uvođenje regulatornog sandboksa za neposredno (direktno) testiranje autonomnih vozila i infrastrukture za njihovu upotrebu bi u značajnoj meri unapredilo uslove za primenu inovativnih tehnologija u Srbiji.

PREDLOG REŠENJA

Izmenama Zakona o bezbednosti saobraćaja na putevima propisati izuzetak od opšteg pravnog režima kojim bi se omogućilo regulatorno sigurno testno okruženje za testiranje autonomnih vozila, odnosno pilot projekti u vidu test bed centara.

Primeri uporedne prakse koji se odnose regulatorni sandboks u oblasti autonomnih vozila mogu se naći u Nemačkoj i Mađarskoj. Test bed za autonomnu vožnju u Baden-Virtembergu omogućava kompanijama i istraživačkim ustanovama da testiraju tehnologije i usluge u oblasti povezane i automatizovane vožnje. Takođe, u Zalaegersegu je lociran jedan od najvećih projekata električne i autonomne vožnje u Evropi, koji uz kombinovanu upotrebu visoke tehnologije i telekomunikacija, omogućava testiranje električnih, konvencionalnih ili autonomnih vozila na posebno projektovanim putevima i autoputevima.

PROPISI: Zakon o bezbednosti saobraćaja na putevima (Službeni glasnik RS, br. 41/2009..., 128/2020)

6. RADNO ZAKONODAVSTVO I UPOTREBA PODATAKA

6.1. OMOGUĆITI ELEKTRONSKO POTPISIVANJE I DOSTAVU RADNOPRAVNIH DOKUMENATA ELEKTRONSKIM PUTEM

Ministarstvo za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja

OPIS PROBLEMA

Iako Zakon o radu pominje isključivo pisane dokumente i nigde izričito ne propisuje da oni moraju biti u papirnoj formi, iz formulacija zakonskih odredbi se može zaključiti da se ti dokumenti obavezno štampaju radi „predaje“, odnosno „uručenja“ zaposlenom. Ovde je reč o dokumentima bitnim za radni odnos, kao što su ugovori o radu, rešenja i sl. Takođe, Zakon o radu ne sprečava poslodavca da npr. rešenje o godišnjem odmoru ili obračunske liste sačinjava u elektronskoj formi, ali poslodavac ima obavezu da ih na zahtev zaposlenog dostavi u papirnoj formi.

Zakon o radu je u smislu navedenog neusaglašen sa članom 7. Zakona o elektronskom dokumentu, elektronskoj identifikaciji i usluga od poverenja u elektronskom poslovanju, koji propisuje da se pisanom dokumentu ne može osporiti punovažnost, dokazna snaga, kao ni pisana forma samo zato što je u elektronskom obliku. Zakon o radu nije usaglašen ni sa odredbama o elektronskoj dostavi, propisanom tim zakonom, kao ni sa odredbama o čuvanju elektronskih dokumenata. Zakon o radu je u ovom smislu u suprotnosti i sa Zakonom o elektronskoj upravi, koji kompletnu javnu upravu obavezuje na upotrebu elektronskih dokumenata, kada god se to od nje zahteva.

Gore navedena neusaglašenost utiče na to da se u praksi u radnopravnim odnosima ne koriste elektronski dokumenti, jer nije jasno na koji način bi se dostavljali zaposlenima, a da bi se dostava smatrala urednom. Ovakvo rešenje šteti kako poslodavcima, tako i zaposlenima kojima se uskraćuje mogućnost da ugovore i izjašnjenja potpisuju kvalifikovanim elektronskim potpisom i dostavljaju u elektronskom formatu.

PREDLOG REŠENJA

Izmeniti Zakon o radu tako što bi se dodao poseban član koji će propisati da se akta i ugovori u pisanoj formi mogu sačinjavati u elektronskom formatu, a da je poslodavac u tom slučaju dužan da na zahtev zaposlenog isti izda u papirnom formatu.

Član Zakona bi mogao da glasi:

„Svi ugovori, kao i opšti i pojedinačni akti koji se sačinjavaju u skladu sa ovim zakonom mogu biti sačinjeni u formi elektronskog dokumenta i potpisani kvalifikovanim elektronskim potpisima, odnosno kvalifikovanim elektronskim pečatom, u skladu sa zakonom koji uređuje elektronski dokument.

Dostavljanje akata iz stava 1. ovog člana vrši se u skladu sa zakonom koji uređuje elektronski dokument ili na drugi način propisan zakonom.

Ako je poslodavac dokument sačinio u elektronskom formatu, na zahtev zaposlenog dužan je da mu dostavi odštampani primerak tog elektronskog dokumenta, čiju je istovetnost originalu potvrdilo ovlašćeno lice poslodavca svojim svojeručnim potpisom.

Za dokumente iz stava 1. ovog člana, koje je dužan da čuva u skladu sa ovim zakonom, poslodavac je dužan da obezbedi kvalifikovano elektronsko čuvanje, u skladu sa zakonom koji uređuje elektronski dokument.“

U članu 75. briše se stav 6.

U članu 121. briše se stav 5.

ADVOKATSKA
KANCELARIJA
ŽUNIĆ

6. RADNO ZAKONODAVSTVO I UPOTREBA PODATAKA

6.2. OMOGUĆITI FLEKSIBILNO KORIŠĆENJE GODIŠNJEG ODMORA U SKLADU SA ZAHTEVOM ZAPOSLENOG

Ministarstvo za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja

OPIS PROBLEMA

Članom 73. stav 2. Zakona o radu propisano je sledeće: „Ako zaposleni koristi godišnji odmor u delovima, prvi deo koristi u trajanju od najmanje dve radne nedelje neprekidno u toku kalendarske godine, a ostatak najkasnije do 30. juna naredne godine.“ Stavom 3. istog člana je propisano da zaposleni ima pravo da se sporazume sa poslodavcem da godišnji odmor koristi u više delova, ali je formulacija odredbe takva da ne dovodi u pitanje obavezu neprekidnog trajanja prvog dela odmora tokom dve radne nedelje.

Zakonodavac je na ovaj način obavezao zaposlene da prvi deo godišnjeg odmora iskoriste u kontinuitetu, ne ostavljajući im izbor da ga iskoriste u toku kalendarske godine u više delova. U praksi se poslodavci (naročito u IT sektoru, digitalnoj i kreativnoj ekonomiji) često nalaze u situaciji da zaposleni žele da koriste prvi deo godišnjeg odmora u više navrata, u toku kalendarske godine, ali da poslodavci to ne mogu da im omoguće. Ovim ograničenjem se zaposlenima neopravdano uskraćuje pravo da u dogovoru sa poslodavcem koriste godišnji odmor onom dinamikom koja njima odgovara, već su primorani da prvi deo godišnjeg odmora koriste u kontinuitetu u trajanju od dve nedelje.

PREDLOG REŠENJA

Izmenama člana 73. Zakona o radu propisati da zaposleni može od poslodavca zahtevati korišćenje prvog dela odmora u kraćem trajanju od dve nedelje.

Izmena bi mogla da se propiše na sledeći način: U članu 73. iza stava 2. dodaje se novi stav 3. koji glasi: „Izuzetno od stava 2. ovog člana, na zahtev zaposlenog, poslodavac može zaposlenom odobriti korišćenje prvog dela godišnjeg odmora u trajanju kraćem od dve nedelje.“

Takođe, treba razmisliti o tome da se odredba koja predviđa obavezu da se neiskorišćeni deo godišnjeg odmora iz prethodne godine iskoristi najkasnije do kraja juna tekuće godine izmeni tako što će se rok pomeriti do kraja avgusta. Kao rezultat neopravdano rigidne odredbe koja je sada na snazi, veliki deo zaposlenih i poslodavaca su primorani da preostale dane odmora planiraju u junu, kada je intenzitet radnih procesa tradicionalno na visokom nivou, umesto u julu i avgustu, kada je taj intenzitet značajno niži. Takođe, ova promena bila bi u korist zaposlenih koji bi mogli da preostali odmor iskoriste za svrhe koja im je najčešće potrebna, a to je letnji odmor.

ADVOKATSKA
KANCELARIJA
ŽUNIĆ

PROPISI: Zakon o radu (Službeni glasnik RS, br. 24/2005... 95/2018)

6. RADNO ZAKONODAVSTVO I UPOTREBA PODATAKA

6.3. OMOGUĆITI FLEKSIBILNOST RADNOG VREMENA U TOKU DANA

Ministarstvo za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja

OPIS PROBLEMA

Iako je Zakonom o radu propisana mogućnost uvođenja kliznog radnog vremena, ova mogućnost nije jasno precizirana.

Naime, članom 55. stav 5. Zakona o radu propisano je sledeće:

„Ako priroda posla i organizacija rada dozvoljava, početak i završetak radnog vremena može se utvrditi, odnosno ugovoriti u određenom vremenskom intervalu (klizno radno vreme).“

Imajući u vidu da je nakon pandemije virusa COVID-19 rad od kuće postao sve popularniji među poslodavcima i zaposlenima, javila se potreba da se zaposlenima omogući što fleksibilnije organizovanje radnog dana, što uključuje davanje mogućnosti zaposlenima da radno vreme rasporede na više celina u toku jednog dana. Međutim napred citirana odredba izaziva nejasnoće u praksi, pa poslodavci nisu sigurni da li mogu dozvoliti zaposlenima da u toku kliznog radnog vremena, nakon početka rada prekinu rad da bi ga nastavili kada njima bude odgovaralo, odnosno dinamikom koja je dogovorena sa poslodavcem. U praksi se ova odredba tumači tako da nakon što zaposleni započne sa radom ima obavezu da u kontinuitetu radi u trajanju predviđenog radnog vremena.

PREDLOG REŠENJA

U članu 55. Zakona o radu dodati novi stav 6. koji glasi:

„Ako priroda posla i organizacija rada dozvoljavaju, u okviru kliznog radnog vremena, zaposleni ne mora obavljati rad u kontinuitetu, uz obavezno poštovanje odmora u toku dnevnog rada i dnevnog odmora.“

ADVOKATSKA
KANCELARIJA
ŽUNIĆ

PROPISI: Zakon o radu (Službeni glasnik RS, br. 24/2005... 95/2018)

6. RADNO ZAKONODAVSTVO I UPOTREBA PODATAKA

6.4. OMOGUĆITI ZAŠTITU POSLODAVACA U STVARIMA KOJE SE TIČU KONKURENCIJE, ODNOSNO POVERLJIVOSTI PODATAKA

Ministarstvo za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja

OPIS PROBLEMA

Zakon o radu u članu 179. stav 5 tačka 2, predviđa da poslodavac može zaposlenom otkazati ugovor o radu ako odbije zaključenje aneksa ugovora o radu ponuđenog iz razloga koji su izričito propisani članom 171. Zakona.

Među razlozima iz člana 171. Zakona nije naveden aneks ugovora u cilju izmene/unošenja klauzule zaštite konkurencije ili zaštite poverljivih podataka, pa zaposleni može da odbije zaključenje ovakvog aneksa bez posledica.

Ovo je u praksi veliki problem za IT kompanije, a naročito za one koje se bave inovacionim delatnostima, jer one uglavnom saraduju sa stranim kompanijama, pa je usklađivanje poslovanja sa njihovim nivoom zaštite konkurencije i poverljivih podataka po pravilu uslov za početak ili nastavak saradnje.

PREDLOG REŠENJA

U članu 171. stav 1. Zakona o radu dodati novu tačku 6) koji glasi:
„6) Radi uređivanja prava i obaveza zaposlenog i poslodavca u vezi sa zaštitom poverljivosti podataka i zabrane konkurencije.”

U članu 176. izmeniti stav 5. tačka 2), tako da glasi:
„2) ako odbije zaključenje aneksa ugovora u smislu člana 171. stav 1. tač. 1-6) ovog zakona.”

ADVOKATSKA
KANCELARIJA
ŽUNIĆ

PROPISI: Zakon o radu (Službeni glasnik RS, br. 24/2005... 95/2018)

6. RADNO ZAKONODAVSTVO I UPOTREBA PODATAKA

6.5. DOPUNITI KLASIFIKACIJU DELATNOSTI I ŠIFARNIK ZANIMANJA SA NAZIVIMA, ŠIFRAMA I OPISIMA DELATNOSTI KOJI SU U SKLADU SA POTREBAMA DIGITALNE EKONOMIJE

Ministarstvo za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja; Ministarstvo privrede

OPIS PROBLEMA

Kako bi se pratio rast i razvoj specifičnih inovativnih delatnosti, neophodno je da one budu prepoznate u pravnom sistemu i da je lako identifikovati privredne subjekte koji se njima bave, na osnovu podataka sadržanih u javnim registrima i evidencijama. Ovde pre svega mislimo na identifikaciju putem šifara delatnosti, koje se registruju u APR-u i po drugim osnovima. Neophodno je i da budu prepoznata karakteristična zanimanja u inovacionim delatnostima. Samo tako se na različitim nivoima planiranja mogu precizno definisati javne politike u oblasti razvoja inovacionih delatnosti, uključujući politike podsticaja, poreskih olakšica, ali i politike u oblasti obrazovanja kadrova i zapošljavanja. Takođe, na ovaj način se olakšava pravnim licima da se lakše identifikuju u postupcima prijave na konkurse za fondove i druge vidove finansiranja.

Jedan od primera je i domaća industrija video igara, koja je u 2020. prihodovala oko 120 miliona evra, i beleži godišnju stopu rasta od oko 20%. U njoj trenutno radi više od 2.000 zaposlenih, u preko 120 kompanija. Međutim, iako je industrija video igara vodeća industrija u domenu inovacija, važeća uredba o Klasifikaciji delatnosti (Službeni glasnik RS, br. 54/2010) ne prepoznaje tu delatnost kao specifičnu delatnost. Većina kompanija u „gejming industriji” registrovana je pod šifrom „62.01 - Računarsko programiranje“, što nedovoljno jasno opisuje delatnost pravnog lica. Imajući u vidu da pomenuta uredba nije menjana već 12 godina, potpuno je jasno da ne prepoznaje specifične delatnosti u ovom vrlo dinamičnom sektoru. Takođe, u Šifrarniku zanimanja se ne nalaze adekvatne šifre zanimanja koje bi odgovarale širokom dijapazonu profesija u ovoj industriji, a od šifara zanimanja tek od nedavno dostupni su samo dizajner i programer kompjuterskih igara (2166.06; 2513.04).

PREDLOG REŠENJA

Predlažemo da se u cilju preciziranja pravnog okvira koji uređuje poslovanje IT sektora:

1. dopuni Uredba o klasifikaciji delatnosti, tako što će se u Sektoru J, oblasti 62, uneti dodatne šifre delatnosti tako da obuhvate specifične delatnosti IT industrije, kao što je razvoj i proizvodnj softvera za video igre (gejming industriju)
2. dopuni Šifrarnik zanimanja iz Odluke o Jedinstvenom kodeksu šifara za unošenje i šifriranje podataka u evidencijama u oblasti rada, kako bi se uključila zanimanja karakteristična za specifične IT delatnosti, konkretno u slučaju gejming industrije: menadžer razvoja digitalnih igara i tester digitalnih igara.

Adekvatnom klasifikacijom može se pratiti rast i razvoj industrije, broj i vrsta aktivnih pravnih lica, kao i broj zaposlenih u konkretnoj delatnosti. Jasna klasifikacija omogućuje i bolje unutarsektorsko povezivanje, formiranje funkcionalnih klastera i transparentniju komunikaciju sa tržištem rada.

ASOCIJACIJA
INDUSTRIJE VIDEO
IGARA SRBIJE

PROPSI: Uredba i klasifikaciji (Službeni glasnik RS, br. 54/2010)

Odluka o Jedinstvenom kodeksu šifara za unošenje i šifriranje podataka u evidencijama u oblasti rada (Službeni glasnik RS, br. 56/18, 101/20, 74/21) - Šifrarnik zanimanja

6. RADNO ZAKONODAVSTVO I UPOTREBA PODATAKA

6.6. UREDITI IZVOZ PODATAKA O LIČNOSTI IZ SRBIJE U SKLADU SA STANDARDIMA EU

Ministarstvo pravde; Poverenik za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti

OPIS PROBLEMA

U poslovanju se javlja problem otežanog izvoza podataka o ličnosti iz Srbije u države ili međunarodne organizacije koje ne obezbeđuju primereni nivo zaštite podataka o ličnosti, uključujući i u države EU, pre svega kada je u pitanju izvoz podataka o ličnosti iz EU između zajedničkih rukovalaca.

Poverenik za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti (Poverenik) je Odlukom o utvrđivanju standardnih ugovornih klauzula (Službeni glasnik RS, br. 5/20) utvrdio tipske klauzule, kojima se uređuje pravni odnos između rukovoca i obrađivača u vezi sa radnjama obrade podataka o ličnosti, koje su obrađivaču poverene od strane rukovoca. Sa aspekta Zakona o zaštiti podataka o ličnosti, a što je potvrđeno i stavom Poverenika, standardne ugovorne klauzule se ne mogu koristiti u slučaju prenosa podataka u drugu državu, ako se taj prenos vrši između zajedničkih rukovalaca. U odsustvu ove mogućnosti, u slučaju izvoza podataka iz Srbije u države koje ne obezbeđuju primereni nivo zaštite podataka o ličnosti, domaća društva moraju da koriste veoma dugačke i komplikovane administrativne procedure za odobrenje tog izvoza. Ako nisu ispunjeni uslovi za prenos podataka o ličnosti bez odobrenja Poverenika, propisani članom 65. stav 2. Zakona, što je najčešće slučaj, transfer tih podataka se može izvršiti samo na osnovu posebnog odobrenja Poverenika, koje se izdaje u skladu sa članom 65. stav 3. Zakona u roku od 60 dana, a to u praksi značajno usporava poslovanje IT kompanija i čini ih neefikasnim na tržištu usluga.

Suprotno tome, standardne klauzule u praksi EU pokrivaju i odnose između zajedničkih rukovalaca. Naime, članom 46. stav 2. EU General Data Protection Regulation (GDPR) dato je ovlašćenje Evropskoj komisiji da utvrdi standardne ugovorne klauzule, koje definišu odgovarajuće zaštitne mere za prenos podataka u treće zemlje, bez potrebe za pribavljanjem posebnog odobrenja nadzornog organa. Evropska komisija je sredinom 2021. godine usvojila te klauzule (Prilog sprovedenoj Odluci Komisije o standardnim ugovornim klauzulama za prenos podataka o ličnosti u treće zemlje).

PREDLOG REŠENJA

Predlažemo da se izmeni Zakon o zaštiti podataka o ličnosti tako što će se dopuniti član 65. stav 2. tačka 2) tog zakona na način da se, pored primene standardnih ugovornih klauzula izrađenih od strane Poverenika propiše mogućnost primene i standardnih ugovornih klauzula Evropske komisije, kako na odnose rukovalac-obrađivač, tako i na odnose između zajedničkih rukovalaca.

Izmena Zakona bi mogla da glasi:

U članu 65. stav 2. tačka 2) Zakon o zaštiti podataka o ličnosti iza reči: „članom 45. ovog zakona“ dodaje se zapeta i reči: „odnosno Evropske komisije donetim u skladu sa regulativom Evropske unije koja uređuje zaštitu podataka o ličnosti“, a posle reči „obrađivača“ dodaje se zapeta i reči: „kao i između zajedničkih rukovalaca“.

Na ovaj način bi se efikasno uredili odnosi između zajedničkih rukovalaca, a Srbija bi usaglasila svoju regulativu sa EU, prihvatajući primenu standardnih ugovornih klauzula važećih u EU, koje definišu zaštitne mere za prenos podataka u treće zemlje, bez potrebe za pribavljanjem posebnog odobrenja nadzornog organa, a što je praksa u većini država kandidata za članstvo u EU.

Na osnovu proširenog zakonskog ovlašćenja, i Poverenik bi mogao odlukom da utvrdi standardne ugovorne klauzule za prenos podataka iz Republike Srbije kada je u pitanju odnos između zajedničkih rukovalaca.

ADVOKATSKA
KANCELARIJA
ŽUNIĆ

PROPISI: Zakon o zaštiti podataka o ličnosti (Službeni glasnik RS, br. 87/2018)

6. RADNO ZAKONODAVSTVO I UPOTREBA PODATAKA

6.7. ZAKONOM UREDITI UPOTREBU VEŠTAČKE INTELIGENCIJE, NAROČITO U POGLEDU PRIMENE ETIČKIH STANDARDA

Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja

OPIS PROBLEMA

Razvoj i primena veštačke inteligencije u postupcima koje sprovodi kako javni tako i privatni sektor pruža široke mogućnosti, ali otvara i brojna pravna, etička i bezbednosna pitanja. Ključni izazovi u vezi sa korišćenjem veštačke inteligencije u donošenju odluka su obezbeđenje pravne sigurnosti, zaštita podataka o ličnosti i informatička bezbednost. Dodatno, značajni su i etički izazovi, kao što je prevencija diskriminacije jer se kroz podatke za treniranje mogu preuzeti predrasude i pristrasnosti; i izazov transparentnosti jer u mašinskom učenju često nisu transparentna pravila po kojima sistem donosi odluke. Na kraju, složenost i netransparentnost određenih aplikacija veštačke inteligencije (tzv. crna kutija) predstavljaju izazov za zaštitu osnovnih prava i potencijalno uzrokuju diskriminaciju.

Strategijom za razvoj veštačke inteligencije u Republici Srbiji za period 2020–2025. godine definisan je strateški pravac države u oblasti upotrebe veštačke inteligencije u Srbiji, sa ciljem da se osigura da se veštačka inteligencija u Srbiji razvija i primenjuje na bezbedan način i u skladu sa međunarodno prepoznatim pravnim i etičkim standardima.

Podaci su neophodan resurs za razvoj savremenih inteligentnih rešenja, a dostupnost setova podataka koje poseduju organi javne uprave jedan je od ključnih preduslova kako za razvoj industrije koja proizvodi rešenja zasnovana na veštačkoj inteligenciji i na osnovu podataka kreira novu vrednost, tako i za razvoj obrazovanja i naučnoistraživačke delatnosti. Dostupnost podataka je jedan od ključnih preduslova za razvoj i upotrebu naprednih sistema veštačke inteligencije.

U kontekstu ubrzane digitalizacije rada javne uprave, razvoja infrastrukture i obezbeđenja interoperabilnosti kao neophodnih preduslova za razvoj elektronskih usluga, primena veštačke inteligencije značajno doprinosi u procese analize velike količine podataka koji nastaju digitalizacijom javne uprave. Primena rešenja zasnovanih na mašinskom učenju, dubokom učenju i obradi velike količine podataka ima ogroman potencijal za unapređenje usluga koje javna uprava pruža građanima, privredi i državi, kao i za optimizaciju rada i unapređenje usluga svih ostalih sistema unutar javnog i privatnog sektora.

Korišćenje veštačke inteligencije u Republici Srbiji nije zakonski uređeno, osim delimično u odnosu na zaštitu podataka o ličnosti (Zakon o zaštiti podataka o ličnosti).

PREDLOG REŠENJA

Usvojiti zakon koji će urediti upotrebu automatizovanih sistema za podršku u donošenju odluka, koji bi uredio:

- vrste automatizovanih sistema prema proceni rizika;
- način upravljanja rizicima koji se odnose na sisteme, u skladu sa Predlogom uredbe EU kojom se uređuje veštačka inteligencija;
- način upotrebe automatizovanih sistema za podršku u donošenju odluka;
- upravljanje sistemom;
- ovlašćenja i odgovornost upravljača sistema i službenih/ovlašćenih lica;
- zahteve transparentnosti;
- poverljive i tajne podatke;
- pravni osnov za donošenje kodeksa etike u upotrebi automatizovanih sistema za podršku u donošenju odluka u javnom sektoru, kao podzakonskog propisa (po uzoru na Etičke smernice za veštačku inteligenciju od poverenja - eng. Ethics guidelines for trustworthy AI, koje je izdala Evropska komisija);
- preduzimanje mera kojima se osigurava zaštita od diskriminacije pri upotrebi sistema;
- pribavljanje podataka;
- popunjavanje, sadržinu, održavanje, zaštitu i čuvanje baza podataka;
- donošenje odluka;
- dalji prenos i ponovnu upotrebu podataka.

Ovaj zakon bi bio sistemski zakon kojim se na opšti način uređuje upotreba veštačke inteligencije u privatnom i javnom sektoru.

Međunarodni uzori za uređenje ove oblasti sadržani su u Predlogu uredbe o utvrđivanju usklađenih pravila o veštačkoj inteligenciji (Akt o veštačkoj inteligenciji) i izmeni određenih zakonodavnih akata Evropske unije, Predlogu uredbe EU o upravljanju podacima, smernicama Saveta Evrope o veštačkoj inteligenciji i regulatornim rešenjima evropskih država i država unutar SAD.

*PROPISI: Zakon koji će urediti materiju upotrebe automatizovanih sistema za podršku u donošenju odluka
Podzakonski akt - Kodeks etike u upotrebi automatizovanih sistema za podršku u donošenju odluka*

7. PORESKE OLAKŠICE I SUBVENCije

7.1. PROPISATI PRAVO NA PORESKI KREDIT PO OSNOVU INVESTICIONIH ULAGANJA U INOVATIVNE SUBJEKTE

Ministarstvo finansija

OPIS PROBLEMA

Opstanak inovativnih subjekata i njihove mogućnosti za rast usko su povezani sa dostupnim izvorima finansiranja. Podaci iz NA-LED-ove Analiza stanja inovacija u Srbiji iz novembra 2021. pokazuju da devet od deset inovativnih subjekata svoje poslovanje primarno finansira iz sopstvenih sredstava, što je naročito izraženo kod mikro preduzeća. Analiza ukazuje da alternativni izvori finansiranja nisu u dovoljnoj meri zastupljeni, budući da je tek nešto manje od 1% firmi apliciralo za ovaj vid finansiranja. Strategija razvoja startup ekosistema Republike Srbije za period od 2021. do 2025, ukazuje da u Srbiji ne postoji dovoljna svest potencijalnih investitora da svoja sredstva usmere prema startapima, uprkos mogućnosti velikog povraćaja investicije.

Aktivacija privatnog kapitala podrazumeva podsticanje investicija poslovnih anđela, kao i podsticanje formiranja i ulaganja od strane fondova preduzetničkog kapitala. Novousvojenim Zakonom o inovacionoj delatnosti je po prvi put zakonski definisan pojam „poslovnih anđela“, a u trenutku pisanja ove preporuke aktivna je samo jedna grupa poslovnih anđela okupljenih kroz inicijativu Digitalna Srbija.

Članom 89a Zakona o porezu na dohodak građana propisano je pravo obveznika poreza na dohodak građana na poreski kredit po osnovu ulaganja u alternativni investicioni fond, odnosno za kupovinu investicione jedinice alternativnog investicionog fonda, u visini od najviše 50% ulaganja izvršenog u kalendarskoj godini. Međutim, tim zakonom nije propisano isto pravo poslovnim anđelima po osnovu investiranja u inovativne subjekte, iako su ovakva rešenja prisutna u uporednoj praksi. Tako npr. Poljska propisuje poreske olakšice za poslovne anđele i investitore u fondove rizičnog kapitala, tako što se omogućuje odbitak od poreske osnovice do 50% vrednosti ulaganja. Ukupno ograničenje za odbitak je 250 hiljada PLN (oko 52.000 evra) po poreskoj godini.

PREDLOG REŠENJA

Predlažemo da se izmenama Zakona o porezu na dohodak građana propiše pravo na poreski kredit poslovnim anđelima po osnovu investicionih ulaganja u inovativne subjekte, tako da se smanji poreska obaveza po osnovu godišnjeg poreza na dohodak građana srazmerno vrednosti uloženi sredstava, a najviše do 50% ulaganja.

Ovakvim rešenjem bi se uspostavio efikasan mehanizam finansiranja u ranoj fazi razvoja inovativnih subjekata, i podrška inovacionim delatnostima, jer poslovni anđeli obezbeđuju tzv. „pametno finansiranje“, koje podrazumeva i njihovo iskustvo, poslovne kontakte i znanje koje poseduju, što ukazuje na velike potencijalne koristi koje će Srbija imati od realizacije ove preporuke.

U smislu navedenog sugerišemo da se izmenama Zakonu o porezu na dohodak građana posle člana 89a doda novi član 89b koji bi glasio:

„Obvezniku koji izvrši ulaganje u inovativni subjekt, priznaje se pravo na poreski kredit na račun godišnjeg poreza na dohodak građana najviše do 50% ulaganja izvršenog u kalendarskoj godini za koju se utvrđuje godišnji porez na dohodak građana.

Poreski kredit iz stava 1. ovog člana ne može biti veći od 50% utvrđene poreske obaveze po osnovu godišnjeg poreza na dohodak građana.“

Rešenje je zasnovano na sličnim poreskim olakšicama koje su omogućene u Francuskoj, Nemačkoj ili Ujedinjenom Kraljevstvu.

INICIJATIVA
DIGITALNA
SRBIJA

PROPISI: Zakon o porezu na dohodak građana (Službeni glasnik RS, br. 24/2001..., 118/2021)

7. PORESKE OLAKŠICE I SUBVENCije

7.2. PROPISATI PRAVO NA PORESKI KREDIT PO OSNOVU ULAGANJA U ALTERNATIVNE INVESTICIONE FONDOVE (AIF)

Ministarstvo finansija

OPIS PROBLEMA

Radi pospešivanja razvoja tržišta kapitala i alternativnih izvora finansiranja, krajem 2019. godine donet je Zakon o alternativnim investicionim fondovima. Reč je o novom tipu institucionalnih investitora na domaćem tržištu kapitala, koji je namenjen pre svega profesionalnim investitorima, ali i novoj kategoriji polu-profesionalnih, malih investitora koji jednokratno ulažu u investicioni fond više od 50.000 evra i za koje društvo za upravljanje tim fondom proceni da imaju dovoljno iskustva i stručnog znanja da bi razumeli rizike ovakvog vida ulaganja.

Strategijom za razvoj tržišta kapitala je predviđeno jačanje podrške za investiranje u AIF. Međutim, od donošenja Zakona do trenutka objavljivanja ove preporuke nije uočen značajan porast broja AIF-a, kao ni ulaganja u iste. Imajući u vidu rizičniji profil ulaganja AIF-a, kako bi stimulisala investitore da ulažu u AIF, država treba da razmotri mere za smanjenje rizika investicije.

Fondovi rizičnog kapitala u koje spadaju alternativni investicioni fondovi posebno su značajni za već izgrađene startape, jer se ređe odlučuju za male seed investicije.

PREDLOG REŠENJA

Predlažemo da se razmotri da se izmenama Zakona o porezu na dobit pravnih lica propiše pravo na poreski kredit u visini od 30% izvršenog ulaganja po osnovu ulaganja u alternativne investicione fondove (AIF).

Napominjemo da je izmenama Zakona o porezu na dobit pravnih lica (Službeni glasnik RS, br. 95/2018) već uveden poreski kredit za ulaganje u društvo koje obavlja inovacionu delatnost u iznosu od 30% (član 50j), a da je Zakon o alternativnim investicionim fondovima (Službeni glasnik RS, br. 73/2019) naknadno usvojen, što je verovatan razlog propusta da se identična poreska olakšica propiše i za AIF.

Predložena izmena Zakona bi omogućila alternativnim investicionim fondovima (AIF) da pribave početna sredstva od domaćih investitora, koji bi imali podsticaj da ulažu u te fondove, usled mogućnosti korišćenja prava na poreski kredit.

INICIJATIVA
DIGITALNA
SRBIJA

PROPISI: Zakon o porezu na dobit pravnih lica (Službeni glasnik RS, br. 25/2001..., 153/2020)

7. PORESKE OLAKŠICE I SUBVENCije

7.3. UMANJITI POREZ NA KAPITALNU DOBIT ALTERNATIVNIH INVESTICIjNIH FONDOVA I NJIHOVIH ULAGAČA

Ministarstvo finansija

OPIS PROBLEMA

Ulaganja alternativnih investicionih fondova preduzetničkog kapitala (AIF preduzetničkog kapitala) u Republici Srbiji su nerazvijena, a uporedna iskustva ukazuju na da ih je moguće privući poreskim podsticajima.

Kako bi se podstakla ulaganja AIF preduzetničkog kapitala u razvoj inovativnih mikro, malih i srednjih inovativnih društava, svrsishodno je propisati odgovarajuće poreske podsticaje koji se odnose na porez na dobit pravnih lica, a koji sada nisu propisani u našem poreskom zakonodavstvu.

Bitno mesto zauzima neoporezivanje ili blaže oporezivanje kapitalne dobiti (kapitalnog dobitka) koju ostvare AIF preduzetničkog kapitala, kao i kapitalne dobiti koju ostvare investitori koji ulažu u ove fondove, a naročito profesionalni investitori kao što su: dobrovoljni penzijski fondovi i društva za upravljanje dobrovoljnim penzijskim fondovima, društva za osiguranje i investicioni fondovi, odnosno investiciona društva i sl.

PREDLOG REŠENJA

Predlažemo da se izmenama Zakona o porezu na dobit pravnih lica propiše da se kapitalna dobit koju AIF preduzetničkog kapitala ostvari prodajom, odnosno prenosom uz naknadu udela i akcija malih i srednjih privrednih društava koja nisu javna društva, odnosno inovativnih društava, kao i kapitalna dobit koju ostvare investitori koji ulažu u AIF preduzetničkog kapitala, isključi od oporezivanja.

Preporučljivo je ovo oslobođenje sprovesti sukcesivno. Naime, stopa poreza na dobit pravnih lica je proporcionalna i iznosi 15%, prema članu 39. stav 2. Zakona o porezu na dobit pravnih lica. Kako bi se u celosti zaštitio javni interes, a polazeći od toga da prosečan ciklus investiranja u mala i srednja društva sa inovativnim potencijalom iznosi oko pet godina, gde su za uspeh poslovnog poduhvata prve tri godine ključne, poreska stopa na kapitalni dobitak treba da iznosi 15% u prve tri godine, kako bi se izbegle špekulativne radnje oko kupoprodaje udela i akcija društava u koje se ulaže i pomogao razvoj inovativnih društava u početnim fazama. Naime, ako bi se alternativni investicioni fondovi preduzetničkog kapitala odmah u potpunosti oslobodili plaćanja poreza po osnovu kapitalne dobiti, moguće je da bi se strategija razvoja na dugi rok zamenila kratkoročnom strategijom uvećanja vrednosti kompanije i brzom prodajom učešća u osnovnom kapitalu (udeli, odnosno akcije). Da se to ne bi desilo, porez na kapitalnu dobit od 15% treba naplaćivati npr. u prve tri godine, da bi npr. posle pete godine bio potpuno ukinut ili radikalno smanjen.

Na ovaj način bi AIF preduzetničkog kapitala bili poreski motivisani da razvijaju društvo u koje investiraju i da podižu njegovu vrednost iz godine u godinu, kako bi ostvarili maksimalni profit uz odgovarajući poreski podsticaj.

Raznovrsni primeri uporedne regulative i prakse govore u prilog ovom stanovištu, poput: Češke, Velike Britanije – Investiciona shema za ulaganje u preduzeća u početnoj fazi poslovanja (Seed Enterprise Investment Scheme - SEIS), Austrije i Belgije.

PROPISI: Zakon o porezu na dobit pravnih lica (Službeni glasnik RS, br. 25/01 ... 153/20)

7. PORESKE OLAKŠICE I SUBVENCije

7.4. OTKLONITI NEGATIVNE EFEKTE DVOSTRUKOG OPOREZIVANJA POVODOM DIVIDENDI NA ULAGANJA U AIF PREDUZETNIČKOG KAPITALA

Ministarstvo finansija

OPIS PROBLEMA

Ulaganja alternativnih investicionih fondova preduzetničkog kapitala (AIF preduzetničkog kapitala) u Republici Srbiji su nerazvijena. U skladu sa uporednim iskustvima, potrebne su poreske olakšice za postizanje većeg obima ulaganja.

Da bi se podstakla ulaganja alternativnih investicionih fondova preduzetničkog kapitala (AIF preduzetničkog kapitala) u razvoj inovativnih mikro, malih i srednjih društava, svrsishodno je propisati odgovarajuće poreske podsticaje koji se odnose na porez na dohodak građana, a koji sada nisu propisani u našem poreskom zakonodavstvu.

Jedna od prepreka većem obimu investiranja u rizični preduzetnički kapital je ekonomsko dvostruko oporezivanje, koje postoji kada se dobit društva oporezuje dva puta: prvi put, kada se na nivou društva plati porez na dobit pravnih lica - gde poreska stopa iznosi 15%, a drugi put kada se na nivou akcionara, odnosno članova društva (investitora u društvo), koji su fizička lica, dividenda i udeli u dobiti (prihodi od kapitala) oporezuju porezom na dohodak građana, i to konačnim porezom po odbitku - gde stopa poreza na prihode od kapitala iznosi 15%, prema članu 64. Zakona o porezu na dohodak građana. Kod ekonomskog dvostrukog oporezivanja poreski obveznici su u pravnom smislu različiti, jer je prvi obveznik - pravno lice, odnosno privredno društvo, a drugi obveznici su fizička lica - akcionari, odnosno članovi. Međutim, u ekonomskom smislu poreski obveznici su istovetni, budući da su akcionari, odnosno članovi društva - vlasnici tog društva, koji ekonomski plaćaju i jedan i drugi poreski oblik.

PREDLOG REŠENJA

Kako bi se stimulisala ulaganja preduzetničkog kapitala, razmotriti da se u Zakonu o porezu na dohodak građana (član 65.) propiše da dividende po osnovu ulaganja u AIF preduzetničkog kapitala, odnosno po osnovu ulaganja AIF preduzetničkog kapitala u društvo kapitala, neće biti dva puta ekonomski oporezovane (poresko oslobođenje), ili eventualno na drugi način (metod poreskog izuzimanja ili metod poreskog kredita) ublažiti dejstvo ekonomskog dvostrukog oporezivanja. Pored toga, u odnosu na strane ulagače je moguće primeniti iste mere kao kod dvostrukog pravnog oporezivanja - unilateralne mere, bilateralni i multilateralni sporazumi kojima se izbegava dvostruko oporezivanje.

Izmene i dopune zakonskih rešenja treba da podstaknu AIF preduzetničkog kapitala da reinvestiraju dividende i učešće u dobiti u društvo u prvim godinama investicionog ciklusa, dok bi u kasnijim godinama investicije poresku stopu trebalo smanjiti. Praktično je potrebno zadržati postojeću poresku stopu od 15% u nekoliko prvih godina investicije (npr. prve tri godine), kako se ne bi stvorili uslovi da AIF preduzetničkog kapitala dezinvestiraju kapital iz društva preko isplate dividendi, već bi se stimulisali da ih reinvestiraju i da nakon npr. pete godine (što je standardan životni vek investicije preduzetničkog kapitala) prodaju udeo, odnosno akcije i ostvare dobit u ovom poslovnom poduhvatu uz nultu stopu oporezivanja na kapitalni dobitak. Nakon treće godine, AIF preduzetničkog kapitala bi trebalo omogućiti isplatu dividendi uz smanjenu stopu poreza na prihode od kapitala (dohodak građana), koja bi ostala takva do kraja investicionog ciklusa, odnosno izlaska AIF iz kompanije. Dakle, u prve tri godine investicije poreska stopa bi iznosila 15%, između treće i pete godine ona bi bila umanjena na 5%, a nakon isteka pete godine investicije, poreska stopa bi iznosila 0%.

PROPISI: Zakon o porezu na dohodak građana (Službeni glasnik RS, br. 24/2001..., 118/2021)

7. PORESKE OLAKŠICE I SUBVENCIJE

7.5. IZUZETI OD OPOREZIVANJA TRANSAKCIJE KRIPTOVALUTA KOJE SU PROMENILE VREDNOST

Ministarstvo finansija

OPIS PROBLEMA

Konverzije kriptovaluta iz jedne u drugu se često dešavaju u praksi, a te transakcije se obično realizuju na berzama i preko platformi koje se nalaze u inostranstvu. Dodatno, berzansko poslovanje je takvo da se vrednost kriptovaluta može promeniti više puta u toku jednog dana. Međutim, te promene vrednosti kriptovaluta u portfoliju poreskog obveznika ne predstavljaju prihod poreskog obveznika. Imajući u vidu da Zakon o porezu na dohodak građana u članu 72. stav 2. prenos definiše, između ostalog, ne samo kao prodaju, nego i kao drugi prenos digitalne imovine uz novčanu ili nenovčanu naknadu, poreski obveznici se mogu naći u situaciji da, usled pogrešnog tumačenja ovih odredaba, plaćaju porez na kapitalni dobitak koji uopšte nije realizovan (posledica je promene vrednosti kriptovaluta) ili na razmenu jedne kriptovalute za drugu.

PREDLOG REŠENJA

Izmenama Zakona o porezu na dohodak građana ili podzakonskim propisom donetim na osnovu ovog zakona propisati, ili obavezujućim aktom o primeni propisa, koji donosi ministar finansija u skladu sa članom 11. stav 3. Zakona o poreskom postupku i poreskoj administraciji, utvrditi izuzimanje od oporezivanja transakcija kriptovaluta koje su promenile svoju vrednost, jer ih je teško kontrolisati i gotovo nemoguće dokumentovati, pri čemu izuzimanje ne bi trebalo shvatiti kao apsolutno. Ukoliko dođe do realizacije transakcija kriptovaluta koje su promenile vrednost u smislu naplate novčanog iznosa, bez obzira da li je reč o dinarskom ili deviznom, onda je to raspolaganje oporezivo porezom na kapitalni dobitak.

*PROPISI: Zakon o porezu na dohodak građana (Službeni glasnik RS, br. 24/01 ... 118/21)
ili Podzakonski akt donet na osnovu Zakona ili Obavezujući akt o primeni propisa*

7. PORESKE OLAKŠICE I SUBVENCIJJE

7.6. PODSTAĆI UPOTREBU ALTERNATIVNIH EKOLOŠKIH GORIVA (TEČNI NAFTNI GAS, KOMPRIMOVANI PRIRODNI GAS) SUBVENCIJAMA I SMANJENJEM PORESKOG OPTEREĆENJA

Ministarstvo građevinarstva, saobraćaja i infrastrukture; Ministarstvo zaštite životne sredine; Ministarstvo unutrašnjih poslova

OPIS PROBLEMA

Prema istraživanju stavova građana, čak 87% ispitanika smatra da benzin i dizel negativno utiču na životnu sredinu (NALED, 2022). Ipak od 2,2 miliona registrovanih automobila u Srbiji u 2021., svega 7% su vozila na tečni naftni gas (TNG), koji je alternativno gorivo sa značajnim ekološkim prednostima.

Jedan od značajnih razloga za ovaj mali udeo TNG na tržištu jeste njegova cena, budući da Srbija, prema podacima iz druge polovine 2021. godine, ima najvišu cenu TNG u Evropi, pre svega zbog akcize, koja po toni u Srbiji iznosi 380 EUR, što je tri puta više nego što je preporuka EU o minimalnoj akcizi. U Crnoj Gori akciza za TNG iznosi 125 EUR, u Severnoj Makedoniji manje od 80 EUR, u Hrvatskoj 13,3 EUR, dok BiH nema akcize na TNG. Cena TNG-a po litru je sa oko 74 dinara u 2020. skočila na više od 100 dinara u 2022. godini, zbog čega je potrošnja TNG-a pala za 20% godišnje, dok potrošnja dizela, koji je veći zagađivač, stabilno raste.

Prelazak na gas isplativ je vozačima automobila samo kad je njegova cena 50% cene benzina, dok je trenutno cena gasa u visini od 70% cene bezolovnog benzina (BMB95).

Pre nekoliko godina, Ministarstvo ekologije je planiralo uvođenje subvencija kojima bi građani i privrednici koji pređu na ekološko gorivo dobijali od 300 do 500 EUR za automobile i 1.200 do 2.500 EUR za kamione. Takođe, trebalo je da putarina bude smanjena za 10 do 50% za vozila koja koriste TNG. Međutim do primene ovih subvencija nikada nije došlo.

PREDLOG REŠENJA

Predlažemo da se upotreba ekoloških goriva – tečnog naftnog gasa i komprimovanog prirodnog gasa podstakne tako što će se:

- 1) Izmeniti Zakona o akcizama tako da se:
 - u članu 9. stav 1. tačka 5) tog zakona smanji akciza na tečni naftni gas za najmanje četiri puta, kako bi se ujednačila sa prosekom u regionu;
 - propiše akciza za komprimovani prirodni gas u visini akcize za tečni naftni gas, kako bi se otklonila dilema u pogledu visine te akcize;
- 2) Propisati subvencije za konverziju automobila na ta goriva u iznosu od 500 EUR;
- 3) Izmeniti Zakon o porezima na upotrebu, držanje i nošenje dobara tako što će se u član 5. stav 1. tačka 6) propisati poresko oslobođenje na upotrebu motornih vozila na ta goriva, analogno oslobođenju za vozila na električni pogon.

CENTAR ZA
MOTORNA
VOZILA AMSS-A

PROPISI: Zakon o akcizama (Službeni glasnik RS, br. 22/01..., 53/21)
Zakon o porezima na upotrebu, držanje i nošenje dobara (Službeni glasnik RS, br. 26/2001..., 118/21)

7. PORESKE OLAKŠICE I SUBVENCije

7.7. SUBVENCIONISATI ZAMENU SUS MOTORA SA ELEKTROMOTOROM (E-RETROFIT)

Ministarstvo zaštite životne sredine; Ministarstvo finansija

OPIS PROBLEMA

Prema podacima Ministarstva unutrašnjih poslova, u Srbiji je registrovano nešto više od 2,2 miliona putničkih vozila, od čega je 2020. bilo samo 102 električna i 1.416 hibridnih vozila. Prosečna starost vozila u Srbiji veća je od 17 godina, dok je godišnji uvoz polovnih vozila veći od 100.000. Sa druge strane, samo 1% vozila na kraju korišćenja se reciklira, a razlaganje toksičnih elemenata automobila, ugrožava zemljište i podzemne vode.

Kao prelazno rešenje između vozila sa motorima sa unutrašnjim sagorevanjem (SUS) i električnih vozila, može se primeniti eRetrofit, odnosno zamena SUS motora sa elektromotorom uz korišćenje baterija ili gorivnih ćelija.

Ovakvo rešenje omogućava smanjenje emisija gasova sa efektom staklene bašte, smanjenje industrijskog otpada, smanjenje buke i povećava nivo bezbednost saobraćaja. Imajući ovo u vidu u značajnom broju evropskih zemalja postoje subvencije za e-Retrofit. Tako npr. u Francuskoj država subvencionise vlasnike vozila sa motorom sa unutrašnjim sagorevanjem koji žele da konvertuju svoje vozilo na elektro pogon u iznosu do 5.000 EUR.

Imajući u vidu platežne mogućnosti prosečnog potrošača u Srbiji, realno je da će oni pre moći da se opredele za zamenu motora sa unutrašnjim sagorevanjem sa elektromotorom uz korišćenje baterije ili gorivne ćelije kroz e-Retrofit, nego za kupovinu novih električnih vozila.

Zakonom o budžetu RS, koji se donosi na godišnjem nivou, planiraju se rashodi i izdaci za subvencije u skladu sa zakonom, a Vlada uredbom uređuje uslove i postupak dodele podsticajnih sredstava, na osnovu zakonskih ovlašćenja

PREDLOG REŠENJA

Imajući u vidu obaveze Srbije u oblasti zaštite životne sredine, dinamiku obnavljanja voznog parka ekološki prihvatljivim vozilima i platežne mogućnosti potrošača u Srbiji, predlažemo sledeće:

- Zakonom o budžetu RS, planirati sredstva namenjena subvencijama za zamenu motora sa unutrašnjim sagorevanjem sa elektromotorom uz korišćenje baterije ili gorivne ćelije kroz e-Retrofit;
- Osmisliti i realizovati program javne promocije električnih vozila i mogućnosti zamene motora sa unutrašnjim sagorevanjem sa elektromotorom uz korišćenje baterije ili gorivne ćelije kroz e-Retrofit;
- Na godišnjem nivou donositi uredbu kojima će se propisivati uslovi subvencionisanja zamene motora sa unutrašnjim sagorevanjem sa elektromotorom uz korišćenje baterije ili gorivne ćelije kroz e-Retrofit i uspostaviti automatizovanu elektronsku proceduru odobravanja i realizacije tih subvencija, u koju će biti direktno uključena pravna lica koja vrše tu zamenu. Iznos subvencije treba propisati na nivou koji je stimulativan za ovu zamenu, a imajući u vidu visinu subvencije koja se dodeljuje za novo električno vozilo.

NACIONALNA
ASOCIJACIJA
AUTONOMNIH I
ELEKTRIČNIH VOZILA

PROPISI: Zakon o budžetu, po tekućim godinama

Nova Uredba o uslovima i načinu sprovođenja subvencionisane zamene motora sa unutrašnjim sagorevanjem sa elektromotorom uz korišćenje baterije ili gorivne ćelije kroz e-Retrofit

7. PORESKE OLAKŠICE I SUBVENCije

7.8. SUBVENCIONISATI NABAVKU ELEKTRIČNIH BIKIKALA

Ministarstvo zaštite životne sredine; Ministarstvo finansija

OPIS PROBLEMA

Prema Pravilniku o podeli motornih i priključnih vozila i tehničkim uslovima za vozila u saobraćaju na putevima električni bicikli su kategorizovani kao kategorija K3 - vozilo sa pogonom na pedale sa dodatnim električnim motorom čija najveća snaga nije veća od 0,25 kW i najveća konstruktivna brzina manja od 25 km/h, i nisu predmet subvencija iz Budžeta RS.

Naime, Uredba o uslovima i načinu sprovođenja subvencionisane kupovine novih vozila koja imaju isključivo električni pogon, kao i vozila koja uz motor sa unutrašnjim sagorevanjem pokreće i električni pogon (hibridni pogon) doneta za 2020., 2021. i 2022. godinu propisuje listu proizvoda koje su predmet subvencija, a to su:

- vozila vrste L - mopedi, motocikli, tricikli, četvorocikli
- vozila vrste M - vozila za prevoz lica
- vozila vrste N - teretna vozila

Kako se vidi, među subvencionisanim električnim vozilima nema električnih bicikala, koji su jedina električna vozila koja se proizvode u Srbiji.

PREDLOG REŠENJA

Predlažemo da se:

- 1) Zakonom o budžetu RS planiraju sredstva namenjena subvencijama za kupovinu novih električnih bicikala;
- 2) Uredbama kojima sa na godišnjem nivou propisuju uslovi subvencionisanja kupovine novih električnih i hibridnih vozila propisati uslove za subvenciju električnih bicikala, koji spadaju u kategoriju K3, a koje proizvode domaći proizvođači;
- 3) Izmeniti važeću Uredbu o uslovima i načinu sprovođenja subvencionisane kupovine novih vozila koja imaju isključivo električni pogon, kao i vozila koja uz motor sa unutrašnjim sagorevanjem pokreće i električni pogon, tako što će se:
 - U članu 1. stav 3. dodati tačku 4) koja glasi: „4) Vrsta K3 - vozilo sa pogonom na pedale sa dodatnim električnim motorom čija najveća snaga nije veća od 0,25 kW i najveća konstruktivna brzina manja od 25 km/h, a koje nije deklarirano kao vozila vrste L1.“;
 - U članu 4. stav 1. tačka 1) dodati kategoriju K3, čime bi se propisala subvencija u iznosu od 250 EUR za tu vrstu vozila.

NACIONALNA
ASOCIJACIJA
AUTONOMNIH I
ELEKTRIČNIH VOZILA

PROPISI: Zakon o budžetu, po tekućim godinama

Uredba o uslovima i načinu sprovođenja subvencionisane kupovine novih vozila koja imaju isključivo električni pogon, kao i vozila koja uz motor sa unutrašnjim sagorevanjem pokreće i električni pogon (hibridni pogon) (Službeni glasnik RS, br. 132 od 30. decembra 2021.)

Pravilnik o podeli motornih i priključnih vozila i tehničkim uslovima za vozila u saobraćaju na putevima (Službeni glasnik RS, br. 40/2012..., 129/2021)

7. PORESKE OLAKŠICE I SUBVENCIJJE

7.9. POVEĆATI BUDŽET ZA SUBVENCIJJE ZA ELEKTRIČNA I HIBRIDNA VOZILA I POJEDNOSTAVITI PROCEDURU ODOBRENJA SUBVENCIJJE

Ministarstvo zaštite životne sredine

OPIS PROBLEMA

Prema podacima Ministarstva unutrašnjih poslova, u Srbiji je u 2020. registrovano nešto više od 2,2 miliona putničkih vozila, od čega su samo 102 električna i 1.416 hibridnih vozila.

U januaru 2020. stupila je na snagu Uredba o uslovima i načinu sprovođenja subvencionisane kupovine novih vozila koja imaju isključivo električni pogon, kao i vozila koja uz motor sa unutrašnjim sagorevanjem pokreće i električni pogon (hibridni pogon). Propisane su subvencije za kupovinu novih električnih i hibridnih vozila u rasponu od 250 evra za električne mopede do 5.000 evra za potpuno električna putnička vozila. Pravo na subvencije imaju pravna lica, preduzetnici i fizička lica, osim onih koji su ostvarili pravo na subvencionisanu nabavku putničkih vozila za taksi prevoz. Ukupan budžet za 2020. iznosio je 120 miliona dinara, a subvencionisana je kupovina 242 električna i hibridna vozila. U 2021. raspisan je novi poziv sa istim iznosom budžeta, ali je već u avgustu Ministarstvo zaštite životne sredine objavilo da obustavlja davanje subvencija za 2021. budući da su sredstva za ovu namenu utrošena, iako je do tada bilo pristiglo 435 zahteva. Naime, prema članu 8. Uredbe, postupak dodele subvencija se prekida kada se raspodele sredstva subvencija dodeljena za tekuću godinu. U tom slučaju, postupak po zahtevu za dodelu subvencije se nastavlja nakon obezbeđenja budžetskih sredstva, s tim što je tada podnosilac zahteva dužan da dostavi samo novi predračun za nabavku vozila i izjavu dobavljača da može izvršiti isporuku.

Pored nedovoljnog budžeta za subvencije, u praksi problem stvara i neopravdano komplikovana administrativna procedura, koja podrazumeva dostavu 14 dokumenata, od kojih je Ministarstvo po članu 9., 103. i 215. Zakona o opštem upravnom postupku dužno da pribavi 10. Naime, članom 6. Uredbe je propisana obaveza dostave u papirnoj formi izvoda iz javnih evidencija i registara (APR, MUP i sl.), koje je Ministarstvo dužno samo da pribavi po službenoj dužnosti, preko Servisne magistrale organa, odnosno preko eZUP-a. U prilog komplikovanosti procedure govori podatak da je od marta do jula 2020. godine od 45 podnetih zahteva, prihvaćeno je samo dva. Procenjeni trošak pribavljanja dokumentacije po postupku je oko 4.000 dinara (NALED proračun, 2022).

Na kraju, 71% građana smatra da država finansijskim merama, poput subvencija treba stimuliše upotrebu električnih i hibridnih vozila, i 86% njih podržava subvencije. S druge strane, 38% građana smatra da je nedovoljan iznos subvencija ključna barijera u široj upotrebi električnih i hibridnih vozila (NALED, 2022).

PREDLOG REŠENJA

Imajući u vidu obaveze Srbije u oblasti zaštite životne sredine, rast domaćeg tržišta vozila i dinamiku obnavljanja voznog parka ekološki prihvatljivim vozilima, predlažemo sledeće:

- Značajno povećati budžet namenjen subvencijama za električna i hibridna vozila. Postojeći budžet od milion evra, dovoljan je za subvencionisanje najviše 200-300 hibridnih i električnih vozila, dok je prema proceni distributera vozila, za 2022. projektovana potražnja najmanje 1.000 vozila u ovoj kategoriji, a kada bi se vodila aktivnija politika promocije prelaska sa klasičnih vozila na električna i hibridna, potražnja subvencija bi mogla da bude višestruka;
- Osmisliti i realizovati program javne promocije električnih i hibridnih vozila;
- Uspostaviti automatizovanu elektronsku proceduru odobravanja i realizacije subvencije za električna i hibridna vozila, u koju će biti direktno uključeni distributeri tih vozila.

Takođe, poželjno je što hitnije izmeniti član 6. Uredbe tako što će se propisati da se procedura za dodelu subvencije može pokrenuti i elektronskim putem i da se uz zahtev dostavljaju samo skenirane kopije sledećih dokumenta:

- Potvrde o homologaciji;
- Potvrde o saobraznosti;
- Predugovora o kupovini vozila sa predračunom;
- Izjave dobavljača da vozilo ispunjava sve uslove iz člana 1. Uredbe i da ga može isporučiti.

Predlažemo da Ministar do izmene Uredbe izda Uputstvo kojim će naložiti direktnu primenu člana 9., 103. i 215. Zakona o opštem upravnom postupku, tj. da se u proceduri ne dostavljaju dokumenta iz člana 6. stav 5. tač. 2-6. Uredbe.

PROPSI: Uredba o uslovima i načinu sprovođenja subvencionisane kupovine novih vozila koja imaju isključivo električni pogon, kao i vozila koja uz motor sa unutrašnjim sagorevanjem pokreće i električni pogon (hibridni pogon) (Službeni glasnik RS, br. 156/2020)

7. PORESKE OLAKŠICE I SUBVENCije

7.10. KREIRATI DODATNI SET PODSTICAJNIH MERA ZA KORIŠĆENJE ELEKTRIČNIH I HIBRIDNIH VOZILA

Ministarstvo finansija; JP Putevi Srbije; Javno komunalna preduzeća koja upravljaju parking prostorom i JLS

OPIS PROBLEMA

Prema podacima Asocijacije automobilskih novinara Srbije za prvih sedam meseci 2021. u Srbiji je prodato ukupno 1.727 električnih i hibridnih putničkih vozila, dok je u istom periodu 2020. prodato skoro 3,6 puta manje, tj. 482 tih vozila. Distributeri tih vozila procenjuju da će u 2022. godini biti prodato najmanje 1.000 električnih i hibridnih vozila. Ipak, ovaj porast potražnje je nedovoljan, imajući u vidu da je u Srbiji registrovano preko 2,2 miliona putničkih vozila.

Pored potrebe pojednostavljenja procedure i povećanja budžeta iz koga se isplaćuju subvencije, neophodno je uvesti i druge pogodnosti koje će stimulisati prelazak na električna i hibridna vozila. Neke od tih pogodnosti dugoročno mogu biti i efikasnije od subvencije prilikom kupovine vozila, a to mogu biti:

- Umanjenje putarine, u skladu sa uticajem na kvalitet vazduha tj. umanjem emisija azotnih oksida – npr. ovakav vid podsticaja uveden je u Irskoj 2018. sa 50% umanjnja putarine za električna, a 25% na hibridna vozila;
- Besplatno, odnosno povlašćeno parkiranje u centru grada - primeri ovakvih podsticaja se mogu naći u Londonu, Berlinu i brojnim drugim gradovima;
- Obezbeđenje parking mesta sa punionicama za električna vozila, na kojima je dozvoljeno parkiranje samo tih vozila;
- Subvencionisanje nabavke punionica za električna vozila u novim zgradama - npr. po ugledu na Veliku Britaniju, gde subvencija podrazumeva pokrivanje 75% troškova nabavke i instalacije punionice, a do maksimalno 350 funti;

Ovakva rešenja su u skladu sa preporukama Evropske komisije. Na kućnim punjačima se trenutno već odvija oko 90% punjenja električnih vozila u Evropi.

Stavovi građana takođe pokazuju da su podsticajne mere države za korišćenje električnih i hibridnih vozila poželjne: 63% smatra da je potrebno povećati broj punjača, 23% smatra potrebnim besplatan parking i veću dostupnost parking mesta, a 14% se zalaže za olakšice pri naplati putarine (NALED, 2022).

PREDLOG REŠENJA

Sugerišemo da se preduzme sledeće:

- 1) Da se izmeni član 197. Zakona o naknadama za korišćenje javnih dobara tako što će propisati kategorije električnih i hibridnih vozila i član 199. Zakona tako što će se propisati oslobođenje tj. umanjnje putarina za korišćenje javnih puteva u Srbiji i to:
 - za električna vozila najmanje u visini od 50%, imajući u vidu da korišćenje tih vozila umanjuje emisiju azotnih oksida za 81%;
 - za hibridna vozila najmanje u visini od 25%, imajući u vidu da ta vozila koriste i motor sa unutrašnjim sagorevanjem.
- 2) Da Javno preduzeće Putevi Srbije izmeni Odluku o visini posebne naknade za upotrebu javnog puta, njegovog dela i putnog objekta (putarina), tako što će za 50% umanjiti visinu putarine za električna vozila, a za 25% za hibridna vozila;
- 3) Da JLS, odnosno njihova javna preduzeća u čijoj nadležnosti je upravljanje javnim parkinzima:
 - izmene svoje cenovnike, tako što će odrediti da se za parkiranje električnih, a po mogućnosti i hibridnih vozila ne plaća naknada ili im omogućiti propusnice za besplatan parking u periodu od godinu dana nakon registracije vozila, a nakon toga povlašćen tretman u skladu sa cenovnikom usluga;
 - da internim aktima predvide broj i lokaciju posebnih parking mesta na kojima će biti instalirane punionice za električna vozila i biti moguće parkiranje isključivo električnih vozila;
- 4) Da se u republičkom i lokalnim budžetima obezbede sredstva za subvenciju nabavke punionica za električna vozila na javnim parkinzima;
- 5) Da se izmeni Uredba o uslovima i načinu sprovođenja subvencionisane kupovine novih vozila koja imaju isključivo električni pogon, kao i vozila koja uz motor sa unutrašnjim sagorevanjem pokreće i električni pogon (hibridni pogon) ili donese nova uredba kojom će se subvencije proširiti na nabavku punionica za električna vozila u novim zgradama;

PROPISI: Zakon o naknadama za korišćenje javnih dobara (Službeni glasnik RS, br. 95/18..., 15/21);

Odluka o visini posebne naknade za upotrebu javnog puta, njegovog dela i putnog objekta (putarina) (Službeni glasnik RS, br. 40/19..., 15/21.);

Cenovnici lokalnih JKP koja upravljaju parking prostorom

Uredba o uslovima i načinu sprovođenja subvencionisane kupovine novih vozila koja imaju isključivo električni pogon, kao i vozila koja uz motor sa unutrašnjim sagorevanjem pokreće i električni pogon (hibridni pogon) (Službeni glasnik RS, br. 156/2020)

IMPRESUM

Izdavač:

NALED

Odgovorno lice:

Violeta Jovanović

Urednik izdanja:

Dušan Vasiljević

Priprema sadržaja:

Đorđe Vukotić

Milan Stefanović

Irena Đorđević

Istraživački tim:

Nevena Janjić

Jovana Stefanović

Prelom i priprema:

Zoran Zarković PR

Štampa:

BIROGRAF COMP doo, Beograd

Tiraž:

200

Beograd, april 2022.

www.naled.rs

PARTNERI

Inicijativa
Digitalna
Srbija

NAUČNO-TEHNOLOŠKI PARK
Beograd

startech.org.rs